

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Βλέποντας ἀπὸ τὰ ὕψη
τοῦ Διαστήματος
τὴν Γῆ-σὰν μιὰ μικρὴ
σφαῖρα, ἔχεις τὴν ἐντύπωσι
πῶς εἶναι μία ὄασις
στὴν ἔρημο,
ὅπου πρέπει
νὰ ζήσουμε ὅλοι μαζί.

ΤΖΕΗΜΣ ΑΡΘΟΥΡ ΛΟΒΕΛ
Ἀστροναύτης

Ἀθῆναι 8 Ὀκτωβρίου 1970

ΕΤΟΣ 15ον ΤΕΥΧΟΣ 83

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1970

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6)
(Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10 — 12)

		Δρχ
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας ἄδ. 60 δεμ.	80
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως ἄδ. 50 δεμ.	70
»	**Πρὸς τὴν Μύησιν**	**20**
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
Th. Pascal	Ἡ θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια	10
J. van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορία	10
C. Jinarajdasa:	Ἀπόκρυφος ἐξέλιξις Ἀνθρωπότητος	100
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	30
»	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς	30
♣ ♣	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	15
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	20
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τόμ. 1931 - 34 ἕκαστ.	30
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	30
»	Ἐλευθερία, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος δεμ.	90
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β´ σειρά)	70
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἄδ. 45 δεμ.	65
Ἰω. Βασιλῆς:	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	50
Κ. Κιτρινιάρης	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς	40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ.25 δ.	40
»	Μελετήματα ἄδ. 50 δεμ.	70
»	Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία ἄδ. 60 δεμ.	80
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	70
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	20
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10

ΠΕΡΙΟΔ. «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1960, 64, 65, 66, 69 χαρτόδ. δρχ. 60
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956 - 58 & 1959 - 61 ἑκάστη χρυσόδ 90
Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 70

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΙΛΙΣΟΥ ΔΡΑΧ. 10

ΙΩΛΚΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 15ον ✱ Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 1970 ✱ ΤΕΥΧΟΣ 8

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ποὺ ἐσημείωσε ἡ ἔκδοσις τοῦ εἰδικοῦ τόμου μὲ ΕΠΙΛΟΓΗ ὕλης τῆς ΤΡΙΕΤΙΑΣ 1956 - 1957 - 1958 μᾶς παρεκίνησε νὰ ἐκδώσωμε καὶ δεύτερον τόμο μὲ ΕΠΙΛΟΓΗ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΤΡΙΕΤΙΑΣ 1959 - 1960 - 1961.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν σημερινῶν συνδρομητῶν εἶναι τετραπλάσιος τῶν ἀρχικῶν καὶ ὅ,τι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῶν νεωτέρων συνδρομητῶν ν' ἀποκτήσουν πλήρη σειρὰ τῶν τόμων, ἐξηντλήθησαν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς τόμους (τοῦ 1959 δὲν ὑπάρχουν διόλου καὶ ἀπομένουν ἀνὰ τρεῖς ἢ τέσσαρες τῶν ἐτῶν 1960 καὶ 1961). Ἑπομένως, ἡ ἔκδοσις ΕΠΙΛΟΓΗΣ τῆς ὕλης τῶν παλαιῶν τόμων ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ ἀνάγκη τῶν συνδρομητῶν, πέραν τοῦ ὅτι οἱ εἰδικοὶ αὐτοὶ τόμοι προσφέρονται περισσότερο παρὰ ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ ΔΩΡΕΑΝ τευχῶν—δειγμάτων (ποὺ ἐξακολουθεῖ πάντοτε) γιὰ τὴν γνωριμία τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ νέους ἀναγνώστας. Ἐλπίζομε, ἑπομένως, ὅτι καὶ ἡ Ἐπιλογὴ τῆς Β΄ τριετίας θὰ τύχη ἱκανοποιητικῆς ὑποδοχῆς ἀπὸ τοὺς φίλους μας, οἱ ὁποῖοι μὲ τοὺς 2 τόμους Ἐπιλογῆς θὰ ἔχουν

συμπυκνωμένη τὴ σημαντικώτερη ὕλη ἀπὸ τοὺς 6 πρώτους τόμους τοῦ ΙΛΙΣΟΥ.

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΙΛΟΓΗ θὰ εἶναι πανόδετη μὲ χρυσὰ γράμματα, ὅπως πανόδετοι εἶναι πλέον καὶ οἱ ἀπομένοντες τόμοι τῆς ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ (τὸ δέσιμο μὲ πλαστικὸ δὲν ἀπεδείχθη πρακτικό). Ὑπολογίζεται νὰ κυκλοφορήση ἐντὸς τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου 1970.

Ἡ τιμὴ ἑκάστου τόμου, εἴτε τῆς πρώτης εἴτε τῆς δευτέρας τριετίας, θὰ εἶναι δρχ. 90 γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ ($ 4 γιὰ τὸ ἐξωτερικό), χωρὶς ἐπιβάρυνσι ταχ. τελῶν. Οἱ συνδρομηταὶ ὅμως τοῦ ΙΛΙΣΟΥ θὰ μποροῦν νὰ ἀγοράζουν ἕκαστον ἀπὸ τοὺς ἐν λόγῳ τόμους ἀντὶ μόνον δρχ. 70 διὰ τὸ ἐσωτερικὸ $ 3 διὰ τὸ ἐξωτερικό).

Ὁ ΙΛΙΣΟΣ ἀναλαμβάνει νὰ ταχυδρομήση ἀπ' εὐθείας τόμους ὡς δῶρον, διὰ λογαριασμὸν συνδρομητῶν του, μαζὶ μὲ τὴν κάρτα τους, σὲ εἰδικὴ κατάλληλη συσκευασία, μὲ τὰς τιμὰς πωλήσεως εἰς τοὺς συνδρομητὰς (δρχ. 70 ἐσωτερικοῦ, $ 3 ἐξωτερικοῦ).

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΠΙΛΟΓΗ Α' ΤΡΙΕΤΙΑΣ 1956 - 1957 - 1958

ΕΠΙΛΟΓΗ Β' ΤΡΙΕΤΙΑΣ 1959 - 1960 - 1961

Ἕκαστος πανόδετος - χρυσόδετος τόμος

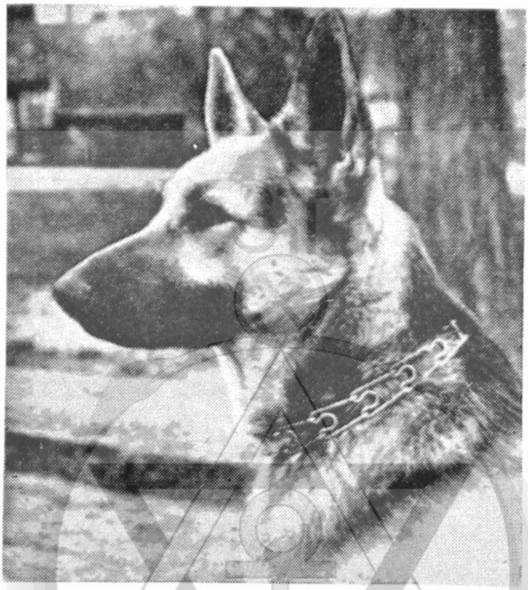
διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ δρ. 70 ἀντὶ 90

διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐξωτερικοῦ $ 3 ἀντὶ 4

ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΩΡΟΝ

ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ «ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ»

Τὸ σκυλάκι

(Ἀπὸ παληὸ Ἰνδικὸ κείμενο)

Ὁ Ἰντιάνικος παράδεισος εἶχε ἀνοιχτὴ τὴν πύλη.
Κι' ὁ Δίκαιος κοντοστέκονταν ἀπόξω δειλιασμένος
κι' ἀκολουθοῦσε χαρωπὸ κι' ἕνα μικρὸ σκυλάκι.
— «Πρέπει νὰ μπεῖς!», φωνάζοντας, τὸν διάταξε ὁ πορτιέρης.
Μὰ ὁ Δίκαιος σκεφτόντανε καὶ νἄμπει δὲν τολμοῦσε.
— «Γιατὶ δὲν μπαίνεις;», αὐστηρὰ τὸν ρώτησε ὁ πορτιέρης.
— «Θέλω νὰ μπῶ, μὰ μ' ἀκλουθᾶ καὶ τοῦτο τὸ σκυλάκι.
Εἶναι πιστὸ τὸ δύστυχο. Νὰ μπεῖ κι' αὐτὸ μαζί μου;».
— «Ὄχι. Εἶσαι, Δίκαιε, βλάστημος. Νὰ μπεῖς, μὰ μοναχός σου».
Κι' ἔφυγε ὁ Δίκαιος σκυθρωπός, μὰ κι' ἀποφασισμένος.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

Ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τῶν τετραπόδων

Τῆς Shrimati RADHA BURNIER
Γεν.Γραμματέως τῆς Θ.Ε. τῆς Ἰνδίας

Στὸ Ἰνδικὸ εὐχολόγιον περιλαμβάνεται καὶ μία μ ά ν τ ρ α (προσευχή), ποὺ τὴν προτιμοῦν ἰδιαιτέρως στὶς θεοσοφικὲς συγκεντρώσεις: Sham no astu dvipade, sham chatushpade.

«Εἴθε νὰ ὑπάρξῃ εὐημερία εἰς ἐμᾶς, τὰ δίποδα ὄντα, καθὼς καὶ εὐημερία εἰς τὰ τετράποδα».

Ἡ προσευχὴ αὐτὴ εἶναι μοναδικὴ ἐκ τοῦ ὅτι ἀναφέρεται σαφῶς εἰς τὴν εὐημερία καὶ τῶν ζώων σὲ ἰσοτιμία μὲ τὰ ἀνθρώπινα ὄντα.

Ὅποιος διαβάζῃ τὸν Καλιδάσα καὶ ἄλλους παλαιοὺς Ἰνδοὺς ποιητάς, διαπιστώνει πόσο τρυφερὸ ἐνδιαφέρον καὶ εὐαισθησία ἔδειχναν πρὸς τὶς ἄλλες μορφὲς ζωῆς, πέραν τῆς ἀνθρωπίνης: Γιὰ τοὺς τετράποδες κατοίκους τῶν δασῶν, γιὰ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ δένδρα, γιὰ τὰ ἔντομα, ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ ἑρπετά. Ἂν καὶ τὸ κυνήγι τῶν ζώων ἦταν διαδεδομένο καὶ ἡ κρεοφαγία ἀποδεκτὴ ἀπὸ μεγάλες μερίδες τοῦ λαοῦ, ἡ μὴ πρόκλησις βλάβης σὲ κανένα ζωντανὸ πλάσμα ἀποτελοῦσε τὸ ὑψηλὸ ἰδεῶδες καὶ στὶς ἀ σ ρ ὰ μ (σχολὲς) ἔδειχναν στοργὴ ἀκόμη καὶ στὰ ἄγρια θηρία, θεωρούμενα ὡς βαδίζοντα σὲ χαμηλότερο ἐπίπεδο ἐξελίξεως.

Αὐτὸ τὸ ἰδεῶδες τῆς φιλότητος πρὸς ὅλη τὴ ζωὴ ἔχει παρασυρθῆ ἀπὸ τὴν διόγκωσι τοῦ ματεριαλισμοῦ στὴν ἐποχή μας. Ὁλοένα καὶ περισσότερο ὑποκύπτομε στὸ δόλωμα τοῦ κέρδους ἐπὶ ζημίᾳ ὅλων τῶν ἄλλων ἀπόψεων. Ἡ Ἰνδία σήμερα ἐξάγει πολυάριθμα πουλιὰ σὲ ξένες χῶρες, ἂν καὶ ἡ μέθοδος τῆς συλλήψεώς των, σκληρὴ καθ' ἑαυτήν, συνεπάγεται καὶ μεγάλες ἀπώλειες ζωῆς. Ὑψώθηκαν διαμαρτυρίες, ἀλλὰ ἡ χώρα στὸ σύνολό της μένει ἀπαθής, ἐξ ἴσου ὅπως καὶ στὴν περίπτωσι τῶν πιθήκων, ποὺ ἐξάγονται γιὰ βασανιστικὰ πειράματα ἢ βατράχων γιὰ τὴν ἀπόλαυσι τῶν οὐρανίσκων. Προκειμένου, μάλιστα, περὶ τῶν βατράχων, θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθῇ ὅτι συνηθίζουν νὰ τοὺς ἀποσποῦν τὰ πόδια, ποὺ προορίζονται πρὸς ἐξαγωγήν, ἐνῷ οἱ βάτραχοι εἶναι ἀκόμη ζωντανοὶ καὶ τὰ κορμιά των ἀπορρίπτονται γιὰ νὰ ψοφήσουν ἄθλια. Μὲ ὅλα αὐτὰ ἀναπτύσσεται τὸ ἀνταλλακτικὸ ἐμπόριο, ἀλλὰ ἀναπτύσσεται ἐπίσης τὸ κ ά ρ μ α εἰς βάρος αὐτῆς τῆς χώρας.

Δυστυχῶς, μιμούμεθα τοὺς ξένους σὲ ὅ,τι δὲν θὰ ἔπρεπε. Ἐπὶ παραδείγματι, καυχῶνται πολλοὶ

ὅτι εἶναι μοντέρνοι, τρώγοντας κρέας, ἐνῶ δὲν μιμοῦνται τοὺς ξένους στὴν ἀγάπη τῶν κήπων. Ἴσως θὰ ἔπρεπε ἡ Δύσις νὰ διδάξη στὴν Ἀνατολὴ τὴν λησμονημένη καὶ χαμένη σοφία της...

Πραγματικά, ἡ Δύσις δείχνει σημεῖα κατανοήσεως τῶν ἀρχαίων ἀληθειῶν. Στὸ ἑβδομαδιαῖο περιοδικὸ τῆς ἀγγλικῆς ἐφημερίδος «Γκάρντιαν» ἐδημοσιεύθη ἕνα ἄρθρο, ποὺ ἀπαριθμοῦσε τὶς ἑκατόμβες ποὺ ὑψώνουν οἱ σφαγεῖς γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν σαρκοβόρο βουλιμία τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ.: 321.000 βώδια, 1.130.000 πρόβατα, 1.125.000 χοῖροι καὶ περίπου 16 ἑκατομμύρια πουλερικὰ σφάζονται κάθε μῆνα. Καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου Τζὼν Γκρήγκ παρατηροῦσε: «Οἱ πλέον πολιτισμένοι ἀπόγονοί μας, διαβάζοντας γιὰ τὶς γαστρονομικὲς συνήθειές μας, θὰ φρικιοῦν, καθὼς ἐμεῖς φρικιοῦμε γιὰ τοὺς προγόνους μας, οἱ ὁποῖοι ἀκρωτηρίαζαν τοὺς πολεμιστὰς καὶ περιέφεραν σὰν τρόπαια τὰ κεφάλια τους. Οἱ ἀπόγονοί μας θὰ φρικιοῦν διαβάζοντας ὅτι ὑπῆρχαν καταστήματα κρέατος, ὅπου ἐξετίθεντο ἀκρωτηριασμένα πτώματα ζώων σὲ τσιγκέλια καὶ συνεκεντροῦντο ἄνθρωποι, ποὺ ἐδιάλεγαν τί μέρος θὰ φᾶνε, ἐνῶ οἱ χασάπηδες ἐδούλευαν μὲ τὴ μάχαιρά τους καὶ ἐπριόνιζαν κόκκαλα».

Ὁ κ. Γκρήγκ ἀνέφερε καὶ αὐτοὺς τοὺς στίχους ἑνὸς Ἄγγλου ποιητοῦ:

«Προσεύχεται ἄριστα, ὅποιος ἀγαπᾶ ἄριστα
ὅλα τὰ ὄντα, μεγάλα καὶ μικρά.
Διότι ὁ ἀγαπητὸς Θεός, ποὺ μᾶς ἀγαπᾶ,
ὅλα τὰ ἔπλασε καὶ τ' ἀγάπησε ὅλα».

Οἱ «μοντέρνοι καὶ πρακτικοὶ» θὰ περιγελάσουν αὐτὴ τὴν αἰσθηματολογία. Τὸ μέλλον, ὅμως θὰ δείξη ὅτι ἡ ἀδιάκριτη καταστροφὴ τῆς Φύσεως καὶ ἡ ἀλόγιστη συμπεριφορὰ πρὸς τὰ τέκνα της θ' ἀποδῆ δυσμενής, ὄχι μόνον ἀπὸ πνευματικὴ ἄποψι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πρακτική. Τὸ ἀρχαῖο ἰδεῶδες τοῦ μὴ βλάπτειν κανένα πλάσμα τῆς Φύσεως θὰ μᾶς ὁδηγήση καὶ πάλι σ' ἕνα σωστὸ δρόμο ζωῆς.

Τὰ ζῶα μᾶς ἐκπαιδεύουν

Ἐγωκεντρικός, ὁ μικρός μας βλαστός, μᾶς ἀνησυχεῖ. Ἀνάγει τὰ πάντα στὸν ἑαυτούλη του. Τί φόβος! Κι' ἂν μιὰ μέρα γίνη ἕνα τέρας ἐγωϊσμοῦ;

Μά γιατί τόση στενοχώρια; Ἄς τοῦ δοθῆ κάτι ποὺ θὰ τὸν ἀνακουφίση. Ἕνας σύντροφος ποὺ θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ σκέφτεται: ἕνα σκυλάκι, μιὰ γατούλα. Κι' ὅλα θὰ διορθωθοῦν.

Πράγματι, τὸ ζῶο εἶναι, γιὰ τὸ παιδὶ ὁ καλύτερος καθηγητὴς ψυχολογίας ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρξη. Προσφέρει στὸ παιδί, ἐνστικτώδικα, τὴ στοργὴ καὶ τὴν παρουσία τῆς ὁποίας αὐτὸ ἔχει τόση μεγάλη ἀνάγκη. Ξέρει ὅμως νὰ ὑπενθυμίζη, ὅταν τύχη ἡ περίπτωση, ὅτι ἡ ἀμοιβαιότητα ἐπιβάλλεται. Ἐάν ὁ μικρός του ἀφέντης παραχαϊδεμένος ἔχη τυραννικὸ χαρακτῆρα, θὰ τοῦ δώση νὰ καταλάβη ὅτι οἱ ἀπαιτήσεις του τὸν στενοχωροῦν. Καλύτερα κι' ἀπ' τὶς ὁρμήνιες τῶν γονέων του, τὸ παιδὶ θὰ ὑποχρεωθῆ νὰ συνηθίση νὰ μεταβάλη στάση καὶ ν' ἀνακαλύψη τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς σὲ ἀτμόσφαιρα πλήρους κατανοήσεως.

Ἐὰν ἕνα ἀγοράκι ἢ ἕνα κοριτσάκι ἀρέσκεται νὰ δέχεται, ἀρέσκεται ἐπίσης καὶ νὰ μπορῆ νά δίνη. Ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ δίνη, τείνει, πολὺ συχνά, νὰ γίνεται ἐγωκεντρικό. Ἕνας σκύλος, μιὰ γάτα, ἔχει τὴν ξεχωριστή του προσωπικότητα. Στὸ παιδὶ ἀνήκει νὰ τὴν ἀνακαλύψη, νὰ τὴ σεβαστῆ. Τὸ μωρὸ σφίγγει στὸ στῆθος του τὸ ψεύτικο ἀρκουδάκι ποὺ τοῦ χάρισαν. Λίγο ἀργότερα, θὰ περιμένη ἀπόκριση στὰ χάδια του. Τὸ ἀληθινὸ ζῶο θά τοῦ τὴν προσφέρη. Ἀλλὰ θὰ ὑποχρεώση ἐπίσης τὸν μικρὸ ἀφέντη ν' ἀντιδράση ἀπέναντί του σὰν μεγάλος: ἡ ἱκανοποίηση ποὺ θὰ δοκιμάση τὸ παιδί, νοιώθοντας μεγάλο, θ' αὐξήση τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς ἱκανότητές του. Κανεὶς δὲν γνωρίζει, θὰ ποῦν μερικοί, τί περνᾶ ἀπὸ τὸ κεφάλι ἑνὸς ζώου. Ἀκόμη κι' ὅταν εἶναι χαδιάρικο, μπορεῖ ν' ἀντιδράση ἀπότομα καὶ μὲ κουτὸ τρόπο.

Οἱ ἀκατανόητες αὐτὲς ἀντιδράσεις εἶναι πάρα πολὺ σπάνιες. Ὁ σκύλος, ἡ γάτα, μποροῦν, διακριτικά, μ' ἕνα ἁπαλὸ κλώτσημα νὰ ἐπαναφέρουν τὸ παιδὶ ποὺ τὰ παρακουράζει, στὴν τάξη. Δὲν εἶναι καθόλου ἀνεκτικὰ ἐάν, ἀποκλειστικά στὸν κύκλο τῶν ἐνηλίκων, δὲν ἔκαμαν ποτὲ τὴν ἐμπειρία τῶν μικρῶν οἱ ἀντιδράσεις τῶν ὁποίων εἶναι πολὺ συχνά, ἐπίσης, ἀπρόβλεπτες.

Ἕνα ζῶο εἶναι βρώμικο, εἶναι ἐπικίνδυνο, λένε μερικοί. Καὶ ἐγκαταλείπουν στὴν ἄκρη ἑνὸς δρόμου τὴ γάτα ἢ τὸ σκύλο ποὺ ἔπαψε νὰ ἀρέση. Υἱοθετῆστε τὸ ἀδέσποτο σκυλὶ ἢ τὴ γάτα καὶ θὰ καταλάβετε ὅτι ἐάν, σὲ πολὺ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, ἔχη πάρει κακὲς συνήθειες, τὶς ὀφείλει στὴν ἀδιαφορία τῶν ἀφεντικῶν

του. Κάνετέ το σύντροφο τοῦ γιοῦ ἢ τῆς κόρης σας. Ἀναθέσετε σὲ κείνη ἢ σὲ κεῖνον, ἐνῶ θὰ ἐπαγρυπνῆτε μὲ διακριτικότητα, τὴν εὐθύνη τοῦ νέου μέλους τῆς οἰκογενείας. Θὰ ἐπιβάλη μία πειθαρχία στὸ παιδί, στὸ ὁποῖο θὰ ὑπενθυμίζη τὶς ἀνάγκες του —νὰ φάη, νὰ πιῆ, νὰ κοιμηθῆ, νὰ διατηρῆται καθαρὸ (ἕνας σκύλος, λόγου χάρη, ἀπαιτεῖ νὰ πλένεται καὶ νὰ βγαίνη περίπατο), ἀλλὰ προσφέρει, σ' ἀντάλλαγμα, εὐκαιρίες γιὰ ν' ἀκονίση στὸ παιδὶ τὴν εὐαισθησία του καὶ νὰ γίνη ἐκδηλωτικὸ στὶς συμπάθειές του.

Μιὰ παλιὰ λαϊκὴ παροιμία λέει, «ὅποιος ἀγαπᾶ τὰ ζῶα, ἀγαπᾶ τοὺς ἀνθρώπους». Σ' ἕναν κόσμο ὅπου ἡ ἀγάπη γιὰ τοὺς συνανθρώπους μας εἶναι ἕνα ἀγαθὸ ποὺ σπανίζει ὁλοένα περισσότερο, δὲ θἆταν ἄσκοπο νὰ θυμηθοῦμε τὴ λαϊκὴ σοφία.

Rene Desnos

(«Βῆμα»)

Ζῶα - ἰατροὶ

Οἱ γεωλόγοι ἔχουν πρὸ πολλοῦ ὑπ' ὄψιν τους ὅτι τά ζῶα εἶναι ἱκανά, ἐξ ἐνστίκτου, νὰ παίρνουν διάφορα μέτρα ὑγιεινῆς, ποὺ τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ παραμένουν ὑγιῆ. Ὡρισμένα πουλιά, λόγου χάριν, κάνουν ἡλιοθεραπεία γιὰ νὰ ἀποστειρώσουν τὰ φτερά τους καὶ τὰ παχύδερμα κυλιοῦνται στὴ λάσπη, ἐπειδὴ ξέρουν ὅτι, μόλις ἡ λάσπη ξεραθῆ θὰ σχηματίση στὸ δέρμα τους ἀρκετὰ σκληρὴ πλάκα, ποὺ θὰ τ' ἀπαλλάξη ἀπὸ τὰ τσιμπήματα τῶν ἐντόμων. Τὸ γλύψιμο τοῦ δέρματος, ἐξ ἄλλου, φαίνεται ὅτι γίνεται γιὰ νὰ μπορῆ τὸ ζῶο νὰ ἀπορροφήση τὴν βιταμίνη «D», ποὺ ἐκκρίνεται ὑπὸ μορφὴν προβιταμίνης καὶ μεταβάλλεται σὲ βιταμίνη ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Τὰ ζῶα, ἐπίσης, ξέρουν ὄχι μόνο νὰ προφυλάσσουν τὴν ὑγεία τους, ἀλλὰ καὶ νὰ θεραπεύωνται, ἀναλαμβάνοντας μόνα τους τὸν ρόλο τοῦ γιατροῦ. Εἶχε παρατηρηθῆ ὅτι στὸ διάστημα τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ ἔτους, οἱ ἐλέφαντες μιᾶς μεγάλης περιοχῆς τῆς Ἀφρικῆς, συγκεντρώνονταν στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ Κένυα. Καὶ τὰ αἴτια τῆς μεταναστεύσεως ἐκείνης παρέμεναν μυστηριώδη μέχρις ὅτου διαπιστώθηκε ὅτι στὴν περιοχὴ ἐκείνη φυτρώνουν ὡρισμένα φυτά, μὲ καρπούς, τῶν ὁποίων ὁ χυμὸς εἶναι πολὺ καλὸ πραϋντικὸ φάρμακο γιὰ τὴ ρύθμισι τῆς λειτουργίας τοῦ ἐντέρου. Οἱ ἐλέφαντες, λοιπόν, ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὴν περιοχὴ ἐκείνη γιὰ νὰ ὑποβληθοῦν σὲ μιὰ «κούρα», ὅπως ἀκριβῶς

πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπισκέπτονται πολλὲς φορές, διάφορες λουτροπόλεις.

Ἐπίσης, ἔχει διαπιστωθῆ ὅτι οἱ ἐλέφαντες διανύουν πολλὲς φορές, ἀποστάσεις ἑκατοντάδων χιλιομέτρων γιὰ νὰ φθάσουν σὲ σημεῖα, ὅπου ξέρουν ὅτι ὑπάρχει στὸ ἔδαφος ὀρυκτὸ ἁλάτι. Ἂν τὸ ἁλάτι ἐκεῖνο ὑπάρχη σὲ ὁλόκληρες πλάκες, τὰ παχύδερμα ἐγκαθίστανται σ' ἕνα σημεῖο, ὅπου ἡ πλάκα εἶναι ἀκάλυπτη καὶ γλύφουν τὸ ἁλάτι μὲ ἀπερίγραπτη εὐχαρίστησι. Διαφορετικά, ἀνασκάπτουν τὸ χῶμα καὶ παίρνουν μὲ τὴν προβοσκίδα τους τὰ κομματάκια ὀρυκτοῦ ἅλατος ποὺ θὰ ἀνακαλύψουν.

Γιὰ τὸν ἴδιο περίπου λόγο, ἀμέτρητοι ἀφρικανικοὶ βούβαλοι βαδίζουν ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἑβδομάδες, προκειμένου νὰ φθάσουν σὲ μιὰν ἑλώδη ἔκτασι τῆς ὁποίας ἡ λάσπη ξέρουν ὅτι θὰ θεραπεύση διάφορα δερματικὰ ἕλκη, ποὺ τοὺς βασανίζουν.

Τὰ ζῶα ξέρουν —ἄγνωστο πῶς— ὅτι ἡ λάσπη ὡρισμένων περιοχῶν περιέχει κάποιες ἀντισηπτικὲς οὐσίες. Καὶ τὴν χρησιμοποιοῦν καταλλήλως. Ἄλλοτε πάλι ἀποδεικνύεται ὅτι ξέρουν τὴν ἰδιότητα τῆς λάσπης νὰ ξηραίνεται καὶ νὰ σκληρύνη, ἀποτελώντας ἕνα εἶδος νάρθηκος γύρω ἀπὸ κάποιο μέλος ποὺ ὑπέστη κάταγμα καὶ ποὺ θὰ βοηθηθῆ ἔτσι, στὴν θεραπεία του. Κι' αὐτὸ ἰσχύει ἰδίως γιὰ πουλιά. Πολλὲς φορές, οἱ κυνηγοὶ σκοτώνουν πουλιὰ ποὺ παρουσιάζουν στὰ πόδια τους ἐξογκώματα, τὰ ὁποῖα δείχνουν ὅτι ἔχουν ὑποστῆ ἐκεῖ κάποιο κάταγμα. Ἐννέα φορὲς στὶς δέκα, τὸ κάταγμα ἔχει θεραπευθῆ μὲ τὴ βοήθεια νάρθηκος ἀπὸ λάσπη, πού, στὶς περιπτώσεις αὐτές, ἀντικαθιστᾶ τὸν γύψο, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό. Μολονότι δὲν εἶναι, φυσικά, δυνατὴ ἡ κατάρτισις στατιστικῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν ζώων ποὺ θεραπεύονται μόνα τους, δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία γιὰ τὸ ὅτι μεγάλος ἀριθμὸς ἀπ' αὐτὰ διατηροῦνται στὴ ζωὴ χάρις στὶς ἴδιες τους φροντίδες. Τῶν ὁποίων προχειρότερο παράδειγμα ἔχομε τὸ γλύψιμο τῶν τραυμάτων. Τὸ σάλιο πολλῶν ζώων, ἔχει διαπιστωθῆ ὅτι περιέχει οὐσίες τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις, σύμφωνα μὲ τὶς ἀναλύσεις ποὺ ἔχουν γίνει, εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ἐπίδρασι τῶν ἀντιβιοτικῶν.

Οἱ διάφορες συνθῆκες ζωῆς ἐπιβάλλουν καὶ τὴν καθιέρωσι εἰδικῆς διαίτης στὰ ζῶα. Ὅταν πρόκειται νὰ γεννήσουν, π.χ. οἱ θηλυκὲς φροντίζουν νὰ διαλέγουν τὴν τροφή τους μὲ τόσο σχολαστικὴ φροντίδα, ὅσην ἐπιδεικνύουν σὲ παρόμοια περίπτωσι αἱ ἔγκυοι γυναῖκες. Ἔχει διαπιστωθῆ, λόγου χάριν, ὅτι διάφορα ζῶα μποροῦν νὰ διανύσουν ἀποστάσεις πολλῶν χιλιομέτρων γιὰ νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ μιά πηγή, τῆς ὁποίας τὸ νερὸ περιέχει ἀσβέστιο.

Ὅλοι, ἐξ ἄλλου, θὰ ἔχη τύχει νὰ παρατηρήσουν τί συμβαίνει μὲ τὶς γάτες καὶ τοὺς σκύλους, ὅ-

πού ὡρισμένες φορές δείχνουν νὰ ἔχουν βαρεθῆ τὴν τροφή τους καὶ ἐπιδίδονται συστηματικὰ στὴν ἀναζήτησι ὡρισμένων φυτῶν, τῶν ὁποίων, τὰ κατ' ἐξοχὴν σαρκοφάγα αὐτὰ ζῶα, τρῶνε μὲ μεγάλη ὄρεξι τοὺς βλαστούς. Αὐτό, λοιπόν, ποὺ μᾶς φαίνεται ἁπλῆ παραξενιά, δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα, παρὰ ἕνα μέτρο ὑγιεινῆς, δεδομένου ὅτι τρώγοντας τὴν πρασινάδα ἐκείνην ὁ σκύλος καὶ ἡ γάτα ἀντιμετωπίζουν ἕνα πρόβλημα, ποὺ οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν πολὺ καλά, ἀφοῦ ὑποφέρουν ἀπ' αὐτὸ σὲ μεγάλη κλίμακα.

Στὸν ἐθνικὸ δρυμὸ Γέλλοστοουν, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὅπου πλῆθος ζώων σὲ ἀγρία κατάστασι ζοῦν ἐλεύθερα καὶ προστατευμένα, ὑπάρχουν πολλὲς ἀρκοῦδες, προχωρημένης ἡλικίας, οἱ ὁποῖες ὑποφέρουν ἀπὸ ρευματισμούς. Ἔχει, λοιπόν, παρατηρηθῆ ὅτι κάθε καλοκαίρι, οἱ σεβάσμιες αὐτὲς ἀρκοῦδες συγκεντρώνονται ὁμαδικῶς σὲ μερικὲς ἀπὸ τὶς θερμοπηγὲς ποὺ ὑπάρχουν στὸ μεγάλο πάρκο καὶ ἐπιδίδονται σὲ πολυήμερες συστηματικὲς θεραπεῖες λουτρῶν. Τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο ὅμως εἶναι ὅτι ὄχι μόνον ὑποβάλλονται σὲ ζεστά λουτρά, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὰ λουτρὰ ἐκεῖνα γίνονται σὲ μερικὲς πηγὲς μόνο, ἀπὸ τὶς πολλὲς ποὺ ὑπάρχουν στὸ πάρκο. Ἡ χημικὴ ἔρευνα ἀπέδειξε ὅτι οἱ θερμοπηγὲς ποὺ προτιμῶνται ἀπὸ τὶς ἀρκοῦδες γιὰ τὰ ἰαματικὰ λουτρά τους, παρουσιάζουν ἐξαιρετικὰ μεγάλη περιεκτικότητα σὲ θεῖον. Πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι οἱ ἀρκοῦδες ξέρουν πολὺ καλὰ ὅτι τὰ θειοῦχα θερμὰ λουτρὰ ὠφελοῦν τοὺς ρευματικοὺς πόνους!

Ἐξ ἄλλου, οἱ βούβαλοι, ὁσάκις θὰ τύχη νὰ προσβληθοῦν ἀπὸ κάποια δερματικὴ πάθησι, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας παρουσιάζουν δερματικὰ ἕλκη, ἐξαιρετικὰ ἐνοχλητικά, φροντίζουν νὰ βροῦν κάποιο τέλμα, ποτάμι ἢ λίμνη, τῆς ὁποίας, προφανῶς, εἶναι σὲ θέσι νὰ ξέρουν τὴν χημικὴ σύστασι τοῦ νεροῦ. Ἐκεῖ, λοιπόν, πηγαίνουν καὶ ἐγκαθίστανται ἐπὶ ὁλόκληρες ἡμέρες, μένοντας βυθισμένοι στὸ νερὸ ὥς τὸν λαιμὸ καὶ πολλὲς φορές, παραμένουν τελείως νηστικοὶ καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς θεραπείας. Ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι, ὅταν ἐπὶ τέλους, βγοῦν ἀπὸ τὸ ἰαματικὸ λουτρό τους, εἶναι τελείως θεραπευμένοι ἀπὸ τὰ δερματικά τους ἕλκη καὶ ἔχουν ἀποκτήσει νέο τρίχωμα.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἔχει παρατηρηθῆ, ὅτι ἐφαρμόζουν καὶ οἱ ἱπποπόταμοι, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ὑποβάλλονται οἱ ἴδιοι στὴν θεραπεία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιβάλλουν, συχνὰ διὰ τῆς βίας, στά μικρά τους, ποὺ θὰ παρουσιάσουν, τυχὸν μιὰ δερματικὴ πάθησι, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ θέλουν νὰ ὑποχρεώσουν τὰ παιδιά τους νὰ ὑποβληθοῦν σὲ μιὰ θεραπεία ἢ νὰ πάρουν ἕνα φάρμακο, ποὺ δὲν τοὺς ἀρέσει!...

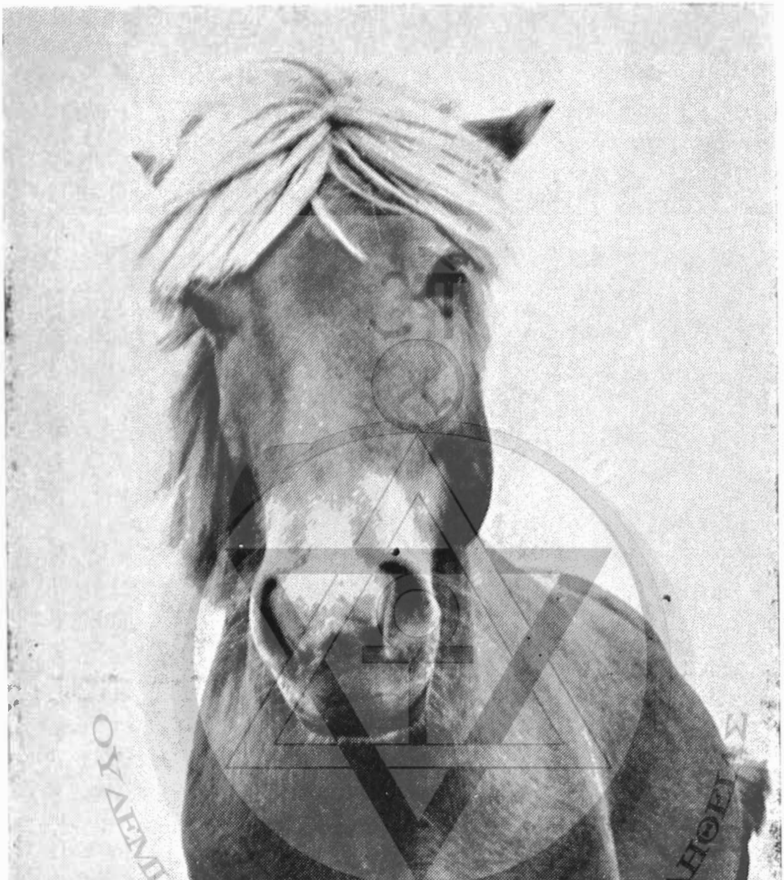
Ὁ τρόπος, ἐξ ἄλλου μὲ τὸν ὁποῖον ἡ γνωστή μας ἀλεποὺ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοὺς ψύλλους,

εἶναι, πιθανῶς, λιγώτερο ἐπιστημονικός, ἀλλὰ δὲν παύει νὰ εἶναι ἀξιοθαύμαστος στὴν ἁπλότητά του. Ἡ ἀλεπού, δηλαδή, ὅταν τὰ ζωΰφια ποὺ διαβιοῦν στὸ τρίχωμά της γίνουν πολὺ ἐνοχλητικά, ψάχνει καὶ βρίσκει ἕνα κλαδὶ μὲ φύλλα στὴν ἄκρη καί, πιάνοντάς το μὲ τὰ δόντια της, κατευθύνεται στὸ πλησιέστερο ποτάμι ἢ λίμνη. Στέκεται μὲ τὴ ράχη γυρισμένη στὸ νερὸ καὶ ὀπισθοχωρώντας, ἀφίνει πρῶτα νὰ βραχῇ ἡ οὐρά της. Ἡ ὀπισθοχώρησις συνεχίζεται καί, φυσικά, ἡ ἀλεπού, ὅσο ὀπισθοχωρεῖ, τόσο περισσότερο βυθίζεται στὸ νερό. Κάποια στιγμή, ὅταν πιά, ὁλόκληρο τὸ σῶμα της εἶναι σκεπασμένο ἀπὸ τὸ νερό, παίρνει βαθειὰν ἀναπνοὴ καὶ βυθίζει στὸ νερὸ καὶ τὸ κεφάλι της, ἀφίνοντας ἔξω ἀποκλειστικῶς καὶ μόνο τὴν ἄκρη τοῦ ρύγχους της, ἀπὸ τὴν ὁποία προεξέχει τὸ φουντωτὸ κλαδί. Τέλος, βυθίζει καὶ τὰ ρουθούνια της στὸ νερό. Καὶ μερικὲς στιγμὲς ἀργότερα, ἀφίνει τὸ κλαδὶ ἀπὸ τὰ δόντια της καὶ μὲ μερικὲς κινήσεις τῶν ποδιῶν της ἐπιστρέφει στὴν ὄχθη βρεγμένη, ἀλλὰ τελείως ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τοὺς ψύλλους ποὺ παρασύρονται ὡστόσο, στὸ κλαδί, σὰν ναυαγοὶ ἐπάνω σὲ σχεδία. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἀλεποὺ ξέρει ὅτι οἱ ψύλλοι θὰ προσπαθήσουν νά σωθοῦν, φεύγοντας ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ σώματός της, ποὺ βυθίζονται στὸ νερό. Καὶ ἐπειδὴ τελικῶς, βυθίζεται στὸ νερὸ ὁλόκληρο τὸ σῶμα της, οἱ ψύλλοι καταφεύγουν στὴν προέκτασί του, ἡ ὁποία εἶναι τὸ φουντωτὸ κλαδί.

Εἶναι γνωστὴ ἡ μανία ποὺ ἔχουν ὡρισμένα ζῶα νὰ γλύφωνται. Καὶ εἴδαμε ὅτι ἡ μέθοδος αὐτὴ χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα γιὰ τὸν ἀποτελεσματικὸ καθαρισμό τους. Ἀλλὰ ἡ χρῆσις τῆς γλώσσας δὲν περιορίζεται μόνο σὲ ἔργα καθαριότητος. Ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι τὸ σάλιο ἔχει περίφημες ἀντισηπτικὲς καὶ μικροβιοκτόνες ἰδιότητες, ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἐναντίον ἀσθενειῶν, μολύνσεων ἢ ἀκόμη καὶ τραυματισμῶν.

Τὰ ζῶα, ἄλλωστε, δὲν χρησιμοποιοῦν μόνο τὸ σάλιο τους γιὰ θεραπευτικοὺς σκοπούς. Πολλοὶ ζωολόγοι παρατήρησαν ὅτι ὄχι λίγα ζῶα βρέχουν ἕνα μέλος τους μὲ οὖρα, ὁσάκις θὰ τύχη νὰ ὑποστοῦν τὸ κέντρισμα μελισσῶν ἢ τὴν ἐπαφὴ πρὸς ὡρισμένες κάμπιες, ποὺ ἐρεθίζουν πολὺ τὸ δέρμα. Ἡ πεῖρα τὰ ἔχει διδάξει, προφανῶς, ὅτι ἡ ἀμμωνία ποὺ περιέχεται στὰ οὖρα, ἀποτελεῖ τὸ καλύτερο φάρμακο γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τοξίνης ποὺ διαχέεται στὸ τραῦμα ποὺ ὑφίστανται ἀπὸ τὸ κεντρί.

Ἴσως, λοιπόν, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μιλήση γιὰ ζῶα - γιατρούς, μὲ τὴν ἔννοια ποὺ δίνουν οἱ ἄνθρωποι στὸν χαρακτηρισμό. Ἀναμφισβήτητα ὅμως, τὰ ζῶα ἔχουν πολλὲς γνώσεις πρακτικῆς θεραπευτικῆς. Καὶ τὶς ἐφαρμόζουν!

Μνημεῖον ἵππου

Ἀνηγέρθη στὴν Πολωνία

Τὴν ἡμέρα τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ Μνημείου τοῦ Σκύλου, στὸ Σοβιετικὸ Ἰνστιτοῦτο Πειραματικῆς Ἰατρικῆς, ὁ μεγάλος ἐπιστήμων καθηγητὴς Παυλώφ, εἶπε: «Ἀποτίομεν τὴν ὀφειλὴ

μας πρὸς τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνωνύμων ζώων στὰ ὁποῖα ἡ ἐπιστήμη χρωστᾶ τὶς ἀνακαλύψεις της καὶ τὶς ἐμπειρίες της». Ὅταν ἡ πλάκα στὸ μνημεῖο ἀπεκαλύφθη, μποροῦσε κανεὶς νὰ διαβάση: «Εἴθε ὁ σκύλος, αὐτὸς ὁ ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων βοηθὸς καὶ φίλος τοῦ ἀνθρώπου, θυσιαζόμενος γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἐπιστήμης, νὰ προστατεύεται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ κάθε ἀνωφελὲς μαρτύριο. . .».

Καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἵππου ἐπίσης εἶναι πλήρης θυσίας γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἰδοὺ ὅτι συνέβη ἕνα δίχως προηγούμενο γεγονός. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος ἀνηγέρθη μνημεῖο στὸν «Ἵππο αἱμοδότη», στὸν περίβολο τῆς Βιοκτηνιατρικῆς βιομηχανίας τοῦ Ντερβάλεβο, εἰς ἀπόστασιν 50 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Βαρσοβία. Τὸ μνημεῖο αὐτὸ συμβολίζει τὴν ἀνθρωπιστικὴ σκέψι τοῦ δόκτορος Ζήνωνος Ροτζίνσκι, τοῦ πανεπιστημίου Βαρσοβίας, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε 40 ἔτη τῆς ζωῆς του στὴν κτηνιατρική.

Τὰ ἐργαστήρια τοῦ Ντερβάλεβο ἱδρύθησαν τὸ 1925 καὶ στὴν ἀρχὴ παρεσκεύαζαν ἐμβόλια καὶ ὀρούς. Ἐλεηλατήθησαν κατὰ τὸν πόλεμο ἀπὸ τοὺς Ναζί, ἀλλὰ διεσώθησαν ἀπὸ τὴν ἀνατίναξι μὲ δυναμίτιδα, χάρις εἰς αἰφνιδιαστικὴ ἀντεπίθεσι τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1945. Ἔκτοτε ἀνασυγκροτήθηκαν καὶ ἐμεγάλωσαν, ὥστε σήμερα νὰ παράγουν 107 προϊόντα, μεταξὺ τῶν ὁποίων 6 τύπους ὀρῶν, 11 διαφορετικὰ ἐμβόλια καὶ δεκάδες διαφόρων φαρμάκων γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ ζῶα.

Στὰ 45 χρόνια τῆς λειτουργίας του ἐθυσιάσθησαν πλέον ἀπὸ 5.000 ἵπποι (καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδες μικρότερα ζῶα) γιὰ τὶς ἐπιστημονικὲς ἔρευνες τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Ντερβάλεβο. Ἡ Ἑταιρία Προστασίας τῶν ζώων τῆς Πολωνίας εἶχε τὴν ἰδέα τῆς ἀνεγέρσεως μνημείου στὸ Ἄλογο, ἡ ὁποία καὶ ἐπραγματοποιήθη. Στὰ ἀποκαλυπτήρια, ἡ γενικὴ γραμματεὺς τῆς Ἑταιρίας Εἰρήνη Κοσαλκόφσκαγια, ἀφοῦ ὑπεστήριξε τὴν ἄποψι ὅτι τὰ πειράματα ἐπὶ ζώων εἶναι ἀναπόφευκτα γιὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τῶν ἀσθενειῶν, ἐτόνισε: «Αὐτὸ τὸ μνημεῖο τοῦ Αἱμοδότου Ἵππου ἂς εἶναι τὸ σύμβολον τῆς εὐγνωμοσύνης μας καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ὀφειλῆς μας γιὰ τὴν θυσία τοῦ αἵματος, γιὰ τὸν πόνο καὶ τὸν θάνατο ποὺ ἀπαιτήσαμε ἀπὸ τὸ ἄλογο γιὰ νὰ σώσωμε τὴν ζωὴ καὶ τὴν ὑγεία ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων καὶ ζώων.

ΙΣΑΒΕΛΛΑ ΣΒΕΝΚΟΒΑ

(Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Πολωνικὴ Ἑβδομαδιαία»).

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

Κατὰ τῆς ζωοτομίας

«IN PITY & IN ANGER» by John Vyvyan

Στὸ ἀγγλικὸ περιοδικὸ «Ἄνιμαλς Ντεφέντερ» (Ὑπερασπιστὴς τῶν ζώων»), διαβάζομε ἐνδιαφέρουσα ἀνάλυσι γιὰ τὸ βιβλίο «ΟΡΓΗ ΚΑΙ ΟΙΚΤΟΣ» τοῦ Τζὼν Βίβιαν, ποὺ πραγματεύεται τὸ ζήτημα τῆς ζωοτομίας, γιὰ τὴν ὁποῖαν ἐκδηλώνεται ζωηρὸ ἐνδιαφέρον στὴν Ἀγγλία.

Κατὰ τὸν συγγραφέα, τὸ αἷμα ποὺ χύνεται στὰ πειράματα, ὅπου σύρονται ἑκατομμύρια ἀνυπεράσπιστων ζώων, ὀφείλεται στὴν πρόληψι ὅτι ἡ ζωοτομία εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν καταπολέμησι τῶν ἀσθενειῶν καὶ τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Τζὼν Βίβιαν ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Ἐπιστήμη, μὲ τὴν ἐπιβληθεῖσα αὐθεντία της, ἐκατάντησε τύραννος καὶ ἕνα εἶδος πρωτογόνου ἀνηλεοῦς θεοῦ, ὁ ὁποῖος ζητάει διαρκῶς καὶ περισσότερα θύματα γιὰ τὴν ἀπόλαυσί του καὶ μόνον. Στὴν δεκαετία τοῦ 1960 πέθαναν δέκα ζῶα κάθε δευτερόλεπτο στὰ ἐργαστήρια τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, θυσιαζόμενα στὸν ἄγριο θεὸ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς του (ἐπιστήμονες). Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πάντοτε ἀμφισβητήσιμο. Ὁ καθηγητὴς Ἀγικόν, τοῦ Πανεπιστημίου Ἀγκύρας, εἰδικὸς στὴ μελέτη τῶν ἱστῶν καὶ κυττάρων, εἶχε εἰδοποιήσει τοὺς Γερμανοὺς παρασκευαστὰς τοῦ φαρμάκου «Θαλιδομίδη» ὅτι ἦταν ἐπικίνδυνο καὶ τοῦ ἀπήντησαν ὅτι εἶχε δοκιμασθῆ σὲ 3.000 ζῶα, ἑπομένως ἦταν ἀσφαλές. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ φαρμάκου αὐτοῦ εἶναι γνωστά.

Ὁ Τζὼν Βίβιαν ἀναφέρεται καὶ στὶς ἐκδηλώσεις ἀνθρωπιστῶν συγγραφέων (ὅπως τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, τοῦ Ὄσκαρ Οὐάιλδ, τοῦ Ρόμπερτ Μπράουνιγκ, τῆς Ἄννας Κίγκσφορδ καὶ ἄλλων) κατὰ τῆς ζωοτομίας. Καὶ τονίζει τὴν ἠ θ ι κ ὴ ἐπιβάρυνσι τῆς ἐποχῆς μας ὡς συνόλου ἀπὸ τὴν ἐξακολούθησι τῶν μεθόδων αὐτῶν, διότι ὁ ἐθισμὸς τῶν ἐπιστημόνων στὸν φόνο τῶν ζώων ἔχει γενικώτερη ἐπίδρασι στὸν πολιτισμό μας.

Γιὰ ὅσους ἐνδεχομένως ἐνδιαφέρονται νὰ διαβάσουν τὸ βιβλίο, παραθέτομε τὰ σχετικὰ στοιχεῖα: IN PITY & IN ANGER, by John Vyvyan. Published by Joseph 35/-.

Ἡ ἠθικὴ τῆς ἀκρεοφαγίας

Τοῦ ΠΑΝ. Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ἡ ἠθικὴ ἄποψις τῆς ἀκρεοφαγίας εἶναι διπλῆ: Ἀφ' ἑνός, ἔχουσα ὡς βάσιν τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ζωὴν τῶν κατωτέρων τοῦ ἀνθρώπου ὄντων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ λογικὴ συνέπεια πράξεως ἠθικῆς. Ἐξ ἄλλου, συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἠθικῆς μὲ τὴν ἄσκησιν ἐπιδράσεως ἀγαθοποιοῦ ἐπὶ τῆς ψυχῆς.

Ἐπιστήμονες ἐρευνήσαντες τὴν ὑπάρχουσαν σχέσιν μεταξὺ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀνεγνώρισαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὅτι αἱ ἰδέαι μας, τὰ αἰσθήματά μας, αἱ ἐπιθυμίαι μας, τὰ πάθη μας, δὲν μένουν ἀνεπηρέαστα ἐκ τῆς τροφῆς, τὴν ὁποίαν λαμβάνομεν. Καὶ πρώτην ἀπόδειξιν τούτου παρέχει ἡ μελέτη τῆς χρήσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ἐκ τῆς ὁποίας παρεμποδίζεται ἡ πλήρης ἀνάπτυξις τῶν ἐν ἡμῖν ἀγαθῶν καταστάσεων. Εἰς τοὺς ἀκρεοφάγους παρατηρεῖται ἀποστροφὴ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ οἴνου ἀκόμη.

Διὰ τοῦτο ἡ ἀκρεοφαγία εἶναι δίαιτα κατευναστικὴ καὶ ἐξαγνιστική, προσδίδουσα εἰς τὰ αἰσθήματά μας ρυθμὸν φυσικόν, λεπτὸν καὶ εἰρηνικόν, καθιστῶσα τὸν ἄνθρωπον γαλήνιον καὶ τὴν καρδιά του ἤρεμον, διὰ τῆς μειώσεως τῶν διαθέσεών μας πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πάθη.

Ἡ ἀκρεοφαγία δὲν μᾶς απομακρύνει μόνον ἀπὸ τὴν ὀργὴν καὶ τὸ μῖσος, ἀλλὰ συντελεῖ προσέτι εἰς αὔξησιν τῆς εὐαισθησίας μας πρὸς τὴν καλωσύνην καὶ τὴν ἀγάπην. Εὐρύνει τὴν κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ζωὴ τῶν μεγάλων ἀκρεοφάγων ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου καὶ τοῦ Βούδδα μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἑτέρα ἀπόδειξις εἶναι ἡ γενικὴ ἐν τῇ φύσει παρατήρησις τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, ὅτι τὰ εὐγενέστερα ἤθη συναντῶνται εἰς τὰ εἴδη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ προσφύγουν εἰς τὴν αἱματοχυσίαν διὰ νὰ τραφοῦν.

Ἡ ἀκρεοφαγία σκοπεῖ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ἀγριότητα διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν ἀνθρωπίνην ἐνεργητικότητα πρὸς σκοποὺς ὑψηλοτέρους. Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀκρεοφαγία μειώνει τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ ἀνθρώπου· τοὐναντίον τὴν αὐξάνει καὶ τὴν διατηρεῖ ἐπὶ μακρότερον χρόνον, διότι οἱ ἀκρεοφάγοι εἶναι μᾶλλον εὐδιάθετοι καὶ μεγαλυτέρας ἀντοχῆς, τοὺς εἶναι ἄγνωστοι αἱ χρόνιαι παθήσεις. Ὁ ἀκρεοφάγος, διὰ τῶν ἐπιδράσεων τῆς διαίτης του, προχωρεῖ ἀσφαλέστερον καὶ ταχύτερον τοῦ κρεωφάγου πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς, ἀνέρχεται ἠθικῶς καὶ καθίσταται εὐαίσθητος δέκτης

ἀνωτέρων ἐπιδράσεων τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.

Εἶναι αὐτονόητον ὅτι δυνάμεθα νὰ φονεύσωμεν τὰ ἐπιβλαβῆ ζῶα, εὑρισκόμενοι ἐν νομίμῳ φυσικῇ ἀμύνῃ. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι δικαιούμεθα νὰ φονεύωμεν καὶ τὰ ὠφέλιμα ζῶα, τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον δὲν μᾶς κάμνουν κακόν, ἀλλὰ καὶ μᾶς προσφέρουν σπουδαίας ὑπηρεσίας καὶ τόσα προϊόντα διὰ τὴν διατροφήν μας (γάλα, τυρί, βούτυρον).

Ἡ Φύσις δὲν μᾶς ἔπλασεν ὄντα σαρκοβόρα. Ὁ ὀργανισμός μας ἐδημιουργήθη κατάλληλος ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ζῶμεν καλύτερον ὅταν ἀποφεύγωμεν τὸ κρέας καὶ ἐκ φύσεως δὲν εἶναι δικαίωμά μας νὰ φονεύωμεν τὰ ζῶα. Μερικοὶ ἀναπαύουν τὴν συνείδησίν των λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ σφαγέως δὲν τὸ ἐκτελοῦν οἱ ἴδιοι. Εἶναι πάντως συνυπεύθυνοι.

Οἱ ἀκρεοφάγοι δὲν πλανῶνται, βεβαιοῦντες καὶ διακηρύσσοντες τὰ δικαιώματα τῶν ζώων ἐπὶ τῆς ζωῆς, γεγονὸς τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἄνευ πραγματικῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰς συνηθείας μας, εἰς τὸν πολιτισμόν μας, καθ᾽ ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν καὶ ἰδίως εἰς τὴν γεωργίαν.

«Οἰνοποσία καὶ σαρκοφαγία εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἰσχυρὸν καὶ ρωμαλέον ποιοῦσι τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν ἀσθενῆ», κατὰ τὸν Πλούταρχον, διότι εἶναι πράγματι μεγίστη ἡ ἀνάπτυξις τὴν ὁποίαν προσδίδει εἰς τὰς διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀκρεοφαγία καὶ ἄφθονος ἡ γαλήνη ποὺ ἐπιφέρει εἰς τὴν ψυχήν.

Ἕνα λυκόσκυλο στὸν σεισμὸ τοῦ Ἀγαδίρ

Ὁ σεισμὸς εἶχε βρῆ τοὺς ἀνθρώπους, στο Ἀγαδίρ, ὁλότελα ἀπροετοίμαστους. Γιατὶ κανεὶς δὲν ἤξερε νὰ ἐξηγήσῃ τὰ προμηνύματα τῆς καταστροφῆς.

Τὰ ζῶα ἀντίθετα προαισθάνθηκαν τὸ κακό. Ἡ Ἔλζε φὸν Ὄστερμαν θυμᾶται ἕνα παράξενο περιστατικὸ ποὺ ἔγινε λίγες ὧρες πρὶν ἀπὸ τον σεισμό.

— Κοιμόμουν πιὰ βαθιά, ὅταν ξαφνικὰ ξύπνησα. Ἄκουσα φωνὲς ζώων. Ἦταν ἀπαίσιες, στριγγιές. Ὑπελόγισα, ὅτι ὁ θόρυβος ἐρχόταν ἀπὸ ἕναν μικρὸ ζωολογικὸ κῆπο, κάπου διακόσια μέτρα μακρυά. Πῆγα στὸ παραθυρο καὶ κοίταξα ἔξω. Ἐκεῖ στον ζωολογικὸ κῆπο ἔπρεπε νὰ εἶχε μπῆ μέσα ὁ διάβολος. Γινοταν χαλασμός. Πίθηκοι οὔρλιαζαν. Πουλιὰ φτερούγιζαν καὶ τσιριζαν. Καὶ τότε κατάλαβα ξαφνικά, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα ἐνοιωθαν φοβο, τρομερο φόβο. Ἀπὸ τί ὅμως; Ἔκλεισα τὰ ραλλὰ καὶ πῆγα πάλι στὸ κρεβάτι...

Τὸ ἀντρόγυνο Ὄστερμαν ἐπεζησε, χωρὶς κἂν νὰ τραυματιστῆ. Ἔζησε μιὰ νύχτα στὴν ἀκτή. Ἡ ἄμμος ἦταν ὑγρὴ ἀπὸ τὴν πλημμυρίδα ποὺ εἶχε προκαλέσει ὁ σεισμός. Ἀργότερα οἱ Ὄστερμαν ἦρθαν στὸν τόπο συγκεντρώσεως τῶν Εὐρωπαίων κοντὰ στὸ ἀεροδρόμιο. Ἀπὸ ἐκεῖ, μὲ στρατιωτικὰ ἀεροπλάνα ἐπέστρεψαν στὴν πατρίδα τους.

Σπαρακτικὲς σκηνὲς ξετυλίχτηκαν στὸ ἀεροδρόμιο. Σκηνές, ποὺ ἔκαναν ἀκόμη καὶ τοὺς ἀδιάφορους στρατιῶτες νὰ δακρύζουν. Ξέφρενη ἦταν ἡ

χαρὰ τῶν ἀνθρώπων στὸ ἀντίκρυσμα αὐτοῦ ποὺ θεωροῦσαν γιὰ νεκρό. Καὶ σπαρακτικὸς ὁ ὀδυρμὸς τῶν ἄλλων γιὰ τὸν σύζυγο, τὴν γυναῖκα, τὸ παιδὶ ποὺ δὲν βρίσκονταν ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν σωθῆ...

Μιὰ σκηνὴ ἔμεινε σὲ ὅλους ἀλησμόνητη.

Στὸ ἀεροδρόμιο ἦταν καὶ μιὰ γαλλικὴ οἰκογένεια. Πατέρας, μητέρα καὶ δυὸ μικρὰ κορίτσια, μὲ ξεσχισμένα καὶ λερωμένα τὰ φορέματα. Ἀπὸ 24 ὧρες δὲν εἶχαν φάει τίποτε ἀπολύτως, καὶ περίμεναν τώρα μέσα στὸ πλῆθος τὸ πρῶτο φαγητὸ τῆς ὑπηρεσίας περιθάλψεως. Δίπλα στὴν οἰκογένεια ἦταν ἕνα μεγάλο λυκόσκυλο.

—Ὅταν ἦρθαν τὰ φαγητά, θυμᾶται ἕνας Γερμανὸς τουρίστας, τὰ ἐξαντλημένα ἀπὸ τὴν πεῖνα παιδιὰ ἔδωσαν τὰ μερίδιά τους στὸν σκύλο. Ἀγανακτήσαμε. Ἐδῶ πεινοῦσαν ἄνθρωποι, κι' ἔδιναν τὰ φαγητὰ σ' ἕνα σκύλο!

Προφανῶς οἱ γονεῖς πρόσεξαν τὴν δυσθυμία τῶν παρισταμένων καὶ ἀπαγόρευσαν στὰ παιδιά τους νὰ συνεχίσουν νὰ ταΐζουν τὸ ζῶο. Ἀλλὰ τώρα ἦταν σειρὰ τοῦ πατέρα. Κρυφὰ ἔβαλε αὐτὸς τὸ πιάτο του μπροστὰ στὸν σκύλο...

Ἡ ἀγανάκτησις τῶν ἀνθρώπων γύρω ἔπαιρνε ἀπειλητικὲς διαστάσεις. Ὅταν τὸ κατάλαβε ὁ πατέρας, γύρισε στοὺς διπλανούς του:

—Θὰ τοῦ ἔδινα κι' ἄλλα, ἂν εἶχα! Ὁ Πιέρ, μᾶς ἔσωσε τὴν ζωή ..

Ἡ οἰκογένεια Λενουὰρ εἶχε νοικιάσει ἕνα μπανγκαλόου γιὰ τὶς διακοπές, στὴν ἄκρη τοῦ Ἀγαδίρ. Τὴ νύχτα τῆς καταστροφῆς γονεῖς καὶ παιδιὰ κοιμόνταν, ἤδη, ὅταν ὁ Πιὲρ ἄρχισε νὰ γαυγίζη θρηνητικά. Ἔτρεχε ἀπὸ τὸ δωμάτιο τῶν παιδιῶν στὴν κρεβατοκάμαρα τῶν γονέων πολὺ ἀνήσυχος.

Ὁ Λενουὰρ φώναξε στὸν σκύλο αὐστηρὰ νὰ ἡσυχάση, ἀλλὰ ὁ Πιὲρ δὲν σταματοῦσε. Μὲ τὰ δόντια ἔπιανε τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὰ νυχτικὰ καὶ τὰ τραβοῦσε ἔξω ἀπὸ τὰ κρεβάτια. Ὕστερα γυρνοῦσε πάλι τρέχοντας στὴν κρεβατοκάμαρα τῶν γονέων, πηδοῦσε πάνω στὸ κρεβάτι τους καὶ γαύγιζε καὶ οὔρλιαζε σὰν τρελλός. Ἔσπρωχνε μὲ τὴ μουσούδα καὶ τραβοῦσε μὲ τὰ δόντια καὶ τὰ τέσσερα ἄτομα πρὸς τὴν πόρτα, πρὸς τὸ ὕπαιθρο. Ὡδήγησε ἔτσι τοὺς Λενουὰρ στὸ κοντινὸ λειβάδι καὶ κεῖ, τοὺς περιτριγύριζε διαρκῶς, τοὺς ἔσφιγγε καὶ τοὺς συμπίεζε σὰν ἕνα κοπάδι ὅλο καὶ πιὸ πολύ.

Ὁ Λενουὰρ προσπαθοῦσε, νὰ καθησυχάση τὸν ἐρεθισμένο σκύλο, χαϊδεύοντάς τον, ἀλλὰ ὁ Πιὲρ γρύλλιζε θυμωμένος κι' ἄνοιγε τὸ στόμα νὰ δαγκώση τὸν κύριό του.

Ἔτσι ἡ οἰκογένεια Λενουὰρ ἔμεινε γιὰ δέκα περίπου λεπτὰ ἀμήχανη μέσα στὸ λειβάδι, ἐπιτηρούμενη ἀπὸ ἕνα φαινομενικὰ λυσσασμένο λυκόσκυλο.

Ὕστερα ξαφνικά, ἡ χλόη ἄρχισε νὰ κινῆται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Ἡ γῆ φούσκωνε κι' ἀνασηκωνόταν.

Ὅταν ὁ σεισμὸς πέρασε, χλωμοὶ ἀπὸ τὸν τρόμο τράβηξαν γιὰ τὸ μπανγκαλόου τους. Βρῆκαν στὴ θέσι του, μόνον ἕνα σωρὸ ἐρειπίων. Ὁ Πιέρ, τὸ λυκόσκυλο, εἶχε σώσει τέσσερεις ἀνθρώπινες ζωές! ...

(ΠΑΝΘΕΟΝ)

Κ. Ν.

Ὁδηγοί, προσοχὴ στὰ βατραχάκια

Ἔπειτα ἀπὸ ἀπαίτηση τῆς Ἑταιρίας Προστασίας Ζώων στὸ καντόνιο τῆς Ζυρίχης καὶ σὲ διάφορα σημεῖα τῶν δρόμων της τοποθετήθηκαν νέες πινακίδες. Ὅσοι ἀγαποῦν τὰ παραμύθια μποροῦν νὰ φέρουν στὸ μυαλό τους πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ τοὺς ἔλεγαν γιὰ τοὺς βατράχους. Ἀλλὰ σκοπὸς τῶν τριγωνικῶν αὐτῶν πινακίδων δὲν εἶναι αὐτός. Καλοῦν τοὺς αὐτοκινητιστὲς νὰ σεβασθοῦν τὰ ἀμφίβια ζῶα, τόσο τρωτά, καὶ νὰ τὰ προστατεύουν. Καθ' ὅλη τη διάρκεια τῆς γονιμοποιήσεως τὰ ἀμφίβια (βάτραχοι, σαλαμάνδρες, κ.λ.π.), νοιώθουν την ἀνάγκη νὰ μετακινηθοῦν ἀναζητώντας βάλτους καὶ στάσιμα νερὰ χωρὶς βέβαια νὰ περνοῦν ἀπὸ τὸ μυαλό τους οἱ κίνδυνοι τῶν δρόμων. Σὲ ὡρισμένα μέρη, ὅπως στὸ Νεεραχερ τοῦ Ρὶντ κατασκευάσθηκαν εἰδικὰ ὑπόγεια περάσματα γιὰ τὰ ἀμφίβια αὐτὰ ζῶα. Πάντως τὸ ὁδικὸ αὐτὸ σῆμα καλεῖ τοὺς αὐτοκινητιστὲς νὰ προχωροῦν πιὸ σιγά, προσέχοντας ἰδιαίτερα τὰ συμπαθητικὰ ζῶα. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ ὁδικὲς αὐτὲς πινακίδες θὰ ἀποσυρθοῦν ἔπειτα ἀπὸ την ἐποχὴ τῆς γονιμοποιήσεως, ποὺ διαρκεῖ δυὸ μὲ τρεῖς ἑβδομάδες.

('Απὸ τὸ Δελτίον τῆς ΕΛΠΑ)

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
τοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΣΥΝΟΔΟΝ
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν φίλων τοῦ «ΛΙΣΟΥ» δημοσιεύομεν τὸ ὑποβληθὲν (τὴν 27ην Ἰουλίου ἐ. ἔ.) πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἑλλάδος ὑπόμνημα τοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος

Μακαριώτατε,

Προαγόμεθα ἵνα ἀπευθύνωμεν τὸ παρὸν ὑπόμνημα, κατ᾽ ἐπιταγὴν τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὡς Ἑλλήνων καὶ Χριστιανῶν, κατόπιν τῆς συρροῆς ἐκδηλώσεων, ὧν στόχον ἀποτελεῖ ὁ Ἐλεύθερος Τεκτονισμός. Καὶ ἐξαιτούμεθα τὴν ἀμέριστον προσοχὴν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἐκτεθησομένων ἀπόψεων ἡμῶν, χάριν αὐτοῦ τούτου τοῦ συμφέροντος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους μας, ἐναντίον τῶν ὁποίων, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, στρέφονται αἱ ἐξ ἀμαθείας ἢ φανατισμοῦ ἀντιτεκτονικαὶ ἐκδηλώσεις.

1) Ὁ Τεκτονισμὸς —συγκροτηθεὶς εἰς Λονδῖνον, ἐν ἔτει 1717— κατεδιώχθη, τὸ πρῶτον, ἀπὸ τοὺς Πάπας καὶ τοὺς εἰς τούτους ὑποτελεῖς βασιλεῖς μικρῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, διότι αἱ τεκτονικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας, τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐρεύνης, ἐθεωρήθησαν ὡς ἀπειλὴ κατὰ τῶν κοσμοκρατορικῶν τάσεων τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῶν ἀντικοινωνικῶν καθεστώτων τῆς ἐποχῆς. Παρὰ τὰ βασανιστήρια, ὅμως, τὰς ἐκτελέσεις, τὰς δημεύσεις περιουσιῶν καὶ ἄλλα μέτρα κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ, οὗτος ἐπέζησε καὶ ἀνεπτύχθη καὶ εἶδε νὰ προσέρχωνται, ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως εἰς τὰς στήλας του, τὰ πλέον

ἔξοχα πνεύματα τῆς Ἀνθρωπότητος, ὡς οἱ φιλόσοφοι Ἑλβέτιος, Λαλάντ, Λαροσφουκώ, Μοντεσκιέ, Γκαῖτε καὶ Βολταῖρος, οἱ εὐεργέται τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιστήμονες Λαβουαζιὲ καὶ Φλέμιγκ, οἱ θείας ἐμπνεύσεως μουσουργοὶ Μόζαρτ, Λίστ, Μέντελσον καὶ Σιμπέλιους, τῶν ὁποίων τὰ θρησκευτικὰ ὀρατόρια ἑρμηνεύονται εἰς τοὺς ναοὺς ἐν δυτικῇ Εὐρώπῃ, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Ἐρρῖκος Ντυνάν, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Προσκοπισμοῦ λόρδος Μπάντεν - Πάουελ, οἱ στρατηλάται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας Τζὼρτζ Μάρσαλ, Μὰκ Ἄρθουρ, Ὀμὰρ Μπράντλεϋ, λόρδος Κίτσενερ, Ζόφφρ (ἐπ' ἐσχάτων δὲ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν δυνάμεων τοῦ ΝΑΤΟ στρατηγὸς Λέμνιτσερ), ὁ μέγας ἡγέτης τοῦ Ἐλευθέρου κόσμου Οὐΐνστων Τσῶρτσιλ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀγωνισταὶ ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας, ὡς ὁ πρῶτος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Γεώργιος Οὐάσιγκτων καὶ ἄλλοι 15 πρόεδροι τῆς Ἀμερικῆς, τελευταῖοι τῶν ὁποίων ὁ Χάρρυ Τρούμαν καὶ ὁ Λύντον Τζόνσον.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁ Τεκτονισμὸς εἶχε τὴν τιμὴν νὰ ἴδῃ θητεύοντας εἰς αὐτὸν πρωτίστως τὸν Ψάλτην τῆς Ἐλευθερίας Ρήγαν Φεραῖον, τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως Ἀλέξ. Ὑψηλάντην καὶ τοὺς πρωτεργάτας τῆς ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας Φιλικούς, (διὰ τὸν ἐξ αὐτῶν Ξάνθον τὸ τεκτονικὸν Ἵδρυμα ἀνήγειρε Μαυσωλεῖον εἰς τὸ Α΄ Νεκροταφεῖον), τὸν πρῶτον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Καποδίστριαν καὶ 12 μετέπειτα Πρωθυπουργοὺς (Ἐλευθέριον Βενιζέλον, Δημήτριον Γούναρην, Ἐπαμεινώνδαν Δεληγιώργην, Ἰωάννην Θεοτόκην, Νικόλαον Καλογερόπουλον, Σωτήριον Κροκιδᾶν, Κωνσταντῖνον Λογοθετόπουλον, Ἰωάννην Μεταξᾶν, Ἀλέξανδρον Παπαναστασίου, Στέφανον Σκουλούδην, Νικόλαον Στράτον καὶ Παναγῆν Τσαλδάρην), πλῆθος Ὑπουργῶν, Στρατηγῶν, Καθηγητῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ διεθνοῦς φήμης θεολόγος Λούβαρης καὶ ἄλλων ἐξεχόντων μελῶν τῆς κοινωνίας, συνυφασμένων μὲ τὴν ἐθνικὴν Ἱστορίαν. Καὶ ἐνῷ εἰς ὅλον τὸν ἐλεύθερον κόσμον πλεῖστοι ὅσοι Βασιλεῖς καὶ Πρίγκιπες ἐμυήθησαν εἰς τὸν Τεκτονισμόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Β΄ τῶν Ἑλλήνων, καὶ γενικῶς ὁ Τεκτονισμὸς ἐξειλίχθη εἰς θεσμὸν τιμῶντα πᾶν ἔθνος, οἱ διῶκται αὐτοῦ ἔχουν ἤδη στιγματισθῆ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν.

2) Καὶ σήμερον, ὅτε ὁ Τεκτονισμὸς ἀπαγορεύεται μόνον εἰς τὰ ὑπὸ κομμουνιστικὴν δικτατορίαν κράτη — διὰ τὸν διττὸν λόγον, ὅτι εἶναι κήρυξ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ τῆς πίστεως εἰς τὸν Θεὸν — λειτουργεῖ δὲ ἐλευθέρως καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Κράτους εἰς ὅλον τὸν Ἐλεύθερον Κόσμον, ὁ Τεκτονισμὸς ἀπέβη στοιχεῖον τεκμηριωτικὸν τοῦ Ἐλευθέρου Κόσμου καὶ προμαχὼν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος ἑωρτάσθη διεθνῶς εἰς Λονδῖνον ἡ συμπλήρωσις δύο καὶ ἡμίσεος αἰώνων δράσεως τοῦ Τεκτονισμοῦ, διὰ μεγαλειώδους συγκεντρώσεως, εἰς τὸ «Ἄλμπερτ Χώλλ», εἰς ἥν παρέστησαν 7.500 Τέκτονες, κατέχοντες τὰ σκῆπτρα τόσον εἰς τὴν πολιτικὴν ὅσον καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἀγγλίας, ἐπίσης δὲ ἀντιπροσωπεῖαι ἐξ ὅλου τοῦ ἐλευθέρου κόσμου. Εἰς τὴν συγκέντρωσιν δὲ ταύτην ἐγένετο ἡ ἐπίσημος ἐγκατάστασις τῆς Αὐτοῦ Βασιλικῆς Ὑψηλότητος τοῦ Δουκὸς τοῦ Κὲντ εἰς τὴν ἕδραν τοῦ «Μεγάλου Διδασκάλου» τῆς Ἡνωμένης Μεγάλης Στοᾶς τῆς Ἀγγλίας (διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ Διάδοχος τοῦ Θρόνου, ὅστις κατὰ παράδοσιν ἐκλέγεται εἰς τὴν θέσιν ταύτην δὲν ἦτο ἀκόμη ἐνήλικος. Περὶ ταύτης ὡς καὶ τῆς εἰσδοχῆς εἰς τὸν Τεκτονισμὸν τοῦ βασιλικοῦ συζύγου πρίγκιπος τοῦ Ἐδιμβούργου, ἠσχολήθη καὶ ὁ ἡμέτερος τύπος).

3) Ἐνῷ, ὅμως εἰς ὅλον τὸν Ἐλεύθερον Κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀνήκει, ὁ Τεκτονισμὸς τιμᾶται παντοιοτρόπως, ἐνταῦθα παρατηρεῖται παραφωνία ἐξόχως λυπηρὰ καὶ ἀκατανόητος διὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα.

Θλιβόμεθα ζωηρῶς ὡς ΕΛΛΗΝΕΣ, βλέποντες νὰ ἔχῃ λησμονηθῇ τὸ ἱστορικὸν γεγονός, ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς ἔχει συμβάλει σπουδαίως εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἡμῶν Παλιγγενεσίαν, καθόσον καὶ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία ἱδρύθη ὑπὸ Τεκτόνων καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἀγῶνος Πρῖγκιψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἦτο Τέκτων, καὶ ὁ μέγας Φιλέλλην Βύρων ἦτο Τέκτων, ὡς καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν Φιλελλήνων, καὶ ὁ πρῶτος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Καποδίστριας ἦτο Τέκτων. Ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἡγετῶν τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος καὶ τῶν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν (ὡς ὁ δόκτωρ Σάμουελ Χάου) ἐνισχυτῶν ἦσαν Τέκτονες καὶ συνηγέρθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὰς ἰδέας τοῦ παγκοσμίου Τεκτονισμοῦ. Καὶ ἂς μὴ λησμονῆται καὶ ὁ κατόπιν μακρᾶς φυλακίσεως τῶν κατακτητῶν ἐπελθὼν θάνατος τοῦ ἐπὶ Γερμανικῆς Κατοχῆς Προέδρου τοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος, ἀειμνήστου Φιλ. Παπαγεωργίου, Ἀντιπροέδρου τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

Θλιβόμεθα ἐπίσης ὡς ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ, βλέποντες νὰ τίθεται ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἡ Πίστις ἡμῶν καὶ νὰ παραγνωρίζεται ὅτι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Τεκτονισμὸν ἐθήτευσαν τινὲς τῶν ἐξόχων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, ὡς οἱ Πατριάρχαι Ἰωακεὶμ ὁ Γ΄, ὁ Βασίλειος ὁ ἀπ᾽ Ἀγχιάλου, ὁ Μελέτιος καὶ ὁ Φώτιος, ὁ ἐθνομάρτυς Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος, ὁ Μητροπολίτης Τραπεζοῦντος Χρύσανθος καὶ πυκνὴ χορεία ἑτέρων Ἱεραρχῶν, μὲ πρώτιστον τὸν ἐθνεγέρτην ἐπίσκοπον Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, τῶν ὁποίων ἁπάντων εἶναι ἀδιανόητον νὰ

ἀμφισβητηθῇ εἴτε ἡ περὶ τὴν θεολογίαν ἐμβρίθεια, εἴτε ἡ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἀφοσίωσις.

Θλιβόμεθα δὲ καὶ γενικώτερον ὡς ἄνθρωποι βλέποντες νὰ γίνεται ὁ Τεκτονισμὸς στόχος ἐπιθέσεων ἀπὸ θρησκευτικῆς πλευρᾶς ἐν Ἑλλάδι, καθ' ὃν χρόνον, ἐν ὄψει τῶν κινδύνων τοῦ Ἀθεϊσμοῦ καὶ τοῦ Ὑλισμοῦ, ἐπιβάλλεται, τοὐναντίον, ἡ συσπείρωσις ἁπασῶν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων.

4) Κατὰ τοῦτο, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ ἐπισημάνωμεν ἐκ παραλλήλου ὅτι αἱ κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ ἐπιθέσεις ἔρχονται εἰς σαφῆ ἀντίθεσιν καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης διετύπωσε, λαβοῦσα τὸν λόγον, τὴν 12ην Μαΐου ἐ.ἔ., εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, μετὰ τὴν περὶ Οἰκουμενισμοῦ ὁμιλίαν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Μουρατίδη. Εἴπετε:

> «...Νὰ ὁμονοῶμεν. Νὰ μὴ στρέφωμεν τὰ πυρὰ ἔναντι ἀλλήλων. Διότι, δυστυχῶς, συμβαίνει καὶ αὐτό. Ἔχομεν, δυστυχῶς, οἱ Ἕλληνες αὐτὸ τὸ ἐπαχθὲς προνόμιον. Ἀλλά, νὰ τὰ στρέφωμεν πρὸς ἐχθροὺς τῆς Πίστεως καὶ νὰ ὑποστηρίζωμεν πᾶσαν προσπάθειαν, ἡ ὁποία ἀποβλέπει πρὸς δόξαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἱδρυτοῦ της καὶ τοῦ Παναγίου Του Πνεύματος».

Καὶ τολμῶμεν νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι αὐτὸ τὸ προσφυῶς ἀποκληθὲν «ἐπαχθὲς προνόμιον» τῆς μεταξὺ Ἑλλήνων διαμάχης ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ Τεκτονισμοῦ, καθ' ὅσον ὁ Ἑλληνικὸς Τεκτονισμὸς ἀποτελεῖται, σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν, ἐκ Χριστιανῶν Ὀρθοδόξων καὶ πιστῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ἀναφερόμεθα, σχετικῶς, εἰς τὴν κατὰ τὸ 1963 γενομένην πρὸς Ὑμᾶς ἡμετέραν ἀνακοίνωσιν, προσφάτως δὲ ἐπαναληφθεῖσαν, καθ' ἣν:

α) Ὁ Ἐλεύθερος Τεκτονισμὸς δὲν εἶναι θρησκεία, οὔτε καὶ θρησκευτικὴ ὀργάνωσις, ἀλλὰ καὶ αὐστηρῶς ἀποκλείει πᾶσαν συζήτησιν ἐπὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων καὶ πάντα προσηλυτισμὸν (δεδομένου ὅτι διὰ τὴν εἰσδοχὴν ἀπαιτοῦνται πλεῖστα προσόντα καὶ πλειοψηφία τῶν 9/10).

β) Ὁ Τεκτονισμὸς θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη ἀρχὴν τὴν πίστιν εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν Ὁποῖον χρησιμοποιεῖ τὴν προσωνυμίαν «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος», οὐχὶ κατὰ νέον τι δόγμα, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν, λόγῳ τῆς ἐν τῷ Τεκτονισμῷ συναντήσεως ἀνδρῶν διαφόρων θρησκειῶν καὶ τῆς ἀνάγκης μιᾶς κοινῶς ἀποδεκτῆς συμβολικῆς ὀνομασίας, μὴ ἐρχομένης, ἄλλως τε, εἰς ἀντίθεσιν καὶ πρὸς ὁμοίους χαρακτηρισμοὺς τῆς Βίβλου.

γ) Ἕκαστος τέκτων ἀνήκει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του καὶ εἰς

> τὴν διὰ ταύτης ἐκπροσωπευομένην Θρησκείαν. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν Τέκτονες, καὶ εἶναι ἡ ὁλότης περίπου τῶν μελῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος, ἔχονται τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των, ὁμολογοῦντες τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ὡς συνετάχθη ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, δεικνύουσι δὲ ὅλως ἐξαίρετον σεβασμὸν καὶ ἀγάπην πρὸς Αὐτὴν καὶ βαθυτάτην εὐλάβειαν πρὸς τὰ θέσμιά Της.

Πράγματι, τὰ μέλη τοῦ Ἱδρύματος ἡμῶν, πλεῖστα τῶν ὁποίων καθεῖξαν καὶ κατέχουν ὑψηλὰ ἀξιώματα ἐν τῇ πολιτειακῇ καὶ κοινωνικῇ ἱεραρχίᾳ, διεκρίθησαν καὶ διακρίνονται διὰ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, παρὰ τὰς ἀδίκους ἔναντι αὐτῶν ἐπιθέσεις, ἰδίως ἐπ' ἐσχάτων. Τὰ μέλη δὲ τοῦ Ἱδρύματος ἐκδηλώνουν καθημερινῶς δι' ἔργων τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφοσίωσίν των. Πρόσφατον παράδειγμα ἔστω ὁ ἀείμνηστος Μιλτιάδης Πουρῆς, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Πειραιεῖ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἀριστίνδην ἔφορος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν (διορισθεὶς εἰς τὴν θέσιν ταύτην παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου, μεθ' οὗ συνεδέετο φιλικώτατα). Κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν ἐγένετο ἔξαρσις τῆς ἐν γένει ἠθικῆς προσωπικότητος τοῦ μεταστάντος, τῶν χριστιανικῶν του ἀρετῶν καὶ τῶν Ὑπηρεσιῶν του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἦτο δὲ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὁ Μιλτιάδης Πουρῆς, Ἐπίτιμος Μέγας Διδάσκαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Τεκτονισμοῦ, μετὰ μακρὰν θητείαν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐν ἐνεργείᾳ.

Καὶ εἶναι ὄντως *βαρεῖα ἡ πλάνη ὅσων ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι θρησκεία.* Καὶ οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι καὶ δι' ἐπιστολῶν των διεκήρυξαν τὴν τεκτονικήν των ἰδιότητα καὶ ἐβεβαίωσαν ὅτι διὰ ταύτης ἐκπληροῦν πληρέστερον τὰ χριστιανικά των καθήκοντα, εἶναι προφανῶς ἀδύνατον νὰ ἀνήκουν εἰς δύο θρησκείας. Καὶ τὸ Βατικανόν, τὸ ὁποῖον ἐνέκρινεν ἐπ' ἐσχάτων ἀπόφασιν τῆς Συνόδου τῶν Καθολικῶν Ἐκκλησιῶν Βορείου Εὐρώπης καθ' ἣν ὁ Καθολικὸς δύναται νὰ εἶναι καὶ ἐνεργὸν μέλος τοῦ Τεκτονισμοῦ, δὲν καθιερώνει βεβαίως τὸ δικαίωμα διπλῆς θρησκευτικῆς ὑπηκοότητος! Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου ἡ Ἐκκλησία εἶναι κεχωρισμένη ἀπὸ τῆς Πολιτείας, ὑπάρχουν ὡς γνωστὸν ἑκατομμύρια Τεκτόνων, ἀλλ' οὐδεὶς οὐδέποτε ὡμίλησε περὶ τῆς... θρησκείας τοῦ Τεκτονισμοῦ. Ὅθεν, βάσει τῶν ὡς ἄνω πραγματικῶν δεδομένων *«Τεκτονικὴ θρησκεία» εἶναι ἀνύπαρκτος,* πολλῷ μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ Τεκτονισμὸς στερεῖται τῶν συστα-

τικῶν τῆς θρησκείας στοιχείων, ὡς οὐδέποτε καὶ οὐδόλως διατυπώσας δόγμα τι. Λίαν δὲ εὐστόχως ἔγραψεν ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Δημήτριος Μπαλᾶνος, ὅτι δὲν ἐννοεῖ «διατὶ θέλομεν νὰ κάμωμεν τὸν Τεκτονισμὸν μὲ τὸ στανειὸ θρησκείαν» (περιοδ. Ἀνάπλασις, 1-15.7.1934).

Εἶναι δὲ ἐπὶ τούτοις ἀνεπίτρεπτον, μεταξὺ καλοπίστων πνευματικῶν ἀνθρώπων, νὰ παρερμηνεύωνται τόσον χονδροειδῶς καὶ νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς «θρησκευτικαὶ λατρεῖαι» ἁπλαῖ ποιητικαὶ ἀναδρομαὶ παλαιοτάτων τεκτονικῶν κειμένων εἰς ποικίλα πνευματικὰ γεγονότα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀνθρωπότητος. Δὲν εἶναι σήμερον νοητὴ ἀληθὴς πνευματικὴ ζωὴ μὲ παρωπίδας...

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, καθ' ὅσον ἀφορᾶ εἰς ἡμᾶς, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ αὖθις κατηγορηματικῶς ὅτι:

Εἴμεθα Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ καὶ θὰ παραμείνωμεν! Οὐδεμία δύναμις εἶναι ἱκανὴ ὅπως μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν θρησκείαν, ἥν ἐλάβομεν ὡς παρακαταθήκην ἀπὸ τοὺς πατέρας μας καὶ ὡς τοιαύτην παραδίδομεν εἰς τὰ τέκνα μας. Διερωτώμεθα μάλιστα πῶς διανοοῦνται νὰ ἀμφισβητήσουν εἰς ἡμᾶς, ἐλευθέρους Ἕλληνας πολίτας, τὸ δικαίωμα νὰ θρησκευώμεθα (κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμῶν δεδηλωμένην ἐπιθυμίαν) κατὰ τὸ Ὀρθόδοξον Χριστιανικὸν Θρήσκευμα καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπωθῇ ἡ Ἐκκλησία τῶν κόλπων της μέλη ἐπιθυμοῦντα νὰ ἀνήκουν εἰς αὐτὴν καὶ πιστεύοντα εἰς τὸ θεοσύστατον αὐτῆς.

Τὸν Τεκτονισμὸν ἀκολουθοῦμεν, ἐκ παραλλήλου, ὡς Ὀργανισμὸν Φιλοσοφικόν, Προοδευτικὸν καὶ φιλανθρωπικόν, ὁ ὁποῖος οὐδόλως ἀσχολεῖται μὲ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν μελῶν του, τὰ ὁποῖα καὶ τὰς διατηροῦν εἰς τὸ ἀκέραιον. Διότι, πράγματι, ὁ Τεκτονισμός, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, δὲν εἶναι παρὰ ἕν ἰδιόμορφον σύστημα, ὅπερ ἐντὸς ἑνὸς περιβάλλοντος ἀπαρτιζομένου ἐξ ἀνθρώπων ἐχόντων ὡρισμένας ἰδιότητας καὶ ἐφέσεις σκοπεῖ, διὰ συμβόλων καὶ δι' ἀλληγοριῶν, ἐνεχόντων ἠθικὰς ἐννοίας καὶ ἐπιταγὰς εἰς τὴν ἀγωγὴν τοῦ Ἀτόμου διὰ τὸ κατὰ συνείδησιν ἠθικῶς ζῆν καὶ τὸ φιλοσοφικῶς διαλογίζεσθαι. Αἰσθανόμεθα ὑπερηφάνειαν, ἀνήκοντες εἰς ἕνα ὀργανισμὸν τοσαύτης παγκοσμίου ἀκτινοβολίας καὶ ἰδιαιτέρως ὡς Ἕλληνες, ὡς ἐκ τῆς συμβολῆς τοῦ Τεκτονισμοῦ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν Παλιγγενεσίαν.

Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ὡς ἀνέφερε καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐν τῇ γνωματεύσει της, εἶχε σοβαροὺς λόγους νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ, δο-

θέντος ὅτι οὗτος κατεπολέμησε τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τῶν Παπῶν. Ἄλλωστε, ἡ Παπικὴ Ρώμη κατελήφθη κατόπιν αἱματηρῶν μαχῶν ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ στρατεύματα τῆς Ἰταλίας ὑπὸ ἀρχιστράτηγον τὸν Μέγαν Διδάσκαλον τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Τεκτονισμοῦ. Γαριβάλδην, διὸ καὶ οἱ Τέκτονες ἀπεκλήθησαν τέκνα τοῦ Σατανᾶ. Ἐνῷ ἀντιθέτως, εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ Τέκτονες συνεπολέμησαν μετὰ τῶν παραγόντων τῆς Ἐκκλησίας καὶ μεθ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ Τέκτονος Ἐπισκόπου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐλευθερίαν. Ἀλλ' ἐπὶ πλέον, σήμερον καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἀφιεμένη τὸ παρελθὸν εἰς τὴν κρίσιν τῆς Ἱστορίας καὶ ἀποβλέπουσα εἰς τὸ μέλλον, ἐν ὄψει τῶν κινδύνων τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὸ κῦμα τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ καὶ τοῦ ἀθεϊστικοῦ ὑλισμοῦ, σημειώνει σοβαρὰν στροφὴν ἔναντι τοῦ Τεκτονισμοῦ, τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται πλέον ὡς συμπόλεμον εἰς κοινὸν ἀγῶνα διὰ τὴν περιφρούρησιν τῶν ἰδεωδῶν τοῦ ἐλευθέρου κόσμου.

5) Ὅταν τοιαῦται ἐξελίξεις σημειοῦνται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι ἄκρως ἀπογοητευτικόν, ἐκπνέοντος τοῦ 20οῦ αἰῶνος, νὰ ἱδρύεται ἐν Ἑλλάδι «ἐπιτροπὴ δογματικῆς τάξεως» (οἱονεὶ Ἱεροεξετεστατικὸν «Σαντ' ὀφφίτσιο»), ἡ ὁποία, ὡς ἀνεγράφη εἰς τὸν τύπον, εἰσηγήθη τὴν ἀπαγόρευσιν τελέσεως κηδειῶν καὶ μνημοσύνων εἰς τοὺς Τέκτονας! Τὸ γεγονὸς δὲ ἀκριβῶς τοῦτο, ἀποτελοῦν τὸ δεύτερον στοιχεῖον ὅπερ ἐπέβαλλε τὸ παρὸν ὑπόμνημα, **θεωροῦμεν ὡς ἀ**πειλοῦν τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἑλλάδος γενικώτερον, διότι ἀπηχεῖ ἰδέας περασμένων σκοτεινῶν αἰώνων ἢ ἰδέας τοῦ Σιδηροῦ Παραπετάσματος, διότι ἐκεῖ μόνον, ἤδη, ὁ Τεκτονισμὸς ἀποτελεῖ στόχον καὶ κηρύσσεται ὡς θανάσιμος ἐχθρός.

Ἐὰν τὰ ἀνωτέρω μᾶς ὑπηγόρευσαν τὰ θρησκευτικά μας συναισθήματα καὶ ἡ προσγενομένη εἰς τὸ ἡμέτερον Ἵδρυμα ἀδικία, θὰ παρακαλέσωμεν εὐλαβῶς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα νὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ ὅσα ἡ ἐθνική μας συνείδησις ὡς Ἑλλήνων ἐπιτάσσει.

Ἡ κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ, τῆς παγκοσμίου ταύτης ὀργανώσεως πολεμικὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις κατόπιν τῆς στροφῆς, ἥν ἔκαμεν ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἐγκαταλείψασα τὴν ἀπὸ 250 ἐτῶν μονολιθικὴν τακτικήν της, ἀπομένει ἐν τῷ κόσμῳ μόνη πολέμιος, ἐρειδομένη ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι θρησκεία καὶ δὴ ἀντιχριστιανική, κατ' ἀντίθεσιν προφανῶς πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας, δὲν δύναται παρὰ νὰ ἔχῃ ἀντίκτυπον εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον καὶ δυσμενῆ ἀπήχησιν καὶ δυσφήμησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔ-

θνους, ἅμα δέ, γνωστοῦ ὄντος τοῦ ἀρρήκτου δεσμοῦ Κράτους καὶ Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, νὰ ἐκθέτῃ τὸ Κράτος, ὑπὸ τὰς παρούσας ἰδίᾳ συνθήκας, εἰς ἀδίκους παρεξηγήσεις, μὲ ἀπροσδιορίστους δι' αὐτὸ καὶ τὴν πατρίδα μας ἐν γένει συνεπείας.

Καθ' ὅτι διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος προσάπτει ὄνειδος καὶ μομφὴν οὐχὶ μόνον εἰς πλῆθος διακεκριμένων τεκτόνων πολιτῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ ξένων.

α) Εἰς τοὺς τέκτονας πιστοὺς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἑκάστοτε βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας «ἀρχηγὸς καὶ προστάτης τῆς πίστεως», εἰς τοὺς ἱεράρχας αὐτῆς (τέκτονας κατὰ μέγα μέρος, ὡς ἐπληροφόρησαν ἐγγράφως ἡγετικὰ ἀγγλικανικὰ στελέχη τὸν καθηγητὴν Μπαλᾶνον).

β) Εἰς τοὺς τέκτονας Προέδρους τῶν Η.Π. τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τοὺς πρωτεργάτας τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς Οὐάσιγκτων (τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλοπρεπὲς Μαυσωλεῖον εἰς τὴν πόλιν Οὐάσιγκτων παριστᾷ τοῦτον μὲ τὰ τεκτονικά του διάσημα), Λαφαγὲτ καὶ Φραγκλῖνον Βενιαμίν, εἰς τοὺς ἡγουμένους τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων αὐτῆς, εἰς τὴν πλειονότητα τῶν μελῶν τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῶν Η.Π.Α., κ.λ.π., πάντας τέκτονας, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸ κυκλοφορῆσαν κατὰ τὴν ἐν Ν. Ὑόρκη Παγκόσμιον Ἔκθεσιν ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ Τεκτονικοῦ Περιπτέρου, πληροφοριακὸν δελτίον «THE MASONIC BROTHERHOOD CENTER AT THE NEW YORK WORLDS FAIR», (1964—1965).

γ) Εἰς τὸν Ἐθνικὸν ἥρωα τῆς Ἰταλίας Γαριβάλδην, Μέγαν Διδάσκαλον τοῦ Ἰταλικοῦ Τεκτονισμοῦ καὶ πασίγνωστον ἀγωνιστὴν καὶ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, οὗτινος εὑρίσκεται ἀνδριὰς ἐν Ρώμῃ μὲ τὰ τεκτονικὰ αὐτοῦ διάσημα, καὶ τῶν συνεργατῶν του τεκτόνων Ματσίνι, Καβοὺρ κ.λ.π.

δ) Εἰς Βασιλεῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς κεκοιμημένους Πατριάρχας τῆς Ὀρθοδοξίας, εἰς τοὺς πρωτεργάτας τοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821 καὶ τῶν Μακεδονικῶν τοιούτων, εἰς Πρωθυπουργοὺς καὶ ἐξέχοντα μέλη τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας κλπ.

ε) Εἰς τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἁπανταχοῦ τῆς Γῆς Χριστιανῶν Τεκτόνων. Εἶναι δὲ προφανῶς ἀπαράδεκτος μία μομφὴ τοιαύτης ἐκτάσεως, συνισταμένη εἰς τὴν κατηγορίαν ὅτι πάντες οἱ ἀνωτέρω, οὐχὶ μόνον ἀπηρνήθησαν δῆθεν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀλλ' ὅτι ψευδῶς ἐμφανίζονται ὡς χριστιανοί, ἐξαπατῶντες τὸ κοινόν, ἐπιπρο-

σθέτως δὲ ὅτι ἐγκατέλειψαν τὰ προσφιλῆ των πρόσωπα (μητέρας, συζύγους καὶ ἀνήλικα τέκνα) εἰς τὴν θρησκείαν ἥν οἱ ἴδιοι ἀπηρνήθησαν, καθ' ὅτι δὲν εἶναι δεκταὶ εἰς τὸν Τεκτονισμὸν γυναῖκες.

Εἶναι δὲ τόσον κραυγαλέαι αἱ λογικαὶ ἀντιφάσεις καὶ ἀφέλεια τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων, ὥστε ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀδυνατοῦμεν παντάπασι νὰ πιστεύωμεν ὅτι τοιαῦται ἀπόψεις ἐνδέχεται νὰ περιλαμβάνωνται εἰς τὰς προθέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Μακαριώτατε,

Εἴπομεν. Καὶ εὐελπιστοῦμεν ὅτι ἡ φωνή μας, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὰ συναισθήματά μας ὡς ΕΛΛΗΝΩΝ καὶ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, θὰ τύχῃ τῆς δεούσης προσοχῆς, ὥστε οὐ μόνον νὰ ἀποτραπῆ οἱαδήποτε ἀπόφασις τῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τοῦ Τεκτονισμοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκολουθηθῆ ἐφεξῆς οὐχὶ πολιτικὴ ἀπωθήσεως ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εἶναι μέλη της καὶ θεωροῦν αὐτὴν ὡς θεοσύστατον, ἀλλὰ πολιτικὴ ΕΝΟΤΗΤΟΣ πάντων τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν, καθ' ἥν ἐποχὴν μάλιστα ἡ ἀνθρωπότης ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησε ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος, διανύει ἀσυλλήπτου σοβαρότητος κρίσιμον περίοδον ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ ὑλισμοῦ, ὅστις ἔχει ὑψώσει τόσον θρασεῖαν τὴν κεφαλήν.

Ἐπικαλούμενοι τὴν εὐλογίαν Ὑμῶν, διατελοῦμεν

Μετὰ παντὸς σεβασμοῦ

Ὁ Πρόεδρος — Ὁ Γεν. Γραμματεύς

ΑΛΕΞ. ΤΖΑΖΟΠΟΥΛΟΣ — ΕΥ. ΜΑΚΡΥΜΙΧΑΛΟΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

Ο ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΣ

Ἀπὸ τοὺς «Χαρακτῆρες»

Ὁ καινοτόμος εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· στελλόμενος κάθε τόσο ἀπὸ τὸν Θεὸν μ' ἐντολὴν νὰ 'ξυπνᾷ τὸν Κόσμον ἀπὸ τὸν λήθαργον εἰς τὸν ὁποῖον συνηθεῖ νὰ πέφτῃ· νὰ τόνε πλένῃ ἀπὸ τὴ νέκρα τῆς πεπαλαιωμένης στασιμότητός του, καὶ νὰ τόνε σπρώχνῃ εἰς τὰ περαιτέρω ἀξιοπρεπέστερα.

Νοήμων, εὐσυνείδητος, θαρραλέος, εἰς τὴν παρουσία τῶν στραβῶν τῆς κοινωνίας δυσαρεστεῖται καὶ παρρησίᾳ κατακρένει. Ἐπιπληττόμενος διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους καὶ ἀπὸ τοὺς πλάνους ἐρεθίζεται καὶ ἀποστομώνει. Καταδιωκόμενος ἔπειτα ἐξεγείρεται. Στενοχωρούμενος, μεγαλώνει, χτυπᾷ, θραύει. Ὁ καινοτόμος ἐμφορεῖται ἀπὸ θεῖαν ὀργή, καὶ δὲν ὑποχωρεῖ παρὰ εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀγρία δύναμη.

Παρουσιαζόμενος, εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀπαντήσῃ ὅλα τὰ ἐνάντια. Τὰ 'μπόδια, τὰ προσκόμματα ποὺ τοῦ γένουνται ἀπὸ τοὺς πλάνους, εἶναι ἄχυρα ριμμένα εἰς τὴν φωτιά του. Καὶ ρίχνεται ἀπροφυλάχτως εἰς τὴν πάλη κατὰ τῆς Πλάνης, ἀποβλέποντας εἰς τὲς κοινωφελεῖς καινοτομίες τὲς ὁποῖες ἐπιδιώκει.

Εἶναι ἀμέριμνος καὶ τοῦτος διὰ τὲς ἰδιαίτερες ὑποθέσεις του· καὶ

εἶναι αὐταπάρνητος, ἐπειδὴ θυσιάζει τὰ συμφέροντά του ὅλα, καὶ ὅλα τὰ γλυκύτερα αἰσθήματα τῆς ψυχῆς του, εἰς τὸν ἐνάρετον σκοπό του.

Πλάνοι φ ί λ τ α τ ο ι, εἰς τὴν παρουσία τοῦ τοιούτου, γυρίζετε καὶ σεῖς τὰ ὀπίσθιά σας, ὡς ὁ γάϊδαρος τὰ γυρίζει στὴν καταιγίδα, καὶ σιωπᾶτε, σιωπᾶτε. Ἐπειδὴ τούτη μόνη ἡ ταχτική, τούτη ἡ τρισυπόστατη σιωπή σας, ἠμπορεῖ νὰ σᾶς κάμῃ κάπως ν' ἀνθέξετε στην καταιγίδα τοῦ καινοτόμου.

Ἕως τώρα λίγον καιρὸ ἡ λέξη κ α ι ν ο τ ό μ ο ς ἐσυνωνυμοῦσε μὲ τὴ λέξη ἀ ν ό σ ι ο ς· καὶ ὁ καινοτόμος ἐθεωρεῖτο ὡς τοιοῦτος. Καὶ ὅμως καινοτόμος θὰ 'πῆ ἄνθρωπος· καὶ ἄνθρωπος θὰ 'πῇ καινοτόμος.

Τὸ προσὸν τοῦτο τῆς καινοτομίας εἶναι ἐκεῖνο ποὺ οὐσιωδῶς ξεχωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ χτήνη. Τὴν καινοτομίαν ἔβαλε ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς κύριο ξεχωριστικὸ τῆς ἀνθρωπιᾶς του. Εἰς ὅλα τ' ἄλλα ζῶα ὁ Θεὸς ἔθεσε γραμμὲς ἀνυπέρβατες ἀπὸ τὲς ὁποῖες δὲν ἠμποροῦνε νά ἔβγουνε. Τὰ μουλάρια μας σήμερα εἶναι ὁποῖα ἤτανε καὶ στὸν καιρὸ τοῦ Ἀδάμ· καὶ οἱ βάθρακες τοῦ Ἀδὰμ ἤτανε τότε ὁποῖοι σήμερα οἱ ἐδικοί μας. Ὁ μόνος ἄνθρωπος ἐκαινοτόμησε πάντοτε κ' ἐδιαφόρεψε· ἐπειδὴ ἡ καινοτομία εἶναι στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἡ στασιμότης εἶναι στὴ φύση τῶν λοιπῶν ἄλλων ζώων.

Ἡ καινοτομία εἶναι προωρισμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς μέσον τελειοποιήσεώς του· καὶ ὁ καινοτόμος εἶναι ὁ κατεξοχὴν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ.

Μωροὶ ὑπέρμαχοι τῆς στασιμότητος, φονεύσετε ἂν θέλετε τὸν καινοτόμον· ἀλλὰ νὰ 'ξεύρετε ὅτι ὁ φόνος τοῦ καινοτόμου εἶναι ἡ ἐγκαινίαση τῶν ἀρχῶν του. Πειστικὴ διὰ σᾶς ἀπόδειξη ὁ φόνος τοῦ καινοτόμου Ἰησοῦ.

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Κύτταρο ἑνὸς νέου πολιτισμοῦ

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Μόλις ἐπέστρεψα ἀπ' τὴν 'Ινδία, φέρνοντας μαζί μου τὴν πιὸ συγκλονιστικὴ ἀνάμνησι τῆς ζωῆς μου. 'Ο Κρισναμοῦρτι ἦταν ὑπέροχος. Εἶχα ἀρκετὲς συναντήσεις μαζί του. Στὴν 'Ινδία ὅλος ὁ κόσμος μπορεῖ νὰ τὸν πλησιάσῃ, δὲν ὑπάρχουν φύλακες, οὔτε προειδοποιήσεις, οὔτε θέσεις ἰδιαίτερες, καὶ ὅμως τὸ πλῆθος εἶναι πολὺ καὶ ὁ καθένας παίρνει ἥσυχα τὴ θέσι του. 'Ο Κρισναμοῦρτι φαίνεται ξεκούραστος, χαμογελαστός, ἀκτινοβόλος. Οἱ ὁμιλίες γίνονται σ' ἕνα μέρος μαγευτικό, κατὰ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου, στὸ μεγάλο πάρκο κοντὰ στὸ Ἄντυαρ. 'Ο οὐρανὸς ἔχει ἀποχρώσεις κοκκινόχρυσες καὶ λιλά, ἐνῶ σμήνη τροπικῶν πουλιῶν κελαιδοῦν, ὅπου ἀνάμεσά τους ἀκούεται ἡ διαπεραστικὴ κραυγὴ τῶν παπαγάλων καὶ τῶν κοράκων τοῦ δάσους. Κάτω ἀπ' τοὺς φοίνικες καὶ τὶς συκιὲς ποὺ ἁπλώνουν τὴ μεγαλόπρεπη σκιά τους, τὸ ἀκροατήριο κάθεται ἐξαιρετικὰ προσεκτικό, ἐνῶ ἀπὸ μακρυὰ ἀκούεται τὸ νοσταλγικὸ τραγούδι τῆς ἰνδικῆς μουσικῆς.

'Εκεῖνο ποὺ μοὔκανε βαθειὰ ἐντύπωσι, γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τριανταέξη χρόνια, ἦταν ποὺ παρευρέθηκα σὲ στιγμὲς διαλογισμοῦ. 'Αφοῦ μᾶς ἐτόνισε τὴ σημασία ἑνὸς σωστοῦ διαλογισμοῦ καὶ μᾶς ἔκαμε νὰ δοῦμε τὶς ἀνοησίες ποὺ συνεπάγονται οἱ ἐκ παραδόσεως διαλογισμοί, μὲ πειθαρχία στὴν ἀναζήτησι ἑνὸς ἀποτελέσματος, μᾶς λέει ξαφνικά: «Λοιπόν, τώρα θὰ διαλογισθοῦμε». Μᾶς ἔκαμε ν' ἀκούσωμε τὸ κελάϊδημα τῶν πουλιῶν, τὸ παράπονο ἑνὸς ἰνδικοῦ τραγουδιοῦ ποὺ ἐρχότανε ἀπὸ ἕνα γειτονικὸ χωριό, καθὼς καὶ τοὺς θορύβους τῆς κοντινῆς πόλεως, τὰ «κλάξον» τῶν αὐτοκινήτων ἀπὸ μακρυά, ὅλ'

αὐτὰ χωρὶς νὰ τὰ ὀνομάση, οὔτε νὰ τὰ κρίνη, σὲ μιὰ κατάστασι σιωπηλῆς παρατηρήσεως, χωρὶς λόγια, χωρὶς κανένα σκοπό. Σιγὰ σιγὰ μιὰ μόνη παρουσία ἄρχισε ν' ἀποκαλύπτεται, δὲν ὑπῆρχαν πιὰ οἱ ἐξωτερικοὶ ἦχοι, οὔτε καὶ τὰ λαμπρὰ χρώματα τοῦ ἥλιου ποὺ βασίλευε, οὔτε κἂν ὑπῆρχε ἀκροατήριο... μήτε ὁμιλητής, ἀλλὰ μιὰ ἀπέραντη γαλήνη, μιὰ κατάστασις ἀνείπωτης ἀγάπης, μιὰ δύναμις ἐξαίσια ἐγρηγόρσεως.

Ἔκλαψα κρυφὰ σὰν ἕνα παιδί. Ποτὲ δὲν εἶχα νοιώσει κάτι τὸ τόσο ὑψηλὸ καὶ συναρπαστικὸ ποὺ ἐκλόνιζε ὅλο μου τὸ εἶναι. Μὲ πολλὴ διάκρισι κύτταξα γύρω μου τὸ ἀκροατήριο καὶ ἀμέσως διεπίστωσα τὴ σύμπνοια μιᾶς ἐξαιρετικῆς καὶ ἀνείπωτης ἐπικοινωνίας, πού, καὶ μόνη ἡ περιγραφή της φαίνεται σὰν προδοσία.

Αὐτὸ καὶ μόνο ἄξιζε χίλιες φορὲς τὸν κόπο νὰ κάνη κανεὶς τὸ ταξίδι. Ἀλλὰ ἔνοιωσα ἀκόμα μεγαλύτερη χαρὰ μὲ τὶς συνομιλίες ποὺ εἶχα μὲ τὸν Κρίσνατζι, ὁ ὁποῖος μοῦ φανέρωσε μιὰ τρυφερότητα στοργική, πραγματικὰ πατρική, ποὺ δὲν περίμενα καὶ ποὺ μὲ συγκίνησε τόσο, ὅσο ποτὲ στὴ ζωή μου δὲν εἶχα γνωρίσει ἀπὸ κανένα ἀνθρώπινο ὂν παρόμοια ἀπόδειξι φιλίας.

Ἀποφάσισα γιὰ κάμποσο καιρό, τουλάχιστο γιὰ μερικοὺς μῆνες, νὰ μὴ δώσω καμμιὰ ὁμιλία καὶ νὰ παραμείνω σὲ σιωπή.

Ἔπειτα πῆγα στὸ χωριὸ Μανταναπάλ, τὴ γενέτειρα τοῦ Κρισναμοῦρτι καὶ ἀνακάλυψα κι' ἐκεῖ ἕνα θησαυρό, ποὺ ἄξιζε τὸν κόπο νὰ κάμω αὐτὸ τὸ ταξίδι μὲ τοὺς τόσους κινδύνους του.

Ἐκεῖ βρίσκεται μιὰ κοιλάδα ἀπομονωμένη, περικυκλωμένη ἀπὸ βουνὰ κοκκινωπὰ καὶ γαλαζοπράσινες λίμνες: εἶναι ἡ κοιλὰς τοῦ Ρίσχι. Φτάνοντας ἐκεῖ βρῆκα ἕνα σύνολο κτιρίων πολὺ περιποιημένων: σχολεῖα μὲ κοιτῶνες, ἑστιατόρια, βιβλιοθῆκες, τῶν ὁποίων οἱ καθηγηταὶ εἶναι ἀφοσιωμένοι στὸν Κρισναμοῦρτι. Κατὰ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου ἄκουσα τὸν ἦχο ἀπὸ κάποια καμπανίτσα καὶ ξαφνικὰ ὅλοι οἱ νεαροὶ μαθηταί, ἀγόρια καὶ κορίτσια, βγῆκαν ἀπὸ τὸ σχολεῖο γιὰ ν' ἀνεβοῦν σ' ἕναν λοφίσκο ἐκεῖ κοντά. Καθημερινῶς, τόσον ὅταν ἀνατέλη ὅσον κι' ὅταν δύη ὁ ἥλιος, τὰ παιδιὰ πηγαίνουν ἐκεῖ, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὸ ἐπιβλητικὸ θέαμα μὲ ἀπόλυτη σιωπή. Δὲν τοὺς λένε «Κάμετε διαλογισμὸ πάνω στὸν ἥλιο». Ὄχι, εἶναι ἁπλῶς προσεκτικά, καὶ φυσικὰ συγκεντρωμένα κατὰ τρόπον αὐθόρμητο.

Τίποτα δὲν ὑπάρχει πιὸ συγκινητικὸ ἀπὸ τὸ νὰ βλέπη κανεὶς καὶ νὰ αἰσθάνεται τὴν βαθειὰ ἀφοσίωσι τῶν προνομιούχων αὐτῶν ὄντων ποὺ εἶναι καθισμένα σὲ στάσι λωτοῦ, μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ θαυμάσιο θέαμα τοῦ ἡλιοβασιλέματος, ἐνῶ τὰ πουλιὰ ἄφηναν ν' ἀκούεται τὸ μελωδικὸ κελάηδημά τους...

Κι' ἔνοιωθα βαθειὰ ὅτι ἐκεῖ, παράπλευρα στὸν τρελλό μας κόσμο, ἄρχισε νὰ θεμελιώνεται στερεὰ τὸ πρῶτο κύτταρο ἐκείνου ποὺ μιὰ μέρα θὰ γίνη ἕνας καινούργιος πολιτισμός...

ROBERT LINSSENS

Τὸ Ἀσκληπιεῖον ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

Ὑπὸ ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ὑπῆρξε τὸ πλέον σεβαστὸ καὶ περίφημο ἀπὸ τὰ Ἀσκληπιεῖα τῆς Ἀρχαιότητος. Εὑρίσκετο σὲ ἀπόστασι δέκα περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἐπίδαυρο, ποὺ ἦτο παραθαλασσία. Τοῦτο ἦτο καὶ ὁ κανών. Νὰ ἱδρύωνται τὰ Ἀσκληπιεῖα μακρυὰ ἀπὸ τὶς πόλεις. Τὰ διάφορα κτίρια τοῦ Ἀσκληπιείου ἦσαν μέσα σὲ κοιλάδα, στὰ βόρεια τῆς ὁποίας εὑρίσκετο τὸ ὅρος Τίτθιον, ὅπου κατὰ τὴ παράδοσι ἐγεννήθη ὁ θεὸς Ἀσκληπιός. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ θεὸς Ἀσκληπιὸς φέρεται πὼς γεννήθηκε σὲ πλεῖστα μέρη, ὅπου ὑπῆρχαν Ἀσκληπιεῖα. Τοῦτο δὲν εἶναι πλάνη. Ἡ ἔκφρασις ὅμως εἶναι ἀλληγορική. Δηλαδὴ τόπος γεννήσεως τοῦ θεοῦ σημαίνει τὸν τόπο τῆς ἱδρύσεως Ἀσκληπιείου. Ἡ ἀλληγορικὴ ὅμως αὐτὴ ἔκφρασι ἔχει ληφθῆ κατὰ γράμμα, ὅπως καὶ σὲ τόσες ἄλλες περιπτώσεις, καὶ δίδει τὴν εὐκαιρία νὰ γίνεται πτωχὸ πνεῦμα εἰς βάρος τῆς ἀρχαίας λατρείας...

Ἡ χρονικὴ ἀφετηρία τῆς λειτουργίας τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Ἐπιδαύρου εἶναι ἄγνωστη. Ἀπὸ ἀνασκαφὲς προκύπτει ὅτι λειτουργοῦσε πρὸ τοῦ 6ου αἰῶνος.

Κατὰ τὶς διάφορες ἀνασκαφὲς ἔχει εὑρεθῆ ἕνα πλῆθος ἀπὸ ἐπιγραφὲς καὶ ἀναθήματα ἀπὸ θεραπευθέντες ἀσθενεῖς, ποὺ προήρχοντο ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τότε Ἑλλάδος. Σὲ πολλὲς ἐπιγραφὲς εἶναι γραμμένα τὰ φάρμακα ποὺ χρησιμοποιήθησαν σὲ κάθε θεραπεία, καθὼς καὶ ἡ δίαιτα στὴν ὁποία ὑπεβλήθη ὁ κάθε ἀσθενής. Σὲ πολλὲς δὲ ἐπιγραφὲς εἶναι γραμμένο πὼς ἡ θεραπεία εἶχε ὑποδειχθῆ σὲ ὄνειρο.

★

Τὰ κυριώτερα κτίσματα μέσα στὸν ἱερὸ περίβολο ἦσαν ὁ Ναὸς τοῦ θεοῦ, ἡ Θόλος, Ναὸς τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τὸ Ἄβατον.

Ὁ Ναὸς ἦτο μεγαλοπρεπής, ἔργο τοῦ 4ου αἰῶνος, δωρικοῦ ρυθμοῦ, περίπτερος, ποὺ δὲν εἶχε ὅμως ὀπισθόδομο. Οἱ διαστάσεις του ἦσαν 24Χ13 μέτρα. Μέσα στὸ Ναὸ ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ Ἀσκληπιοῦ. Σχετικὰ μὲ τὸ ἄγαλμα ὁ Παυσανίας μᾶς πληροφορεῖ: «Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἶναι κατασκευασμένον ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἐλεφαντοστοῦν. Ὁ Θεὸς εἰκονίζεται καθήμενος ἐπάνω εἰς ἕνα θρόνον. Μὲ τὸ ἕνα χέρι κρατεῖ

ράβδον καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἀγγίζει τὴν κεφαλὴν ἑνὸς δράκοντος. Πλησίον του εἶναι ἐξηπλωμένος κύων».

Ἄλλο κτίριον μέσα στὸν περίβολο ἦτο ἡ περίφημη Θόλος. Εὑρίσκετο κοντὰ στὸ Ναό. Ἦτο κι᾿ αὐτὴ μεγαλοπρεπής, τὸ σχῆμα της κυκλικὸ καὶ τὸ ἐσωτερικό της λαβυρινθῶδες. Γιὰ τὸ κτίριο αὐτὸ ὁ Παυσανίας γράφει: «Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν ναὸν εἶναι τὸ μέρος ὅπου κοιμοῦνται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται νὰ ζητήσουν τὴν θεραπείαν των ἀπὸ τὸν θεὸν καὶ πλησίον αὐτοῦ εὑρίσκεται ἕνα ἀξιοθέατον κυκλικὸν οἰκοδόμημα ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Θόλος. Εἰς αὐτὸ τὸ οἰκοδόμημα ὁ Παυσανίας (Σικυώνιος ζωγράφος) ἔχει ζωγραφίσει τὸν Ἔρωτα τὴν στιγμὴν ποὺ μόλις ἔχει ἀφήσει τὸ τόξον καὶ τὰ βέλη καὶ ἔχει πάρει εἰς τὰ χέρια του μίαν λύραν». Ὁ σκοπὸς καὶ ἡ χρῆσις τοῦ κτιρίου τούτου δὲν ἐγνώσθη, οὔτε καὶ ὁ Παυσανίας γράφει τίποτε σχετικό.

Στὸν περίβολο, καθὼς εἴπαμε, ἦτο καὶ ὁ Ναὸς τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος, τῆς θεᾶς τῆς ἀγνότητος. Πρὸ τοῦ Ναοῦ ὑπῆρχε βωμός. Ἡ λατρεία τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος ἦτο συνδεδεμένη μὲ τὴ λατρεία τοῦ θεοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τοῦ πατρός του, τοῦ θεοῦ τοῦ φωτὸς Ἀπόλλωνος. Τοῦτο εἶναι ἀξιοσημείωτο.

Τὸ φῶς τῆς θείας γνώσεως δίδεται μόνον εἰς τοὺς κεκαθαρμένους καὶ ἐξηγνισμένους.

Τέταρτο ἀπὸ τὰ κυριώτερα οἰκοδομήματα τοῦ Ἱεροῦ Περιβόλου ἦτο τὸ Ἄβατον, τὸ ἐγκοιμητήριον. Ἦτο κτίριο μὲ δυὸ ὀρόφους στὸ ὁποῖο κατεκλίνοντο οἱ ἀσθενεῖς καὶ περνοῦσαν τὴν νύκτα τους κατὰ τὴν ὁποία τοὺς ἐδηλοῦτο σὲ ὄνειρο ὁ τρόπος τῆς θεραπείας. Τί παράδοξα πράγματα ποὺ εἶναι αὐτὰ στὴν ὑλιστικὴ ἐποχή μας, ποὺ τόσοι καὶ τόσοι «ἰδεολόγοι» καὶ ἄνθρωποι «πνευματικοὶ» δὲν ἔχουν ξεκολλήσει ἀπὸ τὸν ὑλισμό! Ἄς εἶναι ὅμως. Εἴμεθα τόσο συνηθισμένοι ἀπὸ κάτι τέτοια...

Ἔξω ἀπὸ τὸν περίβολο ἦτο τὸ θέατρο, μὲ τὴ θαυμάσια ἀκουστική του καὶ τὸ στάδιο, ποὺ ἐγίνοντο ἀγῶνες. Εἶναι γνωστὸ ὅτι κοντὰ στὰ κυριώτερα Ἱερὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος ὑπῆρχαν στάδια καὶ γυμναστήρια. Τοῦτο δὲν ἦτο τυχαῖο. Ἀντίθετα μ᾿ αὐτὸ ὑπεγραμμίζετο πὼς τίποτε τὸ πνευματικό, πὼς καμμία πνευματικὴ κατάκτησι δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνη, ὅταν δὲν ὑπάρχη σωματικὴ ὑγεία.

Τὰ Ἱερὰ τῆς Ἐπιδαύρου ἐβεβηλώθησαν καὶ ἐσυλήθησαν στὸ 86 π.Χ., ἀπὸ τὸν χυδαῖο Ρωμαῖο ὕπατο Σύλλα. Τοὺς ἀμύθητους θησαυροὺς τοῦ Ἀσκληπείου τοὺς ἐμοίρασε στοὺς στρατιῶτες του...

★

Τὰ Ἀσκληπιεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἦσαν ὄργανα τῆς λατρείας. Ἀποτελοῦσαν μαζὶ μὲ τὰ Μαντεῖα τὴν πρό-

σοφι τῶν Μυστηρίων. Τὰ Ἀσκληπιεῖα ἦσαν εὐεργετικὰ μὲ τὶς θεραπεῖες τους. Γι' αὐτὸ ἦσαν τόσο σεβαστὰ στὸ πλῆθος. Χαρακτηριστικὸ δὲ εἶναι ὅτι τὰ Ἀσκληπιεῖα ἦσαν τὰ τελευταῖα ἀπὸ τὰ Ἱερὰ τῆς ἑλληνικῆς λατρείας ποὺ ἐσίγησαν. Τοῦτο δείχνει τὸ κῦρος ποὺ εἶχαν στοὺς ἀρχαίους καιρούς.

★

Ὁ Ἀσκληπειὸς ὅμως τί ἦτο; Θεὸς ἢ ἄνθρωπος; Ἡ παράδοσις τὸν φέρει ὡς υἱὸ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, ποὺ γεννήθηκε στὸ Τίτθιον ὄρος τῆς Επιδαύρου καὶ ἐγαλουχήθηκε ἀπο μιὰ αἶγα, ἔχοντας γιὰ φρουρὸ ἕνα κύνα... Υἱὸς θεοῦ ὅμως εἶναι τίτλος συμβολικὸς ποὺ ἔφεραν οἱ Μυσταγωγοί. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης γράφει: «Καὶ ἀφοῦ ἔμαθε πολλὰ ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς ἰατρικῆς ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἐφεῦρε πέραν αὐτῶν τὴν χειρουργικὴν καὶ τὴν προετοιμασίαν τῶν φαρμάκων». Οἱ ποιηταὶ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος τὸν θεωροῦν ὄχι γιὰ θεό, ἀλλὰ γιὰ ἄνθρωπο καὶ περίφημο ἰατρό. Τὸ ἴδιο λέγει καὶ ὁ Σοφοκλῆς στὸν Φιλοκτήτη». Ὁ δὲ Γαληνὸς λέγει ὅτι ὑπῆρξε ὁ ἐφευρέτης τῆς ἰατρικῆς. Ἀντίθετα ὁ Πίνδαρος, ὁ Πλάτων, ὁ Ξενοφῶν κ.ἄ., τὸν ὀνομάζουν θεό.

Τί εἶναι λοιπόν; Ἄλλοι τὸν θέλουν ἄνθρωπο καὶ περίφημο ἰατρό. Ἄλλοι τὸν θεωροῦν θεό, δηλαδὴ θεία πνευματικὴ συνείδησι ἀθάνατο. Μερικοὶ ἄλλοι πάλι λέγουν ὅτι ἦτο ἄνθρωπος ποὺ τὸν ἐθεοποίησαν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὰ πολλὰ καλὰ καὶ τὶς εὐεργεσίες ποὺ ἔκαμε.

Καθὼς ὅμως νομίζομε, ἡ ὀρθὴ τοποθέτησις τοῦ ζητήματος εἶναι ἄλλη, εἶναι διαφορετική. Τοῦτο δὲ διότι, ὅπως ἐξάγεται ἀπὸ τὶς σχετικὲς ἐσωτερικὲς παραδόσεις, ὁ Ἀσκληπιὸς θεωρεῖται θεὸς πνευματικος, ποὺ ἀνῆκε στὸ πνευματικὸ βασίλειο τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Ἄρχοντος τούτου τῶν Μαντείων καὶ τῶν Ἀσκληπιείων. Τοῦ μαντικοῦ καὶ παιῶνος θεοῦ. Σὰν θεὸς ὅμως πνευματικὸς προϋπῆρξε ἀναγκαίως ἄνθρωπος, ἄνθρωπος τῶν Μυστηρίων, Μύστης, Μυσταγωγός. Αὕτη εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἀνόδου τοῦ ἁγνοῦ πνεύματος ἀπὸ τὴν κατάστασι τοῦ θνητοῦ στὴν κατάστασι τοῦ ἀθανάτου πνεύματος. Στὴν ἀθανασία, στὴν αἰωνιότητα, στὴν ἀπολύτρωσι, στὴ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν! «Οἱ ἄνθρωποι εἶναι οἱ πρόγονοι τῶν θεῶν» ἔλεγαν οἱ Πυθαγόρειοι. Ἡ παράδοσις φέρει τὸν Ἀσκληπιὸν ἀργοναύτην, δηλαδὴ ἥρωα πνευματικόν, ὅστις ἐθεοποιήθη μέσα σὲ Μυστήρια. Σὲ Μυστήρια πραγματικά, ποὺ ἔδιδαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους καιροὺς τὴν ἐλευθερία τοῦ πνεύματος. Τοῦ πνεύματος ποὺ ἐξαγνίσθηκε καὶ ἐμυήθηκε καθὼς ἔπρεπε.

Μερικοί, καθὼς γράφομε παραπάνω, φρονοῦν ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς ἦτο ἄνθρωπος, ποὺ ἐθεοποίησαν οἱ ἄνθρωποι. Μὰ ἐμεῖς ὅμως οἱ ἄνθρωποι μὲ τὶς κακίες μας καὶ τὰ ἐλαττώμα-

τά μας δὲν ἠμποροῦμε νὰ «θεοποιοῦμε». Οἱ θεοποιήσεις μας εἶναι φανταστικὲς καὶ βεβηλώνουν τὴν ἔννοια ποὺ ἔχει ἡ λέξι θεοποίησις. Οἱ θεοποιήσεις ἐγίνοντο τότε, καθὼς εἴπαμε, μόνον μέσα σὲ Μυστήρια πραγματικὰ καὶ ὄχι ἀπὸ τὶς σαθρὲς διάνοιες ἀνθρώπων. Οἱ ἄνθρωποι «θεοποιοῦσαν»..., ἰδὲ καὶ τὶς «θεοποιήσεις» τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων... Καὶ θεοποιοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα, ρυπαίνοντες τὴν ἱερὰ ἔννοια τῆς θεοποιήσεως.

★

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Μύστας ἦτο μεγάλος ὁ θεὸς Ἀσκληπιός. Ἦτο «ὁ τὸ πᾶν ἄγων καὶ νέμων σωτὴρ τῶν ὅλων καὶ φύλαξ τῶν Ἀθηναίων», καθὼς ἔλεγε ὁ ρήτωρ Ἀριστείδης τοῦ 2ου αἰῶνος μ.Χ., ἀπὸ τὴν Πέργαμο.

★

Καταπιαστήκαμε σήμερα, ἀγαπητέ μου ἀναγνώστη, μικροὶ ἐμεῖς, μὲ θέμα πολὺ μεγάλο... Ἄς μᾶς συγχωρηθῆ τὸ θάρρος μας. Διότι τὸ ἐμπνέει ἴσως κάποιος πόθος ἐσωτερικός, ποὺ μᾶς ὠθεῖ νὰ κάνωμε ταξίδια στὸν χρόνο, προσπαθώντας —πρᾶγμα τόσο δύσκολο— νὰ προσπελάσωμε τοὺς ἀρχαίους χρόνους...

Ἀπὸ τὰς πηγὰς τοῦ Πολιτισμοῦ

Μυθικοὶ Μύσται — Διδάσκαλοι

Ο Ρ Φ Ε Υ Σ

Ἀποστόλου Π. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
Φιλολόγου - Γυμνασιάρχου

Μεταξὺ μύθου καὶ μυθικῆς παραδόσεως τὰ περὶ ΟΡΦΕΩΣ καὶ ΟΡΦΙΚΩΝ.

Ἡ Ὀρφικὴ διδασκαλία εἶχε μεγάλην πνευματικήν, ἠθικὴν καὶ μυστηριακὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους λαούς, παλαιοὺς καὶ μεταγενεστέρους, καὶ ἰδίως εἰς τὰς μυστηριακὰς καὶ μυσταγωγικὰς ἀδελφότητας.

Καὶ σήμερον (βλ. «Ἐλεύθ. Κόσμον», 3 Ἀπρ. 1970), οἱ κατοικοῦντες Βούλγαροι τὴν Ἑλληνικὴν Θράκην, (Ἑλληνικὴν μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἀπὸ πλέον τῶν τεσσάρων χιλιάδων ἐτῶν), οἱ Βούλγαροι τὸν Ὀρφέα τιμοῦν ὡς ἰδικόν των καὶ ἡ κομμουνιστικὴ ὀργάνωσις τῆς Βουλγαρικῆς νεολαίας «Κομσομόλ» ἀναζητεῖ καὶ ἀποκαλύπτει τοὺς τραγουδιστὰς «ἀπογόνους τοῦ ἀρχαίου κιθαρῳδοῦ»· ὀργανώνει μουσικὸν διαγωνισμὸν καὶ ἄλλας τιμητικὰς ἐκδηλώσεις.

Ἀξίζει νὰ ρίψωμεν ὀλίγον φῶς ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως ἐκ τοῦ περιφήμου μυθικοῦ μυσταγωγοῦ μουσουργοῦ.

Εἰς τὰ ἀρχαιότερα ἔντεχνα γραπτὰ μνημεῖα, τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Ὀρφέως. Δὲν ἐγνώριζον περὶ αὐτοῦ; Οὐδεὶς ἐτόλμησε καὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς καὶ μεταγενεστέρους καὶ συγχρόνους νὰ ὑποστηρίξῃ τοῦτο. Οἱ μύσται, οἱ μεμυημένοι δηλ. εἰς τὰ πολυειδῆ παλαιὰ μυστήρια, ἐκράτουν σιγὴν καὶ ἐχεμυθίαν αὐστηροτάτην· οἱ δύο αὐτοὶ ποιηταὶ οὔτε δι' ἄλλους ἀρχιμύστας ἢ ἄλλα μυστήρια ἀναφέρουν.

Ὁ Ἡρόδοτος (Ε΄ π.Χ. αἰ., βλ. Β΄ 81) ἀναφέρει ὅτι αἱ Ὀ ρ φ ι κ α ὶ π α ρ α δ ό σ ε ι ς συμφωνοῦσι πρὸς Αἰγυπτιακὸν ἔθιμον ἀλλὰ καὶ τῶν Πυθαγορείων σχετιζόμενον πρὸς λινοὺς χιτῶνας, θυσάνους καὶ μαλλίνους μανδύας, τοὺς ὁποίους ἔφερον οἱ μεμυημένοι εἰς τὰ μυστήρια καὶ ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς θρησκευτικὴν αἰτίαν.

Ἀπὸ τὸν Ζ΄ π.Χ. αἰῶνα ἐξυμνεῖται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μεγάλους λυρικοὺς ποιητάς. Ὁμιλεῖ περὶ τῶν Ὀρφικῶν ὁ Ἀριστοτέλης, ἂν καὶ ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ὀρφέως.

Ἡ ζωή του

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Οἰά-

γρου ἢ κατ' ἄλλους τοῦ θεοῦ 'Απόλλωνος καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης· ὡς διδάσκαλός του λέγεται ὁ Λίνος ὁ Θηβαῖος καὶ ὡς μαθητής του ὁ Μουσαῖος (Θρᾷξ ἢ 'Αθηναῖος).

Νέος, ἐπιστεύετο ὅτι μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, Κρήτην καὶ ἄλλας χώρας καὶ ἐμυήθη εἰς τὰ ἐκεῖ μυστήρια. 'Ανεδείχθη μέγας ραψωδός, περίφημος μουσικός, θεουργός, μύστης. Συμμετέσχε τῆς 'Αργοναυτικῆς ἐκστρατείας, κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τῆς λύρας του προσέφερε μεγάλην ἐξυπηρέτησιν εἰς τοὺς 'Αργοναύτας. Κατὰ Διόδωρον (βλ. Διοδ. Σικελ. IV, 43) ὅτε κατέλαβε τοὺς 'Αργοναύτας μεγάλη κακοκαιρία καὶ δὲν ἠδύναντο ἀπὸ τὴν Θράκην νὰ συνεχίσουν τὸν πλοῦν «ὁ 'Ορφεὺς μετέσχε μόνος τῆς τελετῆς (ἀφοῦ συνέθεσεν ὁ ἴδιος τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας εὐχὰς) μετὰ τῶν Σαμοθρακῶν». Καὶ ὁ καιρὸς ἀμέσως ἐβελτιώθη. Τίθεται ὅτι ἔζησεν, ὅθεν, πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, ἤτοι πρὸ τοῦ 1200 π.Χ., καὶ εἶχεν ἱκανότητας ποιητοῦ, μάντεως, ἀλλὰ καὶ θαυματουργοῦ, καὶ φιλοσόφου, καὶ ἀστρολόγου, καὶ μάγου.

Κατὰ τὸν μῦθον κατῆλθεν εἰς τὸν Ἅδην διὰ τὴν πολυαγαπημένην του σύζυγον Εὐρυδίκην· κατεγοήτευσε τοὺς πάντας, τὴν Περσεφόνην, τὸν Πλούτωνα καὶ αὐτὸν τὸν ἀκοίμητον πολυκέφαλον Κέρβερον· ἐπέτυχε νὰ παραλάβῃ τὴν σύζυγον, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τὸν ἀκολουθῇ ἀλλὰ νὰ μὴ στραφῇ νὰ τὴν ἴδῃ πρὶν ἐξέλθουν ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἅδου· ὁ ὅρος δὲν ἐτηρήθη καὶ ἔχασε διὰ παντὸς τὴν Εὐρυδίκην.

Περίλυπος ἔζη ἔπειτα καταμαγεύων, μὲ τὸ ᾆσμα καὶ τὴν λύραν του, ὄχι μόνον ἀνθρώπους καὶ ζῷα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα. Εἰς ὀργιαστικὴν Διονυσιακὴν ἑορτήν, ἐπειδὴ τὰς γυναῖκας κατεφρόνει, ἀφοῦ αὐταί, κατὰ τὴν παράδοσιν (βλ. Παυσαν. Θ' XXX, 4 κ.ά.), ἐμέθυσαν τοὺς ἄνδρας των καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὴν μάχην καὶ αἱ ἴδιαι, ἀφοῦ ἐμέθυσαν, τὸν ἐφόνευσαν. Κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, τὸν διεμέλισαν καὶ εἰς τὸν Ἕβρον ποταμὸν τὸν ἔρριψαν. Αἱ Μοῦσαι περισυνέλεξαν τὰ τεμάχια τοῦ σώματός του καὶ τὰ ἔθαψαν εἰς τὴν Ἄντισσαν τῆς Λέσβου, ὅπου, πολὺ βραδύτερον, ἐγεννήθη ὁ Τέρπανδρος, ὁ παλαιότερος, γνωστὸς ἱστορικά, Ἕλλην ποιητὴς καὶ μουσικὸς (περὶ τὸ 710 π.Χ.).

Κατ' ἄλλην μυθικὴν παράδοσιν ἐκεραυνοβολήθη ὑπὸ τοῦ Διός, διότι ἐδίδασκεν ἐν τοῖς μυστηρίοις ὅσα πρὶν δὲν εἶχον ἀκούσει οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐτάφη ἐν Λειβήθροις, πόλιν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ 'Ολύμπου· καὶ ἄλλαι παραδόσεις ὑπάρχουν ὅπως ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τῆς γυναικός του μετέβη εἰς τὸ νεκρομαντεῖον, παρὰ τὸ Ἄορνον Θεσπρωτίδος, καὶ ὅτι ἐδῶ ἀπέθανεν ἀπὸ λύπην.

Τὸ ἔργον του

Ὁ 'Ορφεύς, ὅταν ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς «ἐκπαιδευτικῆς - μυητικῆς» περιοδείας του ἀνὰ τὰ μυστηριακὰ κέντρα τῶν χωρῶν τῆς 'Ανατολικῆς Μεσογείου, εἶχε συλλέξει μάθησιν καὶ πεῖραν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν θείαν χάριν τοῦ 'Απόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν εἶχε καταστῇ ἔνθεος μύστης ἀλλὰ καὶ

μουσικὸς γίγας. Ἵδρυσεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὴν Ἑλληνικὴν Θράκην, τὰς Ὀρφικὰς τελετὰς ἢ μυστήρια. Ἤντλει τὴν προφητικὴν καὶ μυστηριακήν του ἱκανότητα ἀπὸ θείαν ἔμπνευσιν πηγάζουσαν ἐκ τῆς μουσικῆς του δεινότητος. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ μουσικὴ ἔχει ἀνυπολόγιστον πνευματικήν, ἠθικὴν καὶ γενικώτερον ἐκπολιτιστικὴν δημιουργικὴν ἐπίδρασιν.

Κατὰ Παυσανίαν (βλέπε Θ΄, XXX, 4) «ὁ Ὀρφεὺς ὑπερέβαλε τοὺς πρὸ αὐτοῦ πάντας, ὡς πρὸς τὴν καλλιέπειαν τῶν ποιημάτων καὶ ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἰσχὺν καὶ κῦρος· ἐπιστεύετο ὅτι εἶχεν ἐπινοήσει τελετὰς θεῶν καὶ καθαρμοὺς ἀνοσίων ἔργων καὶ ἰάματα (φάρμακα) ἀσθενειῶν καὶ εὐεργετικὰ θεῖα μηνύματα».

Ἐπὶ Πεισιστράτου (ΣΤ΄ π.Χ. αἰῶνα), ἀνεγνώριζον εἰς τὸν Ὀρφέα «τὸν ἱερὸν ἱδρυτὴν τῆς λατρείας τῶν Ἐλευσινίων» (δηλ. ἑορτῶν). Θρᾷξ καὶ ὁ Εὔμολπος ὁ γενάρχης τῶν Εὐμολπιδῶν, τοῦ γένους δηλ. τῶν ἐν τῇ Ἐλευσῖνι ἱερέων τῆς Δήμητρος, ἐκ τῶν ὁποίων κληρονομικῶς προήρχετο ὁ Ἱεροφάντης, ἤτοι ὁ ἀνώτατος ἱερεὺς καὶ ἐπόπτης τῶν μυστηρίων τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης. Ὅτι τὰ Ὀρφικὰ πολὺ πρὸ τοῦ Πεισιστράτου ἐτελοῦντο ἐν Ἀθήναις, δείχνει καὶ ὁ στίχος τοῦ Ἀριστοφάνους (Ε΄ π.Χ. αἰῶνα): «Ὀρφεὺς γὰρ τελετάς θ' ἡμῖν κατέδειξεν» (ἤτοι καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους καθιέρωσε μυστηριακὰς τελετουργίας).

Ἡ λατρεία τοῦ Ὀρφέως ὡς ἥρωος (διὰ τοὺς πολλοὺς εἰς ἀνοικτὰς ἑορτὰς) καὶ ὡς ἀρχιμύστου (διὰ ὑψηλῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν διδασκαλιῶν εἰς μυστήρια ὑπὸ τῶν ὀλίγων μεμυημένων) ἀπὸ παλαιὰ εἶχε διαδοθῆ ἐκτὸς τῆς Θράκης εἰς Μ. Ἀσίαν, Μακεδονίαν καὶ Κάτω Ἑλλάδα, Πελοπόννησον καὶ νήσους καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων Ἰταλίαν καὶ λαοὺς Δυτ. Εὐρώπης.

Ἡ παράδοσις, κατὰ Παυσανίαν, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ταϋγέτου εἰς ναὸν τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος ἔκειτο «ξόανον Ὀρφέως Πελασγῶν, ὥς φασιν, ἔργον» τὴν παλαιοτάτην διάδοσιν τῶν Ὀρφικῶν διδασκαλιῶν μαρτυρεῖ εἰς πολλὰς χώρας καὶ ἔθνη.

Διδασκαλία

Ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Ὀρφεὺς ἦτο ὑψίστη αὐθεντία ὄχι μόνον ὡς «πατὴρ τῆς Ἑλληνικῆς θεογονίας», ἀλλὰ καὶ ὡς ἐμπνευσμένος προφήτης εἰς τὸν ὁποῖον ὠφείλοντο βαθύταται ἀποκαλύψεις περὶ προορισμοῦ τῆς ζωῆς, περὶ γενέσεως Κόσμου καὶ θεῶν.

Ἐπὶ τοῦ τάφου «καθαροῦ», δηλ. μύστου ἀνωτάτης μυήσεως, εὑρέθη τὸ ρητόν: «Εἶμαι υἱὸς τῆς Γῆς καὶ τοῦ ἐνάστρου Οὐρανοῦ», ἤτοι: σύνθεσις εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν τοῦ ὑλικοῦ στοιχείου, τοῦ θνητοῦ (=Γῆς) καὶ τοῦ ἀΰλου, τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ θείου στοιχείου (=τοῦ Οὐρανοῦ). Τοῦτο φανερώνει καὶ ἡ παράδοσις (βλ. Παυσ. III, 14, 5) «Δήμητρα Χθονίαν... σέβειν, φασί, παραδόντος σφίσιν Ὀρφέως» «Θεῶν δὲ Αἰγινῆται τιμῶσι μάλιστα Ἑκάτην, καὶ τελετὴν ἄγουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος Ἑκάτης, Ὀρφέα, σφίσιν, τὸν

Θρᾷκα καταστήσαντα τὴν τελετὴν λέγοντες» (Παυσ. IV, 30,2)· καὶ «Λακεδαιμονίοις δὲ ἀπαντικρὺ τῆς Ὀλυμπίας Ἀφροδίτης ἐστὶν Ναὸς Κόρης σωτείρας· ποιῆσαι δὲ τὸν Θρᾷκα Ὀρφέα λέγοντες» (Παυσ. III, 13, 2).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, καὶ πολλῶν ἄλλων μαρτυριῶν περὶ τῶν τελουμένων εἰς τὰ ΟΡΦΙΚΑ, πιστεύεται ὅτι ὁ Ὀρφεὺς ἦτο εἰσηγητὴς τῆς διδασκαλίας περὶ ἁγνοῦ βίου εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἵνα ἀποφύγουν μετὰ τὸν θάνατον τιμωρίας ἀναλόγους τῶν ἁμαρτημάτων των. Ἐδίδασκε δηλ. τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ ὅτι ἡ ἐδῶ βίωσις, βάσει τοῦ νόμου περὶ ἀνταποδόσεως, ἤτοι «ὅ,τι κάμεις θὰ εὕρῃς», θὰ εἶναι τὸ κριτήριον τῆς μεταθανατίου μακαριότητος ἢ τῆς ὀλίγον ἢ πολὺ βασανιστικῆς κακοδαιμονίας τοῦ ἀθανάτου στοιχείου τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγώ. Ἡ εἰς τὰ ἴδια Ὀρφικὰ ἱερὰ λατρεῖα θεοτήτων τῆς Γῆς καὶ θεοτήτων τοῦ Ἅδου τὴν πίστιν δεικνύουν εἰς τὸ διφυὲς (σῶμα — ψυχὴ) τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγώ. Εἰς τὸν Ὀρφέα ἀποδίδεται καὶ ἡ διδαχὴ περὶ μετενσαρκώσεως, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε βασικὸν δόγμα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πυθαγόρα βραδύτερον, ὡς γνωστόν.

Ἡ κατὰ τὴν παράδοσιν συνύπαρξις μετὰ τῶν Ὀρφικῶν ἱερῶν (ὑπὸ τὴν σημασίαν ἐδῶ τῶν μυστηρίων, δηλ. τῶν μυσταγωγικῶν τελετουργιῶν τῶν ὀλίγων ἐκλεκτῶν μεμυημένων) καὶ τῶν Βακχικῶν ἢ Διονυσιακῶν καὶ ἄλλων ἀδελφοτήτων φανερώνει τὴν κοινὴν καταγωγὴν ὅλων αὐτῶν. «Εὗρεν, γράφει ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Ὀρφεὺς τὰ τοῦ Διονύσου μυστήρια»· «Εὗρεν», δηλ. ὑπῆρχον τὰ τοῦ Διονύσου πρὸ τοῦ Ὀρφέως. Καὶ ὁ Διόδωρος γράφει: «Διὸ καὶ τὰς ὑπὸ Διονύσου γενομένας τελετὰς Ὀρφικὰς προσαγορεύεσθαι». Διόνυσοι, μυθολογεῖται ὅτι ὑπῆρξαν πλὴν τοῦ υἱοῦ τῆς Σεμέλης καὶ Διὸς καὶ ἄλλοι, ὅπως ὁ Ζαγρεὺς Διόνυσος. Εἰς τὴν Αἴγυπτον μὲ τὸν Διόνυσον ἐταυτίζετο ὁ Ὄσιρις κ.λ.π. Ὁ Ζαγρεὺς ἔχει πολλὰ τὰ ὅμοια πρὸς τὸν Ὀρφέα, π.χ. ὅτι διεμελίσθη καὶ κατεβροχθίσθη ὑπὸ τῶν Τιτάνων· ὅτι κατεκεραύνωσε τούτους ὁ Ζεὺς καὶ ἐκ τῆς τέφρας τοῦ Διονύσου ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὡς ἐκ τούτου μετέχει τοῦ γηΐνου ἀλλὰ καὶ τοῦ Τιτανικοῦ, ἤτοι τῆς ἀθανάτου οὐσίας (διφυής).

Αἱ Βακχικαὶ ἑορταὶ (παλαιότεραι) ἦσαν ὀργιαστικαί, δηλ. μὲ ἐντονωτάτας ἐκδηλώσεις συναισθημάτων πρὸς ἱκανοποίησιν σαρκικῶν (Γηΐνων) ὀρέξεων καὶ σωματικῶν παθῶν. Τὰ Ὀρφικὰ ἀντιθέτως διὰ τῆς μουσικῆς προσέδιδον εἰς τὴν ψυχὴν ἠρεμίαν, γαλήνην, νηφαλιότητα, ἤπια συναισθήματα· ἐνέπνεον αὐτὴν καὶ τὴν καθίστων ἱκανὴν ἵνα αὐτὴ κατευθύνῃ τὸ ἀνθρώπινον ἐγὼ πρὸς ἀναζητήσεις πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἐντρυφήσεις ὑψηλάς, («Ἀπολλωνείας»)· ἵνα τρέπεται τὸ Ἐγὼ πρὸς τὸν ἁγνὸν καὶ ἐνάρετον βίον μὲ τελικὸν σκοπὸν τὴν μέριμναν

διὰ τὴν μέλλουσαν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα τῆς ψυχῆς.

Εἶναι καταφανὴς ἡ προοδευτικότης τῆς Ὀρφικῆς διδασκαλίας καὶ ἡ ἐκπολιτιστική της δύναμις· νεωτέρα, φωτεινοτέρα, πνευματωδεστέρα περισσότερον ἱκανοποιοῦσα καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ μύστας ἑρμηνεύουσα τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ζωῆς.

Ἡ Ὀρφικὴ διδασκαλία μυστηριακὴ καὶ μυσταγωγικὴ (δηλ. ἡ διὰ τὰς κλειστὰς «ἐν ἀπορρήτοις» ἀδελφότητας καὶ ἡ διδάσκουσα τὴν μέθοδον ἐκδηλώσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν τοῦ Ἐγὼ ἀνεξαντλήτων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων καὶ ἱκανοτήτων =μυσταγωγική) εἶχεν ἔμμεσον καὶ ἄμεσον τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ροῆς τοῦ πολιτισμοῦ. Ἄμεσον, διότι καὶ μέχρι τῶν πρώτων αἰώνων μ. Χ. ἔτρεφεν, ἡ Ὀρφικὴ διδασκαλία τὸν στοχασμὸν καὶ ἐνέπνεε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μεγαλοφυῶν ὥστε νὰ ἐπιτύχουν ἔργα θαυμαστά, εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὰ γράμματα, τὴν τέχνην: Διὰ τῶν μεγάλων τούτων ἐμμέσως ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Συμβολισμοί

Ὅπως εἰς ὅλας τὰς τελετουργίας καὶ τὰς ὑψηλὰς διδασκαλίας οὕτω καὶ εἰς τὰ Ὀρφικὰ πλουσία εἶναι ἡ χρῆσις τῶν συμβολισμῶν· ἡ πλήρης αὐτῶν ἀποκρυπτογράφησις θὰ ἀπήτει σελίδας πολλάς. Ἄς ἴδωμεν ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν παραδόσεων περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ὀρφέως καὶ περὶ τῶν διδαχῶν των.

Ὁ φόνος καὶ ὁ διαμελισμὸς τοῦ Ὀρφέως ὑπὸ τῶν μαινομένων, ἐκ τῶν Βακχικῶν ὀργίων, γυναικῶν, φανερώνει τὸν σκληρότατον ἀγῶνα τὸν ὁποῖον ἑκάστοτε τὰ προοδευτικὰ πολιτιστικὰ κινήματα διεξήγαγον· πίπτουν θύματα καὶ οἱ ἀρχηγοί των καὶ φαίνεται ὅτι ἐπικρατοῦν οἱ ἄμουσοι, οἱ μὴ φωτισμένοι, οἱ ἀμύητοι, οἱ πολλοί, οἱ παρασυρόμενοι ἀπὸ ζωώδεις ὁρμάς, ἀπὸ ὑλιστικὰς ἀντιλήψεις, οἱ ἐσφαλμένως προβάλλοντες ταῦτα ὡς τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς.

Πίπτει θῦμα καὶ ὁ Ὀρφεύς· τὸ ἔργον του ὅμως συμβολιζόμενον διὰ τῆς λύρας του παραμένει ἀθάνατον· ὁ Ζεὺς (σύμβολον τῆς ἀνωτάτης θεϊκῆς δυνάμεως), κατόπιν παρακλήσεως τοῦ Ἀπόλλωνος (θεότητος τοῦ πνευματικοῦ φωτὸς) καὶ τῶν Μουσῶν (τῶν προστατίδων καὶ ἐμπνευστριῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν, ἠθικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἀναζητήσεων) τὴν λύραν τοῦ μάρτυρος ἥρωος ἐκπολιτιστοῦ Ὀρφέως εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς ἀστερισμὸν διαιωνίζει. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ αἰώνιοι ὁδηγοὶ προσανατολισμοῦ πρὸς τὸν ἀληθῆ γήϊνον προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι αἱ ἀνώτεραι ἠθικαὶ καὶ πνευματικαὶ ἐπιδιώξεις.

Σημαίνει ἀκόμη τὴν θείαν προέλευσιν τῆς μουσικῆς, ἡ ὁποία διὰ τῆς ἁρμονίας της, τὴν ἁρμονίαν τοῦ Σύμπαντος Κόσμου συμβολίζει. Ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, βραδύτερον πληρέστερον ἐδίδαξαν τὰ περὶ ἁρμονίας.

Εἰς παλαιὸν ποίημα: «Ὀρφέως εἰς Ἅδου κατάβασιν» ἐπιχειρεῖται ἑρμηνεία τοῦ θρύλου διαφορετική· κατῆλθεν ὁ-

χι διὰ τὴν Εὐρυδίκην, ἀλλὰ ὡς ἄγγελος εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐκεῖ, ἵνα προσελκύσῃ αὐτοὺς πρὸς τὴν διδασκαλίαν του «περὶ τοῦ ὁσίως ζῆν». Κατὰ τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς χρόνους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς Ρωμαιοκρατίας (Β' π.Χ. αἰῶνα) ἡ Ὀρφικὴ διδασκαλία ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου εἰς τὴν πρωτοχριστιανικὴν τέχνην, μὲ ἀλληγορικὴν σημασίαν παρίστατο ὁ Χριστὸς ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ Ὀρφέως, π.χ. ὡς ὁ καλὸς ποιμήν, ὡς ἁλιεὺς ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους κατενθουσίαζε διὰ τῆς μουσικῆς του. Καὶ τοῦτο, γράφει ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Ν. Λούβαρης, διότι πολλοὶ χριστιανοὶ «ἀνῆκον πρὶν εἰς τοὺς Ὀρφικοὺς θιάσους» (ἦσαν δηλ. μεμυημένοι εἰς τὰ Ὀρφικά).

Αἱ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς πίστεις καὶ μεταθανατίου μακαριότητος ἢ μὴ τῆς ψυχῆς, ἀναλόγως τῶν ἐδῶ, εἰς τὴν Γηΐνην ζωήν, σκέψεων, λόγων καὶ πράξεων τοῦ ἀνθρώπου, αἱ διδασκόμεναι ὑπὸ τῶν Ὀρφικῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ἀρχαῖα μυστήρια, καὶ αἱ ἀναπτυσσόμεναι ὑπὸ τῶν μεγάλων Ἑλλήνων συγγραφέων, ποιητῶν, φιλοσόφων (ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὸν ρητοροδιδάσκαλον Ἰσοκράτην, τὸν Πίνδαρον, τὸν μέγαν μύστην Πλάτωνα) εἶχον προπαρασκευάσει εὐρύτατα τὴν κατανόησιν ἀλλὰ καὶ ἀποδοχὴν τῶν θείων τοῦ Χριστιανισμοῦ διδαχῶν. Ἡ συμβολὴ τῶν Ὀρφικῶν, διὰ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν, εἰς τὴν ταχυτέραν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς τοὺς ἀνωτέρας πνευματικότητος ἀνθρώπους καὶ εἰς τοὺς πολλούς, διὰ τούτων, εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Ἡ σιγὴ τοῦ μύστου

Ἡ μυθολόγησις ὅτι κατεκεραυνώθη ὑπὸ τοῦ Διός, διότι ὁ Ὀρφεὺς ὡς προφήτης καὶ μύστης καὶ ἐμπνευσμένος μάντις μυστικὰ τῶν θεῶν ἀπεκάλυψεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὑποκρύπτει μεγάλην ἀλληγορικῶς ἀλήθειαν. Ἡ ἀπόλυτος γνῶσις καὶ ἀλήθεια ἀποκλειστικῶς ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν. Εἰς ὀλίγους ἐκλεκτοὺς προνομιούχους φωτισμένους, ἡ θεία χάρις ἔδωκε τὸ μέγα δῶρον νὰ γνωρίσουν τὴν ἀτραπὸν (τὸν στενὸν καὶ δύσβατον δρόμον) ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ (ἀλλὰ οὐδέποτε καταλήγει εἰς τὸ ἀπόλυτον τέρμα) πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ καθῆκον.

Οἱ προνομιοῦχοι αὐτοὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ὀφείλουν «νὰ μὴ ρίπτουν τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ καὶ τοὺς μαργαρίτας τοῖς χοίροις» κατὰ τὴν θείαν ρῆσιν. Διότι, δὲν εἶναι τὰ πάντα τοῖς πᾶσι κατανοητά· ἀπαιτεῖται καὶ λεπτὴ διάνοια καὶ φιλοσοφικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ προπαρασκευὴ καὶ ψυχικὴ προδιάθεσις καὶ ζῆλος καὶ... Ὅ,τι, ὁ μὴ διαθέτων τὰ ὅσα πρέπει προσόντα, δὲν κατανοεῖ, τὸ παρανοεῖ, τὸ φθονεῖ, τὸ παραποιεῖ· ὁ φθόνος ὁδηγεῖ εἰς τὸ μῖσος, τὸν φανατισμόν, τὸ ἔγκλημα.

Ἡ ἱστορία καὶ ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νεωτέρα καὶ ἡ σύγχρονος εἶναι πλήρης ἀποκαλυπτικῶν παραδειγμάτων. Ἀπὸ παρανόησιν, ἀμάθειαν, φανατισμόν, μισαλλοδοξίαν ...μυριάδες οἱ μάρτυρες καὶ τὰ θύματα εἶναι.

Ὄχι ὁ θεὸς (Ζεύς), ἀλλὰ αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀνωτέρω φρικτὰ πάθη ὠθοῦν τοὺς «ἀμυήτους» φανατικοὺς καὶ ὤθησαν εἰς φρικιαστικὰ κακουργήματα κατὰ τῶν φωτισμένων, τῶν παρεξηγημένων, τῶν μεγάλων μυστῶν. Ἰδοὺ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἀλληγορίας ὅτι ἐκεραυνοβολήθη ὁ Ὀρφεὺς (=ὁ φωτισμένος, ὁ μύστης) ὑπὸ τοῦ Διὸς (=τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτὸς τοῦ ἰδίου τοῦ μύστου), αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τῶν δεχομένων αὐτὰς καὶ παρανοούντων φανατικῶν μετατρέπονται εἰς κεραυνοὺς φονικοὺς κατὰ τῶν ἀντανακλώντων ταύτας μυστῶν...

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν «μύστης» νοεῖται πᾶς ὅστις κατέχει, ὅπως ἀνωτέρω ἀνεφέρθη, ἱκανότητας ἀνωτέρας διανοήσεως καὶ ὑψηλοτέρας δημιουργικῆς πνοῆς εἰς ἔργα πανανθρωπίνης ἀκτινοβολίας.

Παραδέχεται ὁ γράφων ὅτι ὁ Ὀρφεὺς ἔζησεν, ἴσως, πρὸ τοῦ 1500 π.Χ. Ὑπὸ θρύλων ὅμως περιεβλήθη καὶ τὸ πρόσωπόν του καὶ τῶν μαθητῶν του, τῶν Ὀρφικῶν, ἕνεκα τοῦ μυστηριακοῦ περιεχομένου τῶν διδασκαλιῶν του καὶ τῶν μυστικῶν (εἰς κύκλον ὀλίγων μεμυημένων) ἑορτῶν καὶ τελετουργιῶν. Ὡς γνωστόν, ὑπὸ θρύλων ἐκαλύφθη καὶ ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ μύστου Πυθαγόρα, τοῦ Σαμίου σοφοῦ, προσώπου ἱστορικοῦ (ζήσαντος περὶ τὸ 580-490 π.Χ.)· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τούτου ἡ διδασκαλία ἐκαλύφθη ὑπὸ πέπλου.

Ὁ Ὀρφεὺς ἢ οἱ Ὀρφικοί, ἐπὶ τὸ προοδευτικώτερον μεταρρυθμισταὶ μυσταγωγικῶν τελετῶν καὶ διδασκαλιῶν, ἐμμέσως διὰ τῶν μαθητῶν των εἶχον σημαντικωτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ δι᾽ αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως ἐπὶ τὰ βελτίω τῶν ἀνθρωπιστικῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ εἰς πανανθρώπινον κλίμακα. Ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ Πυθαγόρειοι εἰς τὴν Ὀρφικὴν μυητικὴν διδασκαλίαν ἔδωσαν νέαν ζωογόνον πνοήν, ἀνωτέραν πνευματικότητα καὶ ἠθικὴν ἁγιότητα.

Ἡ αἴγλη τοῦ μεγάλου μυθικοῦ διδασκάλου, τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Ἕλληνος αὐτοῦ μύστου, καταφαίνεται ὄχι μόνον ἐκ τῆς βαθείας ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ πνεύματος ὅλων τῶν Ἑλλήνων σοφῶν (π.χ. Πυθαγόρα, Πλάτωνος κλπ.) ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀλληγορικὴν διὰ τῆς τέχνης ἔκφρασιν, κατὰ τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ ὡς Ὀρφέως (βλ. Γ. Σωτηρίου, Χριστιανικὴ καὶ Βυζαντινὴ Ἀρχαιολογία, Α΄ τόμος, σελ. 97 κ.ἑ.).

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ὕμνος στὴν Ἀφροδίτη

Ἂν ἀγαπῶ την ομιχλη, τα τραῖνα με τους μυθους τῶν
καπνῶν τους,
αν τα δεντρα τα ολομοναχα, τα ερημα, ν' ἀγαπῶ, εἶναι
γιατι τα εἶδες,
γιατι τοὺς χαρισες κάτι ἀπο την ορασῃ σου, ὦ θεα τοῦ
ἐρωτα,
γιατι τα εκαμες εἴδωλα μέσα στο σκοτεινο θαλαμο
τῶν αιωνιων σου εικόνων
Ἂν ἀγαπῶ το σκιρτημα τοῦ ἀλόγου, που ξαφνιαζεται μ' ἕνα
χαρουμενο τρεξιμο τριποδιζοντας
με τὴν κυματιστη τη χαιτη του στον εὐρὺ κάμπο
εἶναι γιατι Ἐσυ μοῦ το ἔδειξες
με το δεικτη τοῦ χεριοῦ σου τοῦ κρινενιου
(Μονον οταν με κυριεύεις Ἐσὺ πιστεύω πως ειμαι αληθινα
ἐλεύθερος)

★

Ὁ ἐλευθεροποιὸς Ἄγγελος

Αφοῦ ο θανατος εἶναι το βελτιστο μας Ἀγαθο, ἡ τροφη
που μᾶς τρεφει
και μᾶς πραγματοποιεῖ ἀκεραιους για τις οὐρανιές μας
πατριδες,
πῶς δεν αποφασιζουμε ἀπο τό φοβο του ν' απομακρυνθοῦμε
και μ' αγαπη στον Καθρεφτη του όπου ἀπολιθωνονται ὅλες
μας οἱ γηινες ἐπιθυμιες να κοιταχθοῦμε

Ἀ, πριν ἀγαπηθοῦμε απο τη ζωη απο το θανατον ἐχουμε
πρωταγαπηθεῖ,
με τὴν ἐλπίδα του εχει ἡ ψυχή μας νανουρισθεῖ, πὼς θα
ρθει μια μερα οπου
ο καλος μας φυλακας, αγγελος ὁ ἐλευθεροποιος, την
ελευθερια μας
θα μᾶς φερει την ἀληθινη

Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΑΡΧΑΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

"ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ,,

Ὁμιλία τῆς κ. ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΙΒΟΥ

Ὦ θεῖε αἰθέρα κι ὦ γοργόφτερες αὖρες καὶ ποταμῶν
πηγὲς κι ἄμετρο γέλοιο τῶν κυμάτων τοῦ πελάγου,
κι ὦ ἐσὺ μητέρα Γῆ, κι ἐσὺ παντεπόπτη κύκλε
τοῦ ἥλιου, ἰδέστε με, θεὸς ἐγώ, ἀπὸ θεοὺς τί πάσχω.

Στὶς ἔσχατες περιοχὲς τῆς Γῆς, σ' ἀπάτητη ἐρημιά, ὅπου ὁ τρομερὸς Καύκασος μ' ἀπρόσιτους γκρεμοὺς, φαράγγια χειμωνοδαρμένα, ὀρθώνει τὸν ἀπόκοσμο ὄγκο του, τὸ θεῖον δράμα ἔχει συντελεσθῆ. Ἁλυσοδεμένος μὲ ἀσύντριφτα δεσμά, καρφιὰ ἀτσαλένια, πάνω στὸν βράχο τὸν πανέρημο, ὅπου οὔτε ὄψη οὔτε φωνὴ ἀνθρώπου φτάνει, φρουρὸς ἀζήλευτος, ὁλόρθος, ἄυπνος, κάτω ἀπὸ τὴ φωτιὰ τοῦ ἥλιου, ἀπ' τὴ παγωνιὰ τῆς νύχτας, ὁ Ὀλύμπιος Τιτάνας, θεὸς ὁ ἴδιος, ἐν ὀνόματι τῶν θεῶν κατατρεγμένος, σὰν ἕνας στυγερὸς κακοῦργος, πάσχει τὸ ἀνάκουστο μαρτύριό του. Γιὰ τὸ μοναδικό του ἁμάρτημα: «Τὴν λίαν φιλότητα τῶν βροτῶν».

Τῆς θείας φωτιᾶς τὸ σπέρμα, «Παντέχνου πυρὸς σέλας», τοῦ Ἡφαίστου φλογερὸ λουλούδι, μέσα ἀπὸ τὰ Ὀλύμπια δώματα εἶχε κλέψει, δῶρο κομίζοντάς το, ἀπὸ ἀγάπη, ἀπὸ συμπόνια, στὸ ταλαίπωρο γένος τῶν ἐφήμερων, στὰ τυφλὰ σκουλήκια τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ἰδοῦν καὶ ν' ἀναβλέψουν. Ἐλπίδες λυτρωμοῦ ἀπὸ τὸ θάνατο τοὺς ἔσπειρε μ' αὐτὸ μὲς στὴ καρδιά τους.

Γιατί, ναί... Τυφλοὶ ἤτανε, ἀληθινὰ πρὶν ἀπ' αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι. «Ἔβλεπαν καὶ μάταια ἔβλεπαν, ἄκουγαν καὶ δὲν ἄκουγαν. ἀλλ' ὅμοιοι μὲ μορφὲς ὀνείρων σ' ὅλο τὸ μάκρος τῆς ζωῆς τους ζοῦσαν κι' ἀνακατώναν ἄστοχα τὰ πάντα, κι' οὔτε πλινθόχτιστα προσήλια σπίτια ξεύραν, οὔτε τὸ ξύλο νὰ δουλεύουν, ἀλλὰ σὰν τὰ μυρμήγκια τ' ἀγκαμνὰ μέσα σ' ἀνήλια σπήλαια κάτω ἀπ' τὴ γῆ τρυπώναν. Κι' οὔτε τοῦ χειμώνα εἶχαν κανένα βέβαιο σημάδι, οὔτε τῆς ἀνθοφόρας ἄνοιξης, οὔτε τοῦ καρπεροῦ καλοκαιριοῦ, μὰ δίχως κρίση ἐπορευόντανε στὴ τύχη, ὥς που ἐγὼ τοὺς ἔδειξα τῶν ἄστρων τὶς δυσκολοδιάκριτες ἀνατολὲς καὶ δύσεις. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμό, τὴν πιὸ τρανὴ σοφία, καὶ τῶν γραμμάτων τὶς συνθέσεις τὰς βρῆκα, τέχνη μητέρα τῶν Μουσῶν, ποὺ ἄσβυστα μ' αὐτὴ χαράζονται τὰ πάντα μὲς στὴ μνήμη. Κι' ἔζεψα πρῶτος στὸ ζυγὸ τὰ ζῶα...» «Καὶ τὴν πιὸ μεγάλη (τέχνη) ποὺ ἂν κάποιος ἤθελε ἀρρωστήσει, δὲν εἶχε ἀντίδοτο κανένα, οὔτε νὰ φάῃ, οὔτε νὰ πιῇ, οὔτε καὶ ν' ἀλειφθῇ, ἀλλ' ἔτσι χωρὶς γιατρικὸ μαραίνονταν, ὥς που ἐγὼ πάλι τοὺς ἔδειξα τὶς

ἀναμίξεις τῶν γλυκόπραων φαρμάκων, τὴν κάθε ἀρρώστεια τους μ' αὐτὰ νὰ πολεμᾶνε. Καὶ τοὺς πολλοὺς τῆς μαντικῆς χάρισα τρόπους κι' ἔκρινα πρῶτος ποιά ἀπ' τὰ ὄνειρα πρέπει στὸν ξύπνο ν' ἀληθεύουν... Καὶ μ' ἕνα λόγο σύντομο ὅλες τὶς τέχνες οἱ ἄνθρωποι στὸν Προμηθέα καὶ μόνο τὶς χρωστᾶνε».

* * *

Σκηνὴ ὅπου παίζεται τὸ αἰσχύλειο δράμα ἡ αἰωνιότητα, ὁ σύμπας χρόνος. Ἀπὸ τὴν προϊστορικὴν ἀχλὺ τοῦ μύθου μέχρι τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα, τὸ σήμερα καὶ τὸ αὔριο, ἡ κάθε ἐποχὴ ἔχει ἕτοιμον πάντα, ἐν ὀνόματι τοῦ Δία της, ἕναν Καύκασο κι' ἕναν σταυρὸ γιὰ τὸν δικό της Προμηθέα.

Κεντρικὴ ἰδέα τοῦ δράματος ἡ αἰώνια σύγκρουση τῆς Πνευματικῆς Ἰδέας μὲ τὸν κόσμο, τῆς Ἐλευθερίας μὲ τὴν Ἀνάγκη. Τῶν γραπτῶν νόμων καὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀνθρώπων μὲ τοὺς ἄγραφους νόμους, τοὺς θεσμοὺς καὶ τὶς ρῆτρες τοῦ αἰώνιου θείου δικαίου.

Πρωταγωνιστὴς ὁ φορέας, ἡ ἐνσάρκωση τῆς Πνευματικῆς Ἰδέας, ὁ μυσταγωγὸς πολιτισμοῦ, ποὺ κραδαίνοντας ἕναν πυρσὸ ἀναμμένον ἀπὸ τὴν ὀλύμπια φωτιά, ἔρχεται νὰ φωτίσῃ τὸ σκοτάδι τῆς ἀνθρώπινης νύχτας, καὶ γνώστης ἀπὸ πρὶν τῆς ἀναπόφευκτης μοίρας του, προσφέρεται ἑκούσια θυσία πάνω στὸν ἀνθρώπινο Καύκασο, θεὸς ὁ ἴδιος δέχεται, ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ, ν' ἁλυσοδεθῆ στὰ σκοτεινὰ γρανάζια τῆς Ἀνάγκης καὶ νὰ πληρώσῃ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ὑπεροχή του, τὴν ἀντίθεση μὲ τὴν ἐποχή του.

Διώκτης, κατήγορος καὶ τιμωρὸς ἀμείλικτος τοῦ Προμηθεϊκοῦ Ἥρωα ὁ Δίας, μὲ ἐκπροσώπους του τὴ Δύναμη καὶ τὴ Βία, συμβολισμοὺς σκοτεινούς, μὲ ὄψη τραχειά, γλῶσσα ταπεινὴ καὶ σκαιή. Ἡ ἀνθρώπινη ἀντίληψη τοῦ θείου, ὁ χθόνιος Ζεύς, μικρός, σκληρὸς καὶ παραμορφωμένος ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο νοῦ καὶ τὶς ἀδυναμίες του, ὀρθώνεται κάθε φορὰ νὰ συντρίψῃ τὸν Ἐπαναστάτη Πυρφόρο, ποὺ μὲ τοὺς κραδασμοὺς τῆς πνευματικῆς του φλόγας ἔρχεται νὰ διαταράξῃ τὴν ἁρμονία, τὴν ἰσχὺ καὶ τὴν καθιερωμένη τάξη τοῦ Κράτους του.

Κι' ὡστόσο, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Προμηθέας εἶχεν ἄλλοτε βοηθήσει τὸν ἀμείλικτο διώκτη του Δία στὴν ἐπικράτηση τῆς τωρινῆς του ἐξουσίας στὸν Ὄλυμπο. Γιατὶ αὐτός, ὁ Προμηθέας, ἡ Προμηθεϊκὴ Ἰδέα, ὑπῆρχε πάντα, πρὶν ἀπ' τὸν Χρόνο, ἔξω ἀπ' τὸν Χρόνο, πρὶν ἀπ' τὸν Δία, μετὰ ἀπ' αὐτόν. Ἐνῶ τὸ Κράτος τοῦ Δία, ἡ ἐνσάρκωση τώρα τῆς ἁρμονίας καὶ τάξης τοῦ κόσμου, προτοῦ ἐπιβληθῆ, εἶχε περάσει ἀπὸ περίοδο σκοτεινῆς ἀναταραχῆς καὶ βίας σκαιῆς.

Οἱ θεοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐξελίσσονται... Μεταβάλλουν κι' αὐτοὶ μορφή, χαρακτῆρα στὸ χρόνο. Ἀπὸ ἄγριοι καὶ βίαιοι, σκληροὶ τιμωροί, ἡμερεύουν καὶ γεμάτοι δικαιοσύνη, εὐσπλαχνία, στοργικὴ φροντίδα κυβερνοῦνε τὸν κόσμο. Ὁ Δίας, ὕστερα ἀπὸ θεομαχία σκληρὴ

διαδέχθηκε στὸν Ὄλυμπο τὸν πατέρα του Κρόνο. Ποιὸς θὰ διαδεχθῆ τὸν Κρονίδη μιὰ μέρα;

* * *

Ἀλυσοδεμένος τώρα ὁ εὐεργέτης θεός, ἐγκαταλελειμένος ἀπὸ τοὺς θεοὺς ποὺ τόσο βοήθησε, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τόσο ἀγάπησε, ἀγέρωχος μές στὸ μαρτύριο ποὺ τοῦ ἐπιβάλλουν ἡ Δύναμη καὶ ἡ Βία, σωπαίνει μονάχος του, σὲ βαθεία συλλογή, ἢ θρηνεῖ γιὰ τὴν ἄδικη μοίρα του. Κι' ἡ πλάση ὅλη, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, ἀντιλαλεῖ ἀπ' τὸ θρῆνο του, βουβὴ καὶ τρομαγμένη ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου συμπάσχει μαζί του.

Ὢ! Μόνο μ' ἑνὸς ἄλλου θεοῦ τὸ μαρτύριο μπορεῖ νὰ συγκριθῆ τὸ μαρτύριο αὐτό. Μ' ἐκεῖνο τοῦ Τιτάνα Ἄτλαντα, τοῦ δόλιου ἀδελφοῦ του, ποὺ αἰώνια αὐτός, κατὰ τῆς Ἑσπερίας τὰ μέρη, τὴν τρομερή του καταδίκη ἐκτίει, τὸ ἀβάσταχτο βάρος τῆς Γῆς καὶ τὸν οὐράνιο θόλο, μὲ δύναμη ἀσύλληπτη, νὰ βαστάζη στοὺς ὤμους του.

Ἀλλά, νά! Ποιὸς ἀχός, ποιά μυρωδιά, θεοῦ ἢ ἀνθρώπου ἢ καὶ τὰ δυὸ μαζί; Ποιὸς τόλμησε νὰ φθάση στὸν ἀπόκοσμο αὐτὸν τόπο καὶ τί τάχα νὰ θέλη... «Τί σάλαγο πουλιῶν ἀκούω κοντά μου. Κι' ὁ αἰθέρας μ' ἐλαφρὲς ριπὲς φτερῶν ὑποσυρίζει. Ὅ,τι καὶ νὰ σιμώνη, μὲ γεμίζει φόβο».

Εἶναι οἱ Ὠκεανίδες Νύμφες, κόρες τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς πολύτεκνης Τιθύος. Ὁ ἀχὸς τοῦ κτύπου ἀπὸ τ' ἀτσάλινα καρφιὰ ἐπέρασε ὡς τὰ βάθη τῆς σπηλιᾶς τους... Τὴ γνώμη τοῦ πατέρα ἐκαταφέρανε καὶ τὴν παρθενική τους συστολὴ νικῶντας, ἀπέδιλες ὡς ἤτανε, ξεχύθηκαν εὐθὺς στὸ φτερωτό τους ἅρμα... Σκοτεινὸ νέφος ἀπὸ δάκρυα σκεπάζει τὰ μάτια τους στὴ θέα τοῦ ἀλυσοδεμένου αὐτοῦ στὸ βράχο κορμιοῦ, στὸ ἄκουσμα τῆς ἀνάκουστης αὐτῆς συμφορᾶς.

Θὰ τὶς ἀκολουθήση σὲ λίγο ὁ πατέρας Ὠκεανὸς «ποὺ τὸ συνονόμαστο ρέμα του γύρω ἀπ' τὴ γῆ στριφογυρίζει ἀκοίμητο». Συγγενὴς τοῦ δεσμώτη θεοῦ, ἀδελφὸς τοῦ Τιτάνα Ὑαπετοῦ, τοῦ πατέρα του, μακρυνὸν ἔχει κάμει δρόμο, μέσα ἀπὸ τὶς θεόκτιστες καὶ βραχοσκέπαστες σπηλιές του «κυβερνῶντας μὲ τὸ νόημα μόνο στὸν αἰθέρα, χωρὶς χαλινάρι τὸ γοργόφτερο ἄτι του» γιὰ νὰ φθάση κοντά του στὴ σιδερομάννα γῆ τοῦ Καυκάσου. Καὶ λυγίζοντας ἀπὸ συμπόνια στὸ ἀντίκρυσμα τῆς ἄδικης αὐτῆς συμφορᾶς, γεμᾶτος πατρικὲς φροντίδες καὶ ἔγνοιες, συμβουλές, παραινέσεις, ξαναφεύγει, νὰ φροντίση αὐτὸς τὴν ἀπαλλαγή του, μὲ τὴ μεσολάβηση στὸν σκληρόκαρδο ἀφέντη τους Δία.

«Χο — Προμηθέα, τὴ σκληρή σου τύχη θρηνῶ κι' αναβρύζει
ἀπ' τὰ μάτια μου τρυφερὸ δακρυστάλαχτο νᾶμα
ἀκράτητη πηγὴ στὰ μάγουλά μου...»

«Ἔλα καὶ πές, ὦ ἀγαπημενε, ποιά χάρη πλήρωσε

τις χάρες σου; ποιά βοήθεια σοῦ δῶσαν οἱ ἐφημεροι;
Δὲν βλεπεις ποιά ἀδύναμη λιγοψυχιά, σὰν ὄνειρου,
τὸ τυφλὸ γένος ἐχει δέσει τῶν ἀνθρώπων. . .»

Στὴν παράκληση τοῦ πάσχοντα φίλου τους, οἱ πονετικὲς νύμφες ἔχουν ξεπεζέψει ἀπ' τὸ ἅρμα τοῦ αἰθέρα καὶ μὲ πόδια ἀνάλαφρα πατῶντας στὸν ἄγριο βράχο τριγύρω του, ἀκοῦν τὴ σκληρὴ ἱστορία τῆς μοίρας του. Μὲ θρηνητικὲς μελωδίες ἀπαντοῦνε στὸ θρῆνο του, συγκαλοῦν τὴ πλάση ὅλη νὰ θρηνήση μαζί τους. Μὲ λόγια θάρρους καὶ παρηγοριᾶς, μ' ἐλπίδες γιὰ τὴ σύντομη ἀπελευθέρωσή του προσπαθοῦν νὰ μαλάξουν τὴ καρδιά του.

«Προμ.— Ὄχι, δὲν εἶναι γραμμένο ἀκόμη ἀπὸ τὴ μοίρα
τέτοιο νὰ λάβουν αὐτὰ τέλος· μ' ἀφοῦ μύρια μαρτυρια
μὲ λυγίσουνε καὶ πάθη, τότε θὲ νὰ λυθῶ ἀπὸ τὰ
δεσμά μου· γιατί ἡ τέχνη εἶναι πιὸ ἀδύνατη ἀπὸ τὴν
Ἀνάγκη.

Χο.— Καὶ τὴν Ἀνάγκη ποιός τὴ κυβερναει,

Πρου.— Ἡ Μοῖρα ἡ τρίμορφη κι' οἱ Ἐρινύες ποὺ δὲν ξεχνᾶνε

Χο.— Ὥστε ἀπ' αὐτὲς εἶναι πιὸ ἀδύνατος ὁ Δίας;

Προμ.— Τὸ Πεπρωμένο του δὲν εἶναι τρόπος να ξεφύγη. .»

Χο.— Καὶ τί ἄλλο εἶναι τοῦ Δία τὸ Πεπρωμένο, παρὰ αἰώνια ἐξουσία;

Προμ.— Τοῦτο δὲν γίνεται νὰ μάθης καὶ μὴν παρακαλεῖς»

* * *

Ἡ μεγαλοφυΐα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητας κατώρθωσε νὰ συλλάβη σ' ὅλη της τὴν ἔκταση τὴν τρομερὴ ἔννοια τῆς Ἀνάγκης. Τὴν ἀδυσώπητη θεότητα Ἀδράστεια καὶ τὸν νόμο τῆς Εἱμαρμένης. Ἕνα παντοδύναμο νόμο, ποὺ γεννήθηκε μαζὶ μὲ τὴ γέννηση τοῦ κόσμου καὶ κυβερνάει αὐτὸν μὲ ἀλύγιστη δικαιοσύνη, πάνω ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν θεῶν, ἐξουσιάζοντας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους ἀκόμη. Ἡ Ἀνάγκη αὐτὴ τῆς ἑλληνικῆς σκέψης δὲν εἶναι κλειστὴ πρὸς τὴν Ἐλευθερία, ἀλλὰ τὴν περιέχει μέσα της, σὰν ἕνα ἐπίτευγμα ἁρμονίας, δικαιοσύνης καὶ τάξης. «Παντοῦ στὸν ἄπειρο αἰθέρα καὶ στὸ ἄπλετο φῶς βασιλεύει ὁ Παγκόσμιος νόμος, ἡ Δίκη κυρίαρχη» (Ἐμπεδοκλῆς). Σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς Εἱμαρμένης, ἡ δέσμευση τοῦ Προμηθεϊκοῦ ἥρωα στὴν Ἀνάγκη εἶναι ἀναπόφευτη. Οἱ κραδασμοὶ τῆς ὀλύμπιας φλόγας ἐρχόμενοι στὴ γῆ διαταράσσουν τὴν ἰσορροπία τοῦ Κράτους τοῦ Δία. Ὁ Δίας ἐκδικεῖται γι' αὐτό. . .

Τὴν ἀναπόφευκτη αὐτὴ δέσμευσή του καὶ μοίρα του γνωρίζει ὁ ἴδιος καλὰ ἀπὸ πρίν: «Μὰ ἐγὼ ὅλα τοῦτα τἄξευρα. Τὤθελα κι' ἔφταιξα. Ναί, τὤθελα καὶ δὲν τ' ἀρνιέμαι. . . Γιὰ νὰ συντρέξω τοὺς ἀνθρώπους, ὁ ἴδιος εὑρῆκα βάσανα καὶ πόνους». Σύμβολο τραγικὸ

γι' αὐτό, θεός, παντογνώστης, προφήτης καὶ μάντις, προβλέπει μὲ τὴ σοφία καὶ τὴ μαντικὴ δύναμή του ὅλα τὰ δεινὰ ποὺ θὰ πάσχῃ τὸν ἄπειρο χρόνο, αἰώνια στὴ γήϊνη ἀνάγκη. Κι' ἡ ἐπίγνωση τῆς σταυρωμένης αὐτῆς ἀθανασίας του τὸν κάνουν νὰ θρηνῇ πάνω στὸ σταυρό του, μὲ πικροὺς στεναγμούς:

«Ἄλλοι μου, ἄλλοι! Τὶς παροῦσες συμφορές μου καὶ τὶς μέλλουσες στενάζοντας θρηνῶ, πότε καὶ πῶς ἀπ' τὰ δεινὰ μου αὐτὰ θ' ἀπαλλαγῶ. Ἀλλά, τί λέω; Πάντα γνωρίζω ὅσα μοῦ μέλλονται μὲ ἀκρίβεια ἀπὸ πρὶν κι' ἀπρόσμενο κακὸ κανένα δὲν θὰ μ' εὕρῃ. Ὅμως τὸ Πεπρωμένο μας πρέπει μ' ἀνάλαφρη καρδιὰ νὰ ὑποφέρουμε, γνωρίζοντας πὼς τῆς Ἀνάγκης εἶναι ἀκαταμάχητη ἡ δύναμη»

Προλέγει μὲ κάθε λεπτομέρεια στὴν πολύπαθη Ἰώ, τὸ ἄλλο θῦμα τοῦ Δία, ποὺ οἱ περιπλανήσεις κι' οἱ παραδαρμοί της τὴν ἔχουν φέρει ὣς τὸν Καύκασο, ὅλη τὴν τρομακτικὴν Εἱμαρμένη της, ὅλα τὰ παρελθόντα καὶ τὰ μέλλοντα νὰ τῆς συμβοῦν. Κι' ἀκόμη γνωρίζει τὸν ἀκριβῆ χρόνο («Τρεῖς γενειὲς μετὰ τὶς δέκα πρῶτες») ποὺ ἀπόγονος της, ἥρως τρανός, ἀκατάβλητος, τοξότης ἀλάθευτος, ὁ γυιὸς τῆς Ἀκμήνης θὰ φθάσῃ ἐκεῖ νὰ τὸν λύσῃ ἀπὸ τὰ δεσμά του.

Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτά, πάνω ἀπὸ τὴ δική του Εἱμαρμένη, τὴν εἱμαρμένη τῶν ἄλλων, εἶναι γνώστης καὶ αὐτῆς τῆς Εἱμαρμένης τοῦ Δία. Κατέχει μυστικὸ σοβαρὸ γιὰ τὸ μέλλον του, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ ἄρχοντας τοῦ Ὀλύμπου ἀγνοεῖ. Τοῦ τὸ ἔχει ἐμπιστευθῆ ἡ Τιτανίδα Θέμιδα, ἡ σεπτή μου Μητέρα, κυρία τῆς Εἱμαρμένης τοῦ Ὀλύμπου.

Μὲ τὸ μυστικὸ αὐτὸ μπορεῖ ἄφοβα ν' ἀντιμετωπίζῃ, ν' ἀπειλῇ καὶ νὰ προκαλῇ μὲ πεῖσμα τὸν δυνάστη θεό. Δὲν πρόκειται νὰ τὸ ἀποκαλύψῃ προτοῦ ὁ ἴδιος ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὰ δεσμά του. Ἀρνεῖται νὰ τὸ ἀποκαλύψῃ ἀκόμη κι' ὅταν ὁ Ἑρμῆς φθάνει, στὸ ὄνομα τοῦ πατέρα θεοῦ ἀπαιτώντας τὴν ἀποκάλυψή του, μὲ τὴν ἀπειλὴ νέας συμφορᾶς, τιμωρίας φρικτώτερης. Καὶ θὰ προτιμήσῃ ἀκλόνητος νὰ καταποντισθῆ ἀπ' τὴν καταιγίδα τοῦ Δία, μαζὶ μὲ τὸ βράχο του, μαζὶ μὲ τὶς ἄμοιρες νύμφες, στὰ βαθυσκότεινα χάη τοῦ Ταρτάρου.

* * *

Στὸν ἱερὸ χῶρο τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου τὸ αἰσχύλειο δράμα παρουσιάζεται. Γύρω στὸ 470 π.Χ. Στὰ πρῶτα καθίσματα ἱερεῖς καὶ ἱεροφάντες, ἀξιωματοῦχοι τῆς θρησκείας, τῆς πολιτείας, τοῦ πνεύματος. Οἱ θεατὲς ἀκοῦν μὲ κατάπληξη στὴν ἀρχή, μὲ δέος, μὲ ἀγανάκτηση τέλος, νὰ ἐξακοντίζωνται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ ποὺ ἐνσαρκώνει ὁ ἴδιος τὸν θεϊκὸ ἥρωά του, λόγια ὑβριστικά, ἀπειλές, ὑπαινιγμοὶ προσβλητικοὶ γιὰ τὸν ὕπατο θεό, τὸν δεσπότη τοῦ Ὀλύμπου: «Κι' ὅμως, μ' ὅλη τὴν ἔπαρση τοῦ νοῦ του ὁ Δίας, θαρθῆ μιὰ μέρα ποὺ θὰ γίνῃ ταπεινός...»

Ἕνα πλῆθος τώρα ἔχει ξεσηκωθῆ ἀσυγκράτητο, ὁρμάει στὴ σκηνὴ νὰ κατασπαράξη τὸν ἱερόσυλο, ποὺ προφταίνει νὰ καταφύγη στὴν ὀρχήστρα καὶ ν' ἀγκαλιάση τὴ θυμέλη.

Ὁ μεγάλος τραγικός, γνήσιο τέκνο τῆς Ἐλευσίνας, ἔχει ἀποκαλύψει ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα μυστικὰ τῶν Ἐλευσινίων... Ἡ κατηγορία τοῦ ἱερόσυλου ἔχει ἀπαγγελθῆ ἐναντίον του. Ὁ Ἄρειος Πάγος εἶναι ἕτοιμος νὰ τὸν καταδικάση νὰ πιῆ τὸ κώνειον. Καὶ μόνον ἡ ἐπέμβαση τῶν Εὐμολπιδῶν κατορθώνει τελικὰ νὰ τὸν σώση ἀπὸ τὸ θάνατο.

***

Αἰῶνες ἔχουν περάσει ἀπὸ τὸν «Προμηθέα Δεσμώτη», ὅταν ἀρχίζη ὁ «Λυόμενος». Ὁ μάρτυς θεός, σὲ μιὰ καινούργια τώρα πιὸ σκληρὴ τιμωρία τοῦ Δία, σύμφωνα μὲ τὴν προαγγελία τοῦ Ἑρμῆ, βρίσκεται καρφωμένος ἐπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ Καυκάσου, ὅπου ὁ φτερωτὸς σκύλος τοῦ Δία, ὁ αἱματοπότης ἀετός, μὲ λαίμαργο στόμα, ἔρχεται κάθε δεύτερη ἡμέρα καὶ κατατρώγει τὸ μελανόμαυρο ἧπαρ του, ποὺ ξαναγεννιέται καὶ πάλι τὴν ἑπομένη, χωρὶς τελειωμό...

Κάποτε ὡστόσο ὁ ἀναμενόμενος, ὁ λυτρωτὴς ἔχει φθάσει... Ἥρως τρανός, ἀκατάβλητος, τοξότης δεινὸς καὶ ἀλάνθαστος, ὁ Ἡρακλῆς, περνῶντας ἀπὸ τὸν Καύκασο, σημαδεύει τὸ τρομερὸ ὄρνεο τοῦ Δία καὶ ἐλευθερώνει τὸν ἐσταυρωμένο θεό. Ὁ Κένταυρος Χείρων, πληγωμένος ἀγιάτρευτα στὸν Ὄλυμπο, προσφέρεται ν' ἀνταλλάξη τὴν τυραγνισμένη του αἰωνιότητα καὶ νὰ κατέβη αὐτὸς στὸν ἄραχλον Ἅδη, παραχωρῶντας τὴ θέση του στὸν πολύπαθο δεσμώτη τοῦ Καυκάσου. Πνευματικὲς ἀλήθειες ἀπὸ τὶς πιὸ βαθειές, τὶς πιὸ ὑψηλές, σφραγισμένες αἰώνια μέσ' στὴ σοφὴ πυραμίδα τοῦ μύθου, ποὺ καὶ μόνο στὸ πλησίασμά τους, ὁ νοῦς, ἡ ψυχή, συγκλονίζονται ἀπὸ δέος ἱερό, ἐλπίδα φωτός.

Στεφανωμένος μὲ κλωνάρια λυγαριᾶς, σ' ἔνδειξη ἐπιείκειας, συγγνώμης καὶ συμφιλίωσης, ὁ Προμηθεὺς δίνει τέλος τὸ χέρι στὸν Δία. Κι' οἱ δυὸ θεοὶ λατρεύονται μαζὶ στὴν Ἀθήνα, μὲ λαμπαδοδρομίες καὶ γιορτὲς ὅπου ὅλοι μὲ στεφάνια λυγαριᾶς στὸ κεφάλι, τιμοῦν τὴ μνήμη τοῦ τραγικοῦ Πυρφόρου, δεσμώτη τοῦ Καυκάσου.

***

Ἡ Προμηθεϊκὴ Ἰδέα θὰ πάσχη αἰώνια. Οἱ Προμηθεῖς θὰ σταυρώνωνται καὶ θὰ ξανασταυρώνωνται πάνω στὸν ἀνθρώπινο Καύκασο. Γεμᾶτος πρωτογονικὴ ὁρμὴ ὁ ἄνεμος τοῦ σκότους θὰ πνέη ἐνάντια πρὸς τὴ φλόγα τους. Τὸ ἔργο ὅμως, ἀργά, ἀπόκρυφα, μυστηριακά, συντελεῖται. Τὸ φῶς ἀπορροφᾶται, μπολιάζει τὴν ὕλη. Ὁ σπόρος φυτεύεται, γονιμοποιεῖται. Κι' ὕστερα ἀπὸ αἰῶνες, ἀπὸ χιλιετηρίδες, ὅταν πιὰ οἱ ἴδιοι οἱ φορεῖς ἔχουν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸ γήινο προσκήνιο, ἡ τρικυμία τῶν παθῶν γαληνεύει, οἱ ἀντιθέσεις συμφιλιώνονται. Καὶ μέσα ἀπὸ τὴ συμφιλίωση αὐτή, φωτεινὸ ἄνθος, προβάλλει ἡ ἁρμονία, ἡ τάξη, ἡ Δίκη.

«'Αγράμματοι 'Αρχιερίσκοι γελοιοποιοῦν τὴν 'Εκκλησίαν»

'Ελλειψιν πάσης σοβαρότητος προδίδει τὸ ἔγγραφον τῆς 'Ι. Συνόδου πρὸς την Κυβερνησιν, δι' οὗ ζητεῖται ἡ ἄμεσος μεταίωσις τῶν παραστάσεων ἑνὸς θιάσου ταχυδακτυλουργῶν, «ἰλλουζιονιστῶν», ὑπνωτιστῶν κ.λ.π., αἱ ὁποῖαι διαφημίζονται εἰς τὰς ἐφημερίδας ὡς «Φεστιβὰλ Μαγείας».

Ειναι αὐτόχρημα ἀστεῖον, αἱ παραστάσεις αὐταὶ —κοινόταται εἰς ὅλα τὰ θέατρα ποικιλιῶν τῆς Δύσεως— νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς «ἐκδηλώσεις δαιμονιώδεις» καὶ νὰ γράφεται ὅτι ἡ μεταβίβασις τῆς σκέψεως «καλλιεργεῖ τὴν δεισιδαιμονίαν εἰς τὸν λαόν»!

'Αντὶ να τὰ λέγῃ αὐτὰ ἡ 'Ι. Σύνοδος δὲν κοιτάζει ν' ἀπαλλάξῃ τὸν λαὸν ἀπὸ μερικοὺς ἀγραμμάτους ἀρχιερίσκους ποὺ γελοιοποιοῦν τὴν 'Εκκλησίαν, διακόπτοντες τὰς ἱερωτέρας τῶν λειτουργιῶν διὰ νὰ λέγουν τὰς ἀφανταστως παιδαριώδεις βλακείας των;

(ΕΣΤΙΑ, 23 Σεπτ.)

ΤΟΚΙΟ: Συγκέντρωσις θρησκειῶν γιὰ τὴν εἰρήνη

'Υπὸ Arnold Toynbee

'Αντιπρόσωποι ἀπὸ τις σπουδαιότερες ζῶσες θρησκεῖες ὅλου τοῦ κόσμου θὰ συναντηθοῦν στο Τόκιο τῆς 'Ιαπωνίας τον 'Οκτώβριο, γιὰ να συζητήσουν πῶς ἡ θρησκεία μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ την ἀνθρωπότητα να ἐπιτύχῃ την ἐπὶ γῆς Εἰρηνη.

Το σημαντικώτερο στοιχεῖο τοῦ συνεδρίου στο Κυότο, ειναι ὅτι θα καταστῇ τόπος συναντήσεως τῶν δύο κυρίων σχολῶν τοῦ θρησκεύεσθαι, σχολῶν που ἐπηγασαν στα δυο ἄκρα ἀντίθετα τοῦ κόσμου και που σημερα περιλαμβάνουν μεταξὺ τῶν πιστῶν τους, τυπικὰ τουλάχιστον, την μεγαλη πλειοψηφία τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ πιστοὶ ἀνήκουν τυπικὰ μόνο στὶς δύο αὐτές θρησκεῖες, διότι ἡ πραγματικὴ θρησκεία τῆς πλειοψηφίας, στα 5.000 τελευταῖα χρόνια, ὑπῆρξε ἡ λατρεια τῆς συλλογικῆς ἀνθρωπίνης δυναμεως με την μια ἢ την ἄλλη μορφη. Αὐτη ἐπίσης εἶναι μιὰ θρησκεια, ἀλλα ἐκ τοῦ πονηροῦ. 'Η διάδοση της ἀποτελεῖ πρόκληση για ὅλες τις ὑψηλότερες θρησκεῖες ποὺ θ' ἀντιπροσωπευθοῦν στο συνέδριο τοῦ Κυότο.

Οἱ δυο κυριες θρησκευτικες τάσεις που ἀνυψώθηκαν πανω ἀπο την λατρεια τοῦ ἀνθρώπου ἔχουν πολλὰ νὰ μαθουν ἡ μιὰ ἀπο τὴν ἀλλη. 'Η ἀρετη τῆς 'Ινδικῆς καὶ 'Ανατολικῆς θρησκείας εἶναι ἡ γενναιόφρονη καλωσύνη που δειχνουν γιά τις θρησκεῖες που ἔχουν διαφορετικα δογματα, διδασκαλίες καὶ λειτουργιες. Στο ἀνα-

τολικὸ ἄκρο τοῦ παλαιοῦ κόσμου, οἱ θρησκευτικὲς διώξεις ἦταν τόσο σπάνιες ὅσο ἦταν καὶ στὸ δυτικὸ ἄκρο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἰσλάμ. Ὁ κάπως ἤπιος κατατρεγμὸς τῶν Βουδδιστῶν μοναχῶν ἀπὸ τὸ Κομφουκιανιστικὸ «κατεστημένο» στὴν Κίνα τὸν ἔνατον αἰῶνα, εἶναι μιὰ ἐξαίρεση ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὸν κανόνα. Οἱ Βουδδισταὶ ἱεραπόστολοι, αντίθετα πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ Μουσουλμάνους, δεν προσπαθησαν ποτε νὰ ξερριζώσουν τὶς θρησκεῖες ποὺ προυπῆρχαν στὶς χῶρες ὅπου ἐπῆγαν νὰ κηρύξουν. Κυρίως ἀπέφυγαν νὰ τὶς καταπνίξουν διὰ τῆς βίας, ὅπως καταπνίγηκαν οἱ προχριστιανικὲς θρησκεῖες τῆς Ρωμαικῆς Αὐτοκρατορίας πρὸς τὸ τέλος τοῦ τεταρτου αἰῶνα ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴ Ρωμαικὴ Κυβέρνηση.

Ὁ Βουδδισμὸς καὶ ἡ ἐπισημη λατρεία τῶν προγόνων —Σιντο— συνυπάρχουν εἰρηνικὰ στὴν Ἰαπωνία ὅπως οἱ λατρεῖες τοῦ Βισνοῦ καὶ τοῦ Σίβα στὴν Ἰνδία. Στὴν Δύση ἐπίσης τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς ἀμοιβαίας ἀνοχῆς ἦταν ὁ κανόνας πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευση τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἰσλάμ. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἀσία καὶ ἡ Ἰνδία διατηροῦν ἀκομη αὐτὴν τὴν ἀνεκτικότητα.

Οἱ θρησκεῖες συμφωνοῦν σὲ μια κοινὴ πίστη, ὅτι ἡ ἔσχατη πραγματικότητα μεριμνᾶ διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Ἡ πεποίθηση αὐτὴ ἐκφράζεται στὴν Ἰνδουιστικὴ πίστη τῶν ἐπανειλημμένων ἐνσαρκώσεων τοῦ θεοῦ Βισνοῦ καὶ στὴν Χριστιανικὴ πίστη τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Ἰεχωβᾶ εἰς τὸν Ἰησοῦ.

Οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Μουσουλμάνοι ποὺ δὲν πιστεύουν ὅτι ὁ Θεὸς ἐνεσαρκώθη ἢ θὰ ἐνσαρκωθῆ εἰς τὸ μελλον, πιστεύουν πάντως ὅτι ἐνέπνευσε ὡρισμένους ἀνθρώπους νὰ γίνουν προφῆτες του. Ὁ Βουδδισμὸς βλέπει τὴν ἔσχατη πραγματικοτητα σὰν μιὰ ὑπερπροσωπικὴ μορφὴ ὑπαρξεως, τὴν Νιρβανα, καὶ πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὴν κατακτήση μόνον μὲ τὴν αὐτοεξάλειψη τοῦ ἐγώ. Ἡ Βόρεια σχολὴ τοῦ Βουδδισμοῦ πιστεύει ὅτι ὡρισμένοι ἄνθρωποι ποὺ ἔφθασαν τὸ κατώφλι τῆς Νιρβάνα ἑκουσίως ἀνέβαλαν ἐπὶ αἰῶνες τὴν αὐτοεξάλειψη ποὺ ἦταν στὸ χέρι τους. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θυσιάσθηκαν μὲ τὸ νὰ διατηρήσουν τὴν προσωπικὴ τους ὕπαρξη καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἔκθεση στὸν ἀνθρώπινο πόνο, γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς ἄλλους νὰ ἐπιτύχουν τὴν Νιρβάνα ποὺ οἱ «Μποτισάτβο» — οἱ ἅγιοι τοῦ Βουδδισμοῦ— ἀρνήθηκαν.

Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ τῆς ἐσχάτης πραγματικότητος ποὺ ἐμπεριέχει τόση μέριμνα γιὰ τὸν συνάνθρωπο, ὥστε νὰ ἐκτίθεται σὲ πάθη καὶ βάσανα γι' αὐτόν, εἶναι κοινὴ στὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὸν Βόρειο Βουδδισμό. Σὲ τοῦτο, ἴσως, τὸ σημεῖο, οἱ δυτικὲς θρησκεῖες μποροῦν κάτι νὰ προσφέρουν πρὸς τὶς ἀνατολικὲς κατὰ τὸ συνέδριο ποὺ θὰ γίνη τὸ φθινόπωρο τοῦ 1970 στὸ Κυότο, μὲ σκοπὸ νὰ ἐνθαρρύνη τὴν θρησκεία νὰ ὑπηρετήση τὴν ὑπόθεση τῆς Εἰρήνης.

(ΒΗΜΑ, 15 Αὐγ.)

Ἔκθεσις ἀντικληρικὴ στὴ Ρώμη ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Στὴν Ρώμη, ὁ «Ἰταλικὸς Σύνδεσμος γιὰ τὸ Διαζύγιο» ἔχει ὀργανώσει μιὰ πρωτότυπη ἔκθεση, μὲ θέμα τὰ ἀντικληρικὰ αἰσθήματα πολλῶν Ἰταλῶν.

Ἡ ἔκθεση ἔχει στηθῆ ἐδῶ καὶ ἕνα μῆνα περίπου στὴν πιάτσα Ναβόνα καὶ συνεχίζει νὰ συγκινῆ μὲ τὴν ἴδια ἔνταση τόσο τοὺς κληρικοὺς κάθε βαθμοῦ, ὅσο καὶ τοὺς λαικοὺς κάθε τάξεως. Μπροστὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τέχνης, τὸ «πήγαινε - ἔλα» τῶν κατοίκων τῆς Αἰωνίας Πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν πολυαρίθμων τουριστῶν, εἶναι ἀδιάκοπο.

Μοιάζει σὰν παραμύθι ἡ χειροπιαστὴ ὕπαρξη τόσων καὶ τόσων ἀνθρώπων μὲ ἀντικληρικὰ αἰσθήματα, σὲ μιὰ χώρα ὅπου οἱ ἱερεῖς συνεχίζουν νὰ ἔχουν τόση δύναμη, ὥστε ν' ἀπαιτοῦν καὶ νὰ πετυχαίνουν μιὰ κυβερ-

Ὁ καρδιναλιος παρουσιάζεται σὰν τρομερὸς δράκος καὶ ειναι ἑτοιμος νὰ ἐπιφέρη «ἀκυρώσεις» ὅπως δηλώνει ἡ ἐπιγραφὴ ποὺ ἐχει στὰ δόντια του.

νητική κρίση σύμφωνα μὲ τὰ γουστα τους.

Μεγαλύτερη προσοχὴ δείχνουν οἱ νέοι.

Χαρακτηριστικο τοῦ ὅλου κλίματος εἶναι ὅτι τόσο τα λογια ὅσο και τα σχεδια που ὑπάρχουν στην πιάτσα Ναβόνα θα ἦταν ικανα να οδηγήσουν κατ' ευθειαν στην φυλακη δεκάδες απο τους δημιουργους τους. Σήμερα όμως η κατάσταση έχει αλλάξει μετα τοὺς τόσους ἀγῶνες. Ὑπάρχει διάχυτη και γίνεται πολὺ αισθητη μια ηρεμη, συνειδητη δυναμη, ὅπως συμβαίνει στις παραμονες τῶν μεγάλων μαχῶν ποὺ πρέπει οπωσδήποτε να κερδηθουν.

Μὲ ωραῖα και καθαρα γράμματα νέοι και ἡλικιωμένοι αραδιάζουν τις αξιοπρεπεις υπογραφές τους σ' ενα χαρτι που το μακρος του τωρα πια έχει ξεπεράσει τα τρια χιλιόμετρα. Φθάνει ακριβῶς στις κολῶνες του Μπερνίνι και στις μεγάλες μνημειωδεις πυλες όπου οι Ἑλβετοι στρατιῶτες με τις πολυχρωμες φορεσιὲς φυλάγουν σκοποι.

Τριακοσιες χιλιάδες υπογραφὲς μέσα σὲ λίγες ἡμερες. Αὐτο σημαινει ὅτι 300.000 ἄνθρωποι εχουν δηλωσει αυθορμητα, ὅτι επιθυμοῦν να νομιμοποιηθη το διαζύγιο καὶ να γίνη μια αναθεώρηση του Κογκορδατου (συμφωνιας) ποὺ υπαρχει ἀναμεσα στο Ἰταλικο κράτος καὶ τὴν Ἐκκλησια.

Για μια στιγμη μόνον απειληθηκαν ἐπεισόδια, οταν κάποιος ἱερέας πηγε και εσχισε ενα ἀπὸ τὰ πλακατ τῆς ἐκθέσεως. Διαμαρτυρίες ακουσθηκαν ἀπὸ ὅλες τις πλευρές. Ὁ ιερεας ουρλαζε κουνῶντας τα χέρια και τα πόδια και τὸ κοινο τὸν κοιταζε σιωπηλο και μὲ τα χέρια σταυρωμένα. Ἡ ἀστυναμία καὶ οἱ καραμπινιεροι αλλοτε ἐμφανιζονται και ἄλλοτε αποχω-

Ὁ λαικὸς καλλιτέχνης ἔχει ἐδῶ γιὰ στόχο ἀκριβῶς τὸ διπρόσωπο τῆς ἐκκλησίας, δηλαδὴ τὴν διπλῆ της δύναμη. Γι' αὐτὸ καὶ πάνω ἀπὸ τὴν χαρακτηριστικὴ φιγούρα ἔχει τοποθετήσει τὴν ἐπιγραφή «Πρέπει νὰ ἀποφασίσετε: ἢ θὰ εἶσθε παπάδες ἢ θὰ εἶσθε γερουσιασταί».

ροῦν ἀποσυρόμενοι στις σκοτεινες γωνίες τῆς πλατειας. Οἱ ὑπηρεσίες πληροφοριῶν, σχετικα με το θεμα και σχετικὰ με τα σύμβολα τῶν διαφορων πλακάτ καὶ ἔργων τεχνης, γίνονται ἀπο ἀνθρώπους που προσφερονται ἐθελοντικὰ καὶ ἀνώνυμα.

Γενικὴ εἶναι ἡ πεποιθηση ὅτι ἡ μαχη γιὰ το διαζύγιο δὲν θὰ δώση σὰν προιον μόνον ἕναν νομο, ποὺ θα τροποποιῆ ἕνα μερος τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ θὰ σημειώση ἕνα ξύπνημα τῶν συνειδησεων, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἀποκοιμηθῆ βολικὰ κατω ἀπὸ τὶς τηβέννους τῶν κληρικῶν.

Ἤδη, σημερα, παρατηρεῖται μιὰ καινουργια συνειδηση καὶ ἕνα καινούργιο ἐνδιαφερον, ετσι ὅπως το ἀποδεικνυει ἡ ἔκθεση στην Πιατσα Ναβόνα. Ὁ ἀντικληρικισμος δεν γίνεται πιὰ με βρισιες καὶ προσβολες, ἔχει ξεκαθαρισμένους στοχους καὶ ὁ ἀγώνας του ἐνδιαφέρει τὸν κάθε πολίτη, τοσο τὸν ἄθεο, ὅσο καὶ τόν ἱερέα. Μαλιστα, ἀκομη καὶ τοὺς ιερεῖς ἐκείνους ποὺ πληρώνουν μὲ ταπεινωτικὲς «μεταθέσεις» τὴν προσπάθειά τους νὰ ἐφαρμόζουν τὰ ὅσα εἶπε ὁ Χριστός, παραμερίζοντας τὰ ὅσα αὐταρχικὰ ὑπαγορεύουν οἱ καρδιναλιοι.

Ὅσοι κάνουν τὴν βόλτα τους στὴν Πιάτσα Ναβόνα ὁπωσδήποτε διασκεδάζουν, ἀλλὰ ταυτόχρονα δοκιμάζουν καὶ μιὰ κάποια ἔκπληξη. Ἡ ἔκπληξη ὀφείλεται στὴν «τόλμη». Ἡ λογοκρισία, μαζὶ με τὴν προληπτικὴ λογοκρισία, προιόντα μιᾶς 25χρονης κυριαρχίας τῶν κληρικῶν, εἶχαν συνηθίσει τώρα πιὰ τὰ πλήθη νὰ ἀνέχωνται τὸ βαρυ σκέπασμα τοῦ κομφορμισμοῦ. Οἱ Ἰταλοὶ ἔδειχναν νὰ ἔχουν παθη μιθριδατισμο.

Τὰ χρονια με τὶς παλιες αγριες σατιρες ἔδειχναν νὰ ἔχουν φύγει και ἐλαχιστες ἐλπίδες ἐπιστροφῆς τους φαίνονται στὸν ὁρίζοντα. Τώρα ὅμως κάνουν καὶ πάλι τὴν ἐμφάνισή τους τὰ συνθηματα, ὄχι ἐναντίον τῆς θρησκείας, ἀλλὰ ἐναντίον τοῦ κλήρου, ὄχι ἐναντίον τοῦ καθολικισμοῦ, ἀλλ' ἐναντίον τῆς αὐθαιρεσίας που χαρακτηρίζει την μαύρη και τὴν κοκκινη τηβεννο.

Οἱ Ρωμαῖοι, μετὰ ἀπο τόσα χρονια σιωπῆς καὶ ἀνοχῆς, φαινονται ἀποφασισμενοι νὰ ζητήσουν με τὴν ὑπογραφη τους τὴν καθιέρωση τοῦ διαζυγίου. Δὲν ξεχνᾶνε, ὅτι τὸ πρόσφατο σκανδαλο τοῦ μαρκησιου καὶ τῆς μαρκησιας Καζάττι ἔφερε καὶ κατι αλλο στὴν ἐπιφάνεια. Ὁ εὐγενὴς καὶ ἰδιότροπος αὐτος κύριος εἶχε κατορθώσει νὰ πάρη διαζύγιο ἀπὸ τὴν πρώτη του γυναῖκα ἐπειδὴ ἀκριβῶς διεθετε ἑκατομμύρια.

(ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 19 Σεπτ.)

«Τὸ βλέμμα τοῦ Ἀδάμ»

Ἀφετηρία γιὰ τὴν ἀναζήτησι τῆς Ἀλήθειας πρέπει νὰ εἶναι τὸ «βλέμμα τοῦ Ἀδάμ». Δηλαδή, πρέπει να ξεκινᾶς γιὰ τὸ κυνήγι τῆς Ἀλήθειας σὰν νὰ εἶσαι πρωτόπλαστος. Σὰν νὰ μὴ ὑπῆρξαν πρὶν ἀπὸ ἐσένα ἄνθρωποι. Ἡ γνώμη τῶν προγενεστέ-

ρων σου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σὲ δεσμεύη. Βέβαια θὰ χρησιμοποιήσης τὶς γνώσεις καὶ τις γνῶμες τους. Ἀλλὰ αὐτες δεν θὰ σὲ περιορίζουν. Δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὲς γιὰ σενα. Το τί εἶπαν οἱ πρὶν ἀπο ἐσενα δεν εἶναι ἡ τελεσίδικη, ἡ οριστικη Ἀλήθεια. Μ' αὐτὴν τὴν ἔννοια πρέπει ὁ καθενας ποὺ ψάχνει γιὰ την Ἀλήθεια νὰ δῆ τον κοσμο, σὰν αὐτος νὰ εἶναι ὁ πρῶτος ανθρωπος ἐπὶ τῆς Γῆς. Σὰν νὰ εἶναι ὁ Ἀδὰμ ποὺ στεκεται μπροστὰ στὸ Δέντρο τῆς Γνώσεως, τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ καὶ ὀφειλει αὐτὸς νὰ διαλέξη. Ὁ καθένας μας πρεπει νὰ μάθη νὰ ὑπάρχη διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὄχι διὰ τῶν ἄλλων προγενεστέρων ἢ συγχρόνων. Τὸ «πιστεύειν» εἶναι πολὺ μεγάλο πρᾶγμα, ὥστε νὰ τὸ ἀναθέσης σε αλλους. Πρεπει νὰ τὸ ἀναζητήσης μόνος σου. Ποτε νὰ μὴ πιστεύης κατι, ἂν δεν στὸ λέη ἡ κρίσις σου, ἀν δεν το παραδέχεται τὸ λογικο σου, ἂν δὲν το βρίσκης καὶ μονος σου σὰν σωστο, ἂν δὲν ταιριαζη με μιὰν ἐσωτερικη φωνὴ που βγαίνει ἀπο μέσα σου. Ἀσφαλῶς ὅλα αὐτὰ θα τὰ διασταυρώνης, θὰ τὰ ἐπαληθεύης και με τις γνῶμες τῶν προγενεστερων καὶ τῶν συγχρονων σου. Ἀλλα, δεν θὰ τις θεωρῆς ποτε ὑποχρεωτικα δεσμευτικες γιὰ σενα.

★

Στο ταξιδι γιὰ τὴν Ἀληθεια, πρεπει νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπο την ἐπικρατοῦσα γνώμη. Νὰ μὴ καθοριζουμε τὴν στασιν μας ἀναλογα με το τί λενε οἱ πολλοί. Γιατί, το κριτηριο τῆς Ἀλήθειας δὲν εἶναι ποσοτικο. Ἀληθεια δεν εἶναι κατ' ἀναγκην αὐτο που λενε ἢ πιστεύουν οἱ πολλοί. Μπορεῖ καὶ οἱ πολλοὶ νὰ σφάλλουν, ὅπως βεβαια καὶ οἱ λίγοι. Το θέμα εἶναι νὰ μπορέσης νὰ ζῆς τὸν κοσμο μοναχός σου, μὲ το δικο σου βλέμμα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί πιστεύουνε οἱ γύρω σου, πολλοὶ ἢ λίγοι, ἐλεύθερος στὴν ἔρευνά σου, ἀπὸ τὴν «κρατοῦσαν ἄποψιν».

★

Ὅταν ὁ Σωκράτης ἔπινε τὸ κώνειο, ἦταν μόνος του, μὲ ὀλίγους μαθητάς. Οἱ πολλοὶ τον κατεδίκασαν, ἐπειδὴ εἰσῆγε «καινὰ δαιμόνια». Διοτι οἱ πολλοι εἶναι ὑπὲρ τῶν «παλαιῶν δαιμονίων» πάντοτε. Οἱ πολλοὶ εἶναι ἡ μᾶζα. Συνεπῶς εἶναι ἡ τάσις πρὸς τὴν ἀδράνεια. Εἶναι ἡ ἀκινησια. Εἶναι το «καθιερωμένο». Οἱ λίγοι, εἶναι ἐκεῖνοι που τολμοῦν. Εἰσαγουν τὰ «καινὰ δαιμόνια». Κανουν ἕνα καινούργιο κήρυγμα. Φερνουν ἕνα νέο μήνυμα στὸν ανθρωπο. Δημιουργοῦν μίαν «ἄλλη σκοπιὰ» γιὰ νὰ βλέπουμε τὸν Ἄνθρωπο ἢ τὸν Κόσμο. Πάντα ἕνας ἢ λίγοι σφυρηλατοῦν μιὰ νέα θεώρησι τοῦ Κόσμου. Καὶ πάντοτε, ὅποιος φέρνει μιὰ νεα θεώρησι τοῦ Κόσμου, εἶναι μονος. Οἱ πολλοὶ τὸν διώκουν, τον γελοιοποιοῦν ἢ τον σταυρώνουν.

★

Ὅταν ὁ Χριστος ἀνεβηκε στο Σταυρο, ἦταν μονος. Δὲν εἶχε παρὰ δυο ληστὰς πλαι του, μερικους μαθητὰς που ἐκρυβοντο φοβισμενοι, τὴν μητέρα του, καὶ τὴν τεως ἁμαρτωλὴ Μαρία Μαγδαληνή. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐφώναζαν «Σταύρωσον, Σταύρωσον Αὐτον».

Ὅταν ὁ Βούδδας θελησε νὰ βρῆ την Ἀληθεια, αφησε τον Κοσμο. Πηγε εἰς τὰ βουνα. Καὶ ἔγινε ἀσκητής. Διότι το ὑπάρχειν μεσα στὸν κόσμο σημαίνει τύφλωσιν. Ὁ Κόσμος ἀποτελεῖται ἀπο παθη, ἀντιπαθειες, ἀγαπες, μιση, συμφέροντα, πλέγματα απειρα. Και ὅλα αὐτὰ εἶναι «ματογυαλια» που μπαίνουν στὰ μάτια μας καὶ μᾶς κρύβουν τὴν Ἀλήθεια. Γιὰ νὰ μπορεσουμε νὰ τὰ πετάξουμε και νὰ δοῦμε καπως πιο καθαρὰ τὸν Κοσμο, νὰ ἐλαφρώσουμε τὴν θολούρα που μᾶς τον καλύπτει, πρέπει νὰ ἀπελευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν ἑκάστοτε κρατοῦσα γνώμη. Ὀφειλουμε νὰ βροῦμε τὴν δύναμι νὰ ψαξουμε μόνοι μας, τελειως ἀδεσμευτοι γιὰ νὰ βροῦμε την Ἀληθεια.

Γ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

(ΕΛΕΥΘ. ΚΟΣΜΟΣ, 23 Σεπτ.)

Ἱεράρχες ποὺ ζοῦνε τριακόσια χρόνια πίσω...

ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Θλίβεται κανεὶς όταν βλέπη ἱεράρχες νὰ ζοῦνε τριακόσια χρονια πίσω. Ὄχι δὲ μονο αὐτοί. Ἔχουν τὴν ἀξίωση καὶ ὁ Κλῆρος ποὺ τοὺς ἀκολουθεῖ νὰ πειθαρχῆ στὰ κελεύσματὰ τους. Κι' ἀκόμα, θέλουν τὸν ἑλληνικὸ κόσμο νὰ ἐμπιστεύεται τὰ παιδια του στὰ Κατηχητικὰ τους.

Ἀκοῦστε γιὰ νὰ κρίνετε. Μιὰ ἐγκύκλιος δημοσιεύθηκε στὸν «Ὀρθόδοξο Κλῆρο» τῆς 20 Μαΐου.

Σᾶς συνιστῶ νὰ ἐγγραφῆτε συνδρομητες στὸ ἔντυπο αὐτό, ἂν θέλετε νὰ καταλαβετε σὲ ποιούς καιρους σκοταδισμοῦ βρίσκεται μιὰ μεριδα τοῦ Ἑλλαδικοῦ Ἱερατείου.

Στὴν ἐφημερίδα, λοιπόν, αὐτὴ δημοσιεύεται ἐγκύκλιος ποὺ ἀποδίδεται στο Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Χρυσόστομο.

Ἄλλοτε μηνυτής, ἄλλοτε μηνυόμενος καὶ πάντοτε μηνίων ὁ Σεβασμιώτατος, καλεῖ τοὺς ἱερεῖς τῆς ἐπαρχίας του «νὰ ἀφήσουν τὸ γένειον καὶ τὴν κόμην των ἄθικτον, διότι... τοιαύτας, μὴ συναδούσας εἰς εὐσεβεῖς κληρικους πραξεις, θὰ τὰς παταξω ἀμειλίκτως... ».

Καὶ εἶναι μεν δικαίωμα τοῦ Ἱεράρχη νάχη τὶς γνῶμες του γιὰ την τριχοφορία τοῦ ἱερατείου. Προχωρεῖ ὅμως γιὰ νὰ στιγματίση σὰν ανάξιο τῆς ἱερωσύνης κάθε κληρικο ποὺ ψαλλιδίζει μαλλιὰ καὶ γένεια. Ἀκοῦτε καλύτερα τὸν ἴδιο:

«... Ἐνῶ ειναι πολυ δυνατὸν νὰ εὕρωμεν μεταξυ των μὴ παρφουμαριζομένων καὶ την κομην καὶ τὸ γένειον των μὴ ψαλλιδιζοντων πολλους ἀξίους τῆς Ἱερωσύνης κληρικούς, μεταξὺ τῶν ψαλλιδιζοντων το γενειον καὶ τὴν κόμην των δεν θὰ εὕρωμεν οὔτε ἕνα. Ἐπαναλαμβάνω, οὔτε ἕνα...».

Ἔχει ποὺ ἔχει πάρει τὸν ἀέρα τῶν Δικαστηρίων ὁ Σεβασμιώτατος. Μιὰ μήνυση ἀκόμα τῶν κληρικῶν ποὺ τόσο ἀπροκάλυπτα προκαλοῦνται θὰ πλουτίση τὴ δικαστηριακή του πεῖρα.

Ὁ Σεβ. Πειραιῶς συμπληρώνει την ἐγκύκλιόν του μὲ ἐπέκταση τῶν «ἀπαγορεύω» καὶ στὴν ἐνδυμασία. «Ἀπαγορεύω τὴν κυκλοφοροῦσαν νεαν μόδαν, τοῦ νὰ φορῆ ὁ ὑπ' ἐμὲ ἱερος Κλῆρος νεοφανῆ στενὰ ἐξώρρασα καὶ ἀπο τοῦ ἐδάφους ἀπέχοντα μία πιθαμήν».

Ράσο μίνι; Αὐτὸ ποτέ.

Καὶ ἀφοῦ ὁ σεβάσμιος μοντελίστας τῆς Ἐκκλησίας δίνει τὸ ἀκριβὲς «πατρόν» τῶν ἱερέων ποὺ διακονοῦν στὴ θαλασσία του ζώνη, προβάλλει ὡς ἰδανικὸ σχῆμα τῶν ἱερέων τὸ ράσο-σάβανο.

«...Τὸ ράσον εἶναι ἕνα ἱερὸν σάβανον καὶ εἶς συμβολικὸς τάφος ἐντος τοῦ ὁποίου... κλείεται ὁ κληρικός».

Θλίψη. Τί ἄλλο; Ἐπαινέσαμε παλαιότερα μιὰ θαρραλέα ἐξόρμηση τοῦ Ἀρχιερέα ἐναντίον θρησκευτικῆς ὀργανώσεως ποὺ ἐπισημαίνει περιουσίες φανατικῶν ὀπαδῶν καὶ τοὺς παρασύρει σὲ δωρεές.

Σήμερα ὅμως, Νὰ φλέγεται ὁ κόσμος ἀπὸ προβλήματα· ν' ἁπλώνη ὁ ἄνθρωπος τὸ χέρι στὸ φεγγάρι· ν' ἀπειλούμαστε ἀπο πολέμους· μιὰ νεοτητα ταραγμένη, ποὺ ψάχνει νὰ βρῆ τοὺς δρόμους της· μιὰ ἀνθρωπότητα ἱκανὴ γιὰ τὰ ἀνώτατα καὶ τὰ κατώτατα.

Καὶ νὰ ἐμφανίζωνται ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέτες τύπου Αὐγουστίνου καὶ Ἀμβροσίου· ἄλλοι ποὺ ἐξορκίζουν τοὺς Ἀναστενάρηδες σὰν ὄργανα τοῦ Σατανᾶ.

Καὶ τώρα, ἱεράρχης ποὺ βλεπει σαβανωμένους τοὺς κληρικούς.

Μαῦρο δὲ το σάβανο.

«...Τὸ ἐξώρρασον κατά τε τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος νὰ εἶναι μέλανος χρώματος, ἀπαγορευομένου παντὸς ἑτέρου, ἔστω καὶ τοῦ σεμνοτέρου χρωματισμοῦ».

Μὲ τὸ «χαίρετε» στὰ χείλη ὁ Ἰησοῦς, λευκὴ ἡ στολὴ τῶν ἀγγέλων. Φῶς ἱλαρὸν ἀναδίδεται ἀπὸ τὴ θρησκεία.

Οἱ λειτουργοὶ ὅμως τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγαλλιάσεως μέσα σὲ σάβανα καὶ τάφους. Σαβανωμένη καὶ ἐνταφιασμένη ἡ σκέψη καὶ ἡ νοοτροπία ἀνθρώπων ποὺ διεκδικοῦν θέση ὁδηγοῦ τῆς νεότητας.

(ΒΗΜΑ, 11 Ἰουν.)

Παράδοσις καὶ Κανόνες περὶ ράσου καὶ γενείων

Ἐσχολίασε τὴν ἐγκύκλιο τοῦ Μητροπολίτου Πειραιῶς καὶ ὁ συνεργάτης τῆς ἐφημερίδος «ΣΗΜΕΡΙΝΑ» Mr Simson, σὲ τρία χρονογραφήματα (17, 19 καὶ 22 Ἰουνίου). Παραθέτουμε τὶς πλέον χαρακτηριστικὲς περικοπές·

Διαφορετικὴ γνώμη εἶχε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Γράφει στὴν πρὸς Κορινθίους Α΄ Ἐπιστολήν

«Πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ ἀτιμία αὐτῷ ἐστί, Γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστί.»

Δηλαδή, ἐνῶ γιὰ τὴ γυναῖκα τὰ μακρυὰ μαλλιὰ εἶναι τιμὴ καὶ δόξα, γιὰ τὸν ἄντρα εἶναι ἀτιμία.

Πέρασαν ὅμως οἱ αἰῶνες τῆς αὐστηρῆς καὶ εὐλαβικῆς προσαρμογῆς στὴ διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν. Καὶ ἡ μανία τῆς τριχοτροφίας ξαναφούντωσε. Ἀλλὰ γιὰ τους κοσμικούς, ὄχι γιὰ τοὺς κληρικούς. Ἔφθαναν στο σημεῖο νὰ χτενίζουν τὴν πυργωτὴ κόμη τους σὰν γυναῖκες οἱ ἄνδρες στὶς ἀρχὲς τοῦ Γ΄ αἰῶνος, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀλεξανδρείας Κλήμης: «Τὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς περιέπουσι τρίχας, μικροῦ δεῖν ἀναδούμενοι κεκρυφάλους τὰς κόμας ὥσπερ γυναῖκες».

Στὸ ἔργο τοῦ Κλήμεντος «Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων» παραγγέλλεται: «οὐκ ἔξεστί σοι τρέφειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς». Ἡ αὐστηρὴ αὐτὴ ἀπαγόρευση σημαίνει ὅτι κανεὶς κληρικὸς δὲν θὰ τολμοῦσε νὰ παραβιάση τὴν ἀποστολικὴ διδασκαλία.

Ὁ Ἐπιφάνιος εἶναι σαφέστερος στὸ «Περὶ αἱρέσεων». Χαρακτηρίζει κατὰ τὸν Ε αἰῶνα αἵρεση τὴν τριχοπολυτέλεια «ἀλλότριόν ἐστι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κόμη ἐκτεινομένη».

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ Κανὼν Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ὁ 96ος τῆς Ζ΄ ἐν Τρούλλῳ) ποὺ καταδικάζει τὶς τριχοεπιδείξεις τῶν «καμαροτριχάρηδων», ὅπως τους ἀποκαλοῦσαν οἱ Βυζαντινοί.

«Τοὺς οὖν τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πρὸς λύμην τῶν ὁρώντων ἐν ἐπινοίαις ἐμπλοκῆς εὐθετίζονται καὶ διασκευάζοντας.. ἐπιτιμίῳ προσφόρῳ πατρικῆς θεραπεύομεν».

Κι' ἀφοῦ ἀφωρίζονταν οἱ μαλλιαδοῦρες τῶν κοσμικῶν ἀντιλαμβάνεται κανεὶς εὔκολα πόσον αὐστηροὶ ἦταν οἱ περιορισμοὶ γιὰ τοὺς κληρικοὺς περὶ τὴν τριχοφυΐαν.

Ἀκόμη καὶ οἱ ἐρημῖτες ἔπρεπε νὰ κουρεύωνται. Τὸ ἐπέβαλε ὁ 42ος Κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ὁ Πατριάρχης Φώτιος εἰκονίζεται μὲ κοντοψαλιδισμένα γένεια σ' ἕνα χειρόγραφο τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης Βέκκος (ποὺ ἔμεινε στὸν θρόνο ἐννιὰ χρόνια (1275-1284). Τὸ γένι του ζήτημα νὰ ξεπερνάη τὰ τρία ἑκατοστά.

Κατὰ τοὺς πρώτους μάλιστα χριστιανικοὺς αἰῶνες τὰ μακριὰ γένεια χαρακτηρίζονταν καταισχύνη γιατὶ θύμιζαν τοὺς φιλότριχους «ἐθνικοὺς» φιλοσόφους. Ἀπὸ ποῦ προκύπτει αὐτό; Ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Τατιανοῦ, χριστιανοῦ ἀπολογητοῦ τοῦ Β΄ αἰῶνος. Ὁ Τατιανός, λοιπόν, στὴν ἐπιστολή του «Πρὸς Ἕλληνας» στιγματίζει τοὺς φιλοσόφους ἐπειδὴ τρέφουν

πλούσια γενειάδα καὶ κυκλοφοροῦν καρηκομόοντες.

Ἔγραφε συγκεκριμένα·

«Τί μέγα καὶ θαυμαστὸν οἱ παρ' ὑμῖν ἐργάζονται φιλόσοφοι; Θατέρου τῶν ὤμων ἐξαμελοῦσι κόμην τε ἐπιειμένοι πολλήν, πωγωνοτροφοῦσιν, ὄνυχας θηρίων περιφέροντες».

Δηλαδή: Καὶ ποιά εἶναι τὰ θαυμαστὰ ἔργα τῶν φιλοσόφων σας, Ρίχνουν τὴ μαλλιαδούρα καὶ στοὺς δυο ὤμους, ἀφήνουν γενειάδα καὶ γυρίζουν μ' ἄκοπο νυχάριο σὰν τὰ θεριά.

Ὁ μαχητικος Τατιανος δεν θὰ ἔγραφε, βέβαια, τέτοιο λίβελλο, κατὰ τῶν φιλοσόφων ἂν ὑπῆρχε συνήθεια νὰ «πωγωνοφοροῦν» οἱ κληρικοί.

Ἀλλά καὶ ὁ μελίρρυτος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος χλευάζει, σατιρίζει, εἰρωνεύεται, περιφρονεῖ καὶ χαρακτηρίζει ὑβριστικὰ τοὺς φιλοσόφους τῆς ἐποχῆς του ἐπειδὴ ἔχουν μακριὰ γένεια. Ἂν ὁ ἴδιος ἔτρεφε πώγωνα γενναῖον ὡσὰν αὐτὸν ποὺ ἐπιβάλλει ὁ Ἅγιος Πειραιῶς θὰ ἀποτολμοῦσε νὰ γράψη αὐτὰ τὰ λογια;

«Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ τοὺς τρίβωνας ἀναβεβλημένοι καὶ τὸ β α θ ὺ γ έ ν ε ι ο ν δεικνύοντες, οἱ ἔξωθεν φιλόσοφοι, τὰ κυνικὰ καθάρματα;»

Θὰ ἀποκαλοῦσε κ α θ ά ρ μ α τ α τοὺς φιλοσόφους ὁ Χρυσόστομος ἂν οἱ κληρικοὶ ἄφηναν τὶς γενειάδες νὰ σκεπάζουν τὸ στέρνο τους;

Ἕνα μόνο παράδειγμα «μακρότριχος» κληρικοῦ ἀναφέρεται κατὰ τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς αἰῶνες: τοῦ ἐπισκόπου Σκυθῶν Θεοτίμου. Ἀλλὰ ἡ ἐξαίρεση ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Θεότιμος εἶχε σπουδάσει φιλοσοφια ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας καὶ ὅπως εἶναι γνωστὸ τὸ χαρακτηριστικὸ τῶν φιλοσόφων ἦταν ἡ μακρὰ κομη. Διετήρησε λοιπὸν καὶ μετὰ τὴ χειροτονια του τὸ φιλοσοφικὸ σχῆμα. Γράφει ὁ ἱστορικὸς Σωζόμενος γιὰ τὸν μακροτριχάρη Θεότιμο.

«Φασὶ δὲ κομήτην αὐτὸν διαμεῖναι, καθ' ὅ σχῆμα φιλοσοφῶν ἀρξάμενος ἐπετήδευσε».

Καρηκομόοντες λοιπὸν ἦταν μόνο οἱ κοσμικοὶ σ' ὁλόκληρη τὴ Βυζαντινὴ περίοδο. Ὕστερα ὅμως ἀπὸ τὴν ἅλωση τῆς Πόλης καὶ τὴν κατάλυση τῆς αὐτοκρατορίας, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπέβαλαν στοὺς ραγιάδες νὰ κουρεύωνται, σημάδι ταπεινώσεως καὶ σκλαβωμοῦ. Παρεχώρησαν, ὡστόσο, στοὺς κληρικοὺς τὸ «προνόμιο» νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν πολυτέλεια τῶν μακρῶν μαλλιῶν.

Τὸ «προνόμιο» θὰ διατηρηθῆ ὁλόκληρη τὴν Τουρκοκρατία καὶ φυσικὰ μετὰ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση. Αὐτῆς τῆς παραχωρησεως τοῦ δυνάστη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπεραμύνεται ὁ Ἅγιος Πειραιῶς;

Τὰ περὶ μήκους καὶ πλάτους τῶν ἐξωράσων καὶ τὰ περὶ «σαβάνων» καὶ «ταφῶν» δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέσι μὲ τὴ χριστιανικὴ παράδοσι καὶ τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁμοιόμορφος τύπος ἀμφιέσεως γιὰ τοὺς κληρικοὺς δὲν ὑπῆρχε κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες. Ἴδια ἦταν ἡ ἐνδυμασία τῶν λαικῶν καὶ τῶν ἱερωμένων. Ὅσο γιὰ τὸ χρῶμα οἱ κληρικοὶ προτιμοῦσαν τὸ λευκό, σημάδι ψυχικῆς καθαρότητος, σύμφωνα μὲ τὸ γνωστὸ χωρίον τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου:

«Συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι ἱμάτια λευκά, ἵνα περιβάλη καὶ μὴ φανερωθῆ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου».

Ὅταν ὁ χριστιανισμὸς ἔγινε ἐπίσημη θρησκεία, οἱ ἀξιωματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας ἐμφανίζονταν μὲ πολυτελεῖς βήρους, δηλαδὴ πορφύρες.

Ὑπῆρχαν βέβαια καὶ οἱ συντηρητικοὶ κληρικοί, ποὺ προτιμοῦσαν τὸ μαῦρο χρῶμα καὶ ἐστιγμάτιζαν ὅσους συνέχιζαν τὴν τρυφηλὴ κοσμικὴ ζωὴ στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀλλά, δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἐπίσημη ἐπιταγὴ σχετικὴ μὲ τὴν ἀμφίεσι τῶν κληρικῶν. Ἡ διαμάχη, βέβαια, συνεχιζόταν μεταξὺ τῶν συντηρητικῶν καὶ τῶν «κοσμικῶν» ἀξιωματούχων τοῦ κλήρου ἐπὶ αἰῶνες, ἀλλὰ χωρὶς νὰ καθιερωθῆ ὁμοιόμορφη ἀμφίεσι. Οἱ ὑπέρμαχοι μάλιστα τοῦ μαύρου ράσου θὰ ὑποστοῦν πανωλεθρία στὴν Σύνοδο τῆς Γάγγρας. Οὔτε λίγο οὔτε πολύ, ἡ Σύνοδος ἐπέτρεψε στοὺς κληρικοὺς νὰ φοροῦν πορφυρὲς ἢ τὶς συνήθεις λαϊκὲς ἐνδυμασίες τῆς ἀρεσκείας τους.

Καὶ πότε θεωρήθηκε σάβανο τὸ

ράσο; Σ' ὁλόκληρη τὴ Βυζαντινὴ περίοδο οἱ μεγιστᾶνες τοῦ κλήρου συναγωνίζονταν σὲ μεγαλοπρέπεια ἀμφιέσεως τὴν χλιδὴ τῶν αὐτοκρατόρων. Μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ ἐμφάνισί τους πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὸ Θεῖο ἀξίωμά τους, οἱ Βυζαντινοὶ κληρικοὶ ἦταν φορτωμένοι «λαμπρὰ καὶ σηρικά», «ἐλαμπρειμόνουν», ἄστραφταν τὰ πολύχρωμα μεταξια, τὸ ἀσήμι καὶ τὸ μάλαμα. Ἔχουμε τὴ μαρτυρία τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογέννητου «Πρὸς τιμὴν Θεοῦ οἱ κληρικοὶ μετὰ ἱματίων λαμπρων πολιτεύονται».

Ὅλα αὐτά τὰ μεγαλεῖα ἔσβησαν μὲ τὴν ἅλωσι τῆς Πόλης καὶ την κατάλυσι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἀλλά οἱ πολυτελειες τῶν ὀφφικιούχων τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔλειψαν βασιλικά καββάδια, χρυσοῖ σταυροί, χρυσὲς καδένες, καλπάκια κοκκινα ἀπο κατηφὲ καὶ σκιάδια. Καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπέμβη ὁ τύραννος μὲ τὸ φιρμανι τοῦ 1669 γιὰ νά σταματήσουν οἱ ἐπιδείξεις πλούτου ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ σκλαβωμένου Γένους. Καὶ να ἀναγκασθοῦν οἱ κληρικοὶ νά προσανατολισθοῦν στο μοναχικὸ σχῆμα.

Ποῦ τὰ σάβανα, λοιπον, και ποῦ ὁ τάφος. «Ἱμάτια κοσμικά» φοροῦσαν ἐπὶ 15 αἰῶνες οἱ κληρικοί, βαρύτιμα μετάξια μὲ χρυσοκεντήματα και μαργέλια.

Ἀλλὰ γιὰ ποιά ρασα και εξωρασα καὶ σάβανα καὶ συμβολικους ταφους μιλάει ὁ Ἅγιος Πατερας, Ὡς τὰ μέσα τοῦ προηγουμένου αἰῶνος —κι' ἀργοτερα ἀκόμα— οἱ Ἕλληνες παπᾶδες φοροῦσαν φουστανελλα.

★

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πειραιῶς ἐπανῆλθε στην καταδίκη κάθε σκεψεως γιά περιορισμὸ τῆς τριχοφυΐας τῶν κληρικῶν καὶ τροποποιήσεως τῆς περιβολῆς των. Με συνέντευξι στο περιοδικο ΕΠΙΚΑΙΡΑ (11 - 18 Σεπτ.), τονίζει ὅτι θά γίνη «ἐπαναστάτης ἀκρότητος» καὶ θά ταχθῆ «μὲ τὸ μέρος τῶν ρασολατρῶν Ἑλλήνων». Ἐπανῆλθε καὶ ὁ συνεργάτης τῆς ἐφημερίδος «ΣΗΜΕΡΙΝΑ» μὲ δύο χρονογραφήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μεταφέρομε καὶ τὶς περικοπές ποὺ ἀκολουθοῦν:

«Θειότατον» ἀποκαλεῖ το ρασο ὁ Μητροπολίτης Πειραιῶς. Τί σημαίνει αὐτο στὴν ἐκκλησιαστικη γλῶσσα, Ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐδόθη ἢ ὅτι ἔχει καθιερωθῆ ἀπὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἀλλὰ κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ οἱ κληρικοὶ δεν ξεχώριζαν διολου στὴν ἀμφιεση ἀπὸ τους λαικούς. Ἀπο τον ἕκτο μάλιστα αἰῶνα κάθε κληρικος φοροῦσε ἐνδυμασία τῆς ἀρεσκείας του. Ἄλλος λευκά, ἄλλος ὁλοπόρφυρα καὶ ἄλλος πολύχρωμα.

Φυσικὰ ὑπῆρχαν καὶ οἱ ἀντιδράσεις. Οἱ αὐστηροὶ χριστιανοὶ τῆς λιτότητος καὶ τοῦ ἀσκητισμοῦ ἔδωσαν μάχη νὰ ἐπιβάλουν τὸ φαιὸ «περιβόλαιο». Ἀλλὰ ἀποτελοῦσαν μειοψηφία. Καὶ ἐπειδὴ ἐθορυβοῦσαν καὶ ἔφεραν σὲ δύσκολη θέση τους κληρικους που ἀκολουθοῦσαν τὰ μεγαλεῖα τῆς βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας και στολιζονταν μὲ ὁλοσηρικά, ἡ διένεξη ἔφθασε στὴν Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Καὶ ἀντὶ οἱ σοφοὶ πατερες να στιγματισουν τὴν καταπρόδωση τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, τοὺς φιλους τῆς χλιδῆς καὶ τῶν ἐπιδείξεων, ἀπείλησαν μὲ ἀφορισμὸ τοὺς κήρυκες ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς περισυλλογῆς. Ἀπὸ τότε οἱ Δεσποτάδες ρίχτηκαν μετὰ μανίας στὰ καταπορφυρα «ράσα», τα ὁλοβηρα! Ἡ Σύνοδος τῆς Γάγγρας(!) εἶχε ἀποφανθῆ

«Εἴ τις ἀνδρῶν διά νομιζομενην ἄσκησιν περιβολαίῳ χρῆται καὶ ὡς ἂν ἐκ τούτου τὴν δικαιοσύνην ἔχων καταψηφίσοιτο τῶν μετ' εὐλαβειας τους βήρους φορούντων καὶ τῇ ἄλλη κοινῇ καὶ ἐν συνηθείᾳ οὔσῃ ἐσθῆτι κεχρημένων ἀνάθεμα ἔστω».

Δηλαδή, ὅποιος, ἐπειδὴ φοράει γιὰ λόγους ἀσκητισμοῦ περιβόλαιο (ἁπλό, φτωχὸ ράσο), νομίζει ὅτι ἔχει δικαίωμα νά κατηγορῇ ἐκείνους ποὺ «με εὐλάβεια» φοροῦν πορφύρα ἢ τὰ συνηθισμένα ἐνδύματα, θὰ ἀναθεματίζεται.

Τί φανερώνει αὐτὴ ἡ ἀπόφασι τῆς Συνόδου, Ὅτι οἱ κληρικοὶ ντύνονταν

ὅπως ὅλος ὁ κόσμος καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μὲ πολυτελεῖς πορφύρες. Φανερώνει ἀκόμα πὼς τὸ ἀσκητικὸ ράσο τῶν πρώτων χριστιανῶν εἶχε ἐγκαταλειφθῆ κι' ὅτι κάθε κληρικὸς εἶχε δικαίωμα νὰ διαλέξη τὴν ἀμφίεση τῆς ἀρεσκείας του.

Ἑπομένως, τὸ ράσο, ὡς ἐνδυμασία, δὲν εἶναι «θειότατον», ἀφοῦ τὸ καταδικάζει ὁλόκληρη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Τὸ τραγικὸ εἶναι ὅτι τὸ ράσο, γιὰ τὴν ἱερότητα τοῦ ὁποίου μάχεται μὲ σθένος ἄξιο κάθε ἐκτιμήσεως καὶ μὲ δηκτικὸ γιὰ τοὺς ἀντιφρονοῦντας χιοῦμορ ὁ Μητροπολίτης Πειραιῶς, καθιερώθηκε ὄχι μὲ πράξεις Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἢ σὰν ἐσωτερικὸ τουλάχιστον κίνημα ἐξυγιάνσεως, ἀλλὰ μὲ σουλτανικὸ φιρμάνι τὸ 1669! Ἀπὸ τότε τέρμα στὰ «βασιλικὰ καββάδια», στὰ κόκκινα καλπάκια ἀπὸ κατηφέ, στοὺς πολύχρωμους μανδύες, στὰ πλατύγυρα σκιάδια, στὰ περίκομψα ἐπιρριπτάρια, στὰ περίτεχνα «σφικτούρια». Βέβαια σκοπὸς τοῦ τυράννου ἦταν νὰ ταπεινώση τὸν Κλῆρο ἐπειδὴ εἶχαν ἐνοχληθῆ οἱ μουσουλμάνοι ἀπὸ τὸν πολυτελῆ βίο τοῦ ἑλληνικοῦ ἱερατείου καὶ νὰ περιορίση τὰ προνόμιά του.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 4821 ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ 1855 «Περὶ ἐνδυμασίας κληρικῶν» ἀναφέρει ὅτι σε διάφορες ἐπαρχίες οἱ παπάδες «ἐνδύονταν ἀνοίκεια ἐνδύματα». Καὶ ποιὰ εἶναι τὰ «ἀνοίκεια ἐνδύματα»; Ἡ φορεσιὰ τοῦ Ἕλληνα χωριάτη, ποὺ συνήθιζαν καὶ οἱ πάμπτωχοι ἱερεῖς:

«Δὲν συγχωρεῖται εἰς οὐδένα κληρικὸν νὰ φορῇ χιτῶνα πολύπτυχον (φουστανέλλαν), οὔτε νὰ ζωννύηται στρατιωτικὸν ζωστῆρα (σιλάχι), οὔτε νὰ φέρη εἰς τὴν ζώνην ξιφίδιον ἢ καλαμάριον μετὰ κρεμαστῶν ἁλύσεων...».

Καὶ ἀναρωτιέται κανείς: Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ 1855 εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ καθιερώση τὴ σημερινὴ μορφὴ τῆς ἀμφιέσεως τῶν κληρικῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων; Καὶ στὸ κάτω-κάτω, ἀφοῦ ἡ διαμάχη γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση τοῦ Κλήρου συνεχίζεται δέκα ἕξη (16) αἰῶνες, γιατί νὰ χαρακτηρίζωνται ἐθνοπροδότες καὶ ἐπικατάρατοι ὅσοι ὑποστηρίζουν μιὰ διαφορετικὴ ἄποψη;

★

Ὑπάρχει, ὡστόσο, καὶ ἡ πρακτικὴ πλευρά. Ἂς ὑποθέσουμε ὅτι παραμερίζεται αὐτὸ ποὺ ὡρισμένοι ἀποκαλοῦν «κονιορτὸν καὶ σκωρίαν ἐπὶ τῆς στιλβούσης ἐπιφανείας πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν» καὶ πραγματοποιοῦνται μεταρρυθμίσεις. Τί θὰ συμβῆ; Θὰ προτιμήσουν οἱ ἀριστεῖς τὴν Ἱερωσύνη; Καὶ αὐτὸ ἀμφισβητεῖται.

Ἡ Ἱερωσύνη θὰ γίνη ἁπλούστατα ἕνα ἐπάγγελμα καὶ οἱ προτιμήσεις θὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ καθαρὰ πρακτικοὺς ὑπολογισμούς. Ἀπὸ ποῦ ὡς ποῦ καὶ πόσα. Οἱ ὑποψήφιοι θὰ διστάζουν ἂν πρέπει νὰ δώσουν ἐξετάσεις γιὰ τὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ ἢ τὴν Γεωπονική, τὴν Ἀρχιτεκτονικὴ ἢ γιὰ τὴν Φυσικομαθηματική. Δὲν θὰ χρειάζεται ὁ ἔνθεος ζῆλος, ἡ κλίσι.

Καὶ ὁ κληρικός, μόλις τελειώνει τὴν λειτουργία θὰ πετάη τὸ ράσο, θὰ φοράη τὰ μπλοὺ-τζήνς του καὶ τὸ πουλόβερ του, θὰ μπαίνη στὸ αὐτοκίνητό του καὶ θὰ ἐξέρχεται πρὸς ἀναψυχήν. Ἀλλὰ καὶ τώρα αὐτὸ δὲν γίνεται; θὰ ἀπαντήση ἴσως ὁ νεωτεριστής. Οἱ περισσότεροι παπάδες ἔχουν Ι.Χ. Καὶ κυκλοφοροῦν μὲ τὴν συντροφιά τους, τρέχουν, τρακάρουν, δαγκώνουν καὶ μερικὲς βλαστήμιες κάτω ἀπὸ τὰ μουστάκια τους. Βέβαια δὲν τοὺς βλέπεις στὶς ταβέρνες, στὸ κινηματογράφο καὶ στὴν πλάζ. Ἀλλὰ πῶς θὰ γίνουν ποιμένες ἄξιοι ὅταν ἀγνοοῦν τὶς ἐκδηλώσεις, τὰ πάθη καὶ τὶς ἀδυναμίες τοῦ πλήθους καὶ κλείνονται στὸ σπίτι μὲ τὴν παπαδιά τους; Ἂν καὶ αὐτὰ μόνο στὶς πολιτεῖες γίνονται. Στὸ χωριὸ ὁ παπᾶς εἶναι πανταχοῦ παρών. Ζῆ μὲ φυσικότητα τὴ ζωὴ τῶν συγχωριανῶν του. Πόσες φορὲς εἶδα ἀγαθοὺς ἐφημερίους νὰ τσουγκρίζουν τὸ ποτηράκι τους στὸ «μαγαζὶ» τοῦ χωριοῦ!...

(ΣΗΜΕΡΙΝΑ, 17, 19, 22 Ἰουνίου)

Mr Simson

Κύριον SIMSON

Ἀγαπητὲ Κύριε,

Εἶμαι τακτικὸς ἀναγνώστης τῶν ἄρθρων σας εἰς τὰ «Σημερινά», τὰ ὁποῖα διαβαζω μετ' ἐνδιαφεροντος καὶ σᾶς συγχαιρω ὡς καὶ δια τὰ τελευταῖα ἄρθρα σας, σχετικῶς με τους ἁγίους Ἐπισκόπους μας.

Σήμερον ὁ ἄνθρωπος στελλει στο Διάστημα τεχνητους δορυφόρους, οἱ ὁποῖοι καθοδηγοῦνται ἀπὸ την Γῆν, στέλλουν φωτογραφίες, παίρνουν δείγματα ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς Σελήνης καὶ τὸ μεταφερουν στὴν Γην, ὁ ἄνθρωπος περιπατησε στην Σελήνη, σημερον ποὺ ἡ θρησκεία βάλλεται ἀπὸ τοὺς κομμουνιστάς καὶ που σὲ πολλὰ κράτη ἔχει καταργηθῆ ἤ ὑπάρχει ὑποτυπώδης, οἱ ἅγιοι Δεσποταδες μας, ἀντὶ νὰ ἀναλάβουν ἀγῶνα ἐναντιον τούτου, καθοδηγώντας τὸν λαόν, αὐτοὶ ἐδῶ ὁ ἕνας ἀσχολεῖται μὲ τὸ ράσο, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ σαβανο τοῦ παπᾶ, ὡς λέγει, καὶ ὅτι θὰ τιμωρηθῆ αὐστηρῶς ἐὰν τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβῶς 10 ἑκατ. ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Ἀγνοεῖ ὁ ἄνθρωπος ὅτι εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὸν Καναδᾶν οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς δὲν φοροῦν ράσο, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ κυκλοφορήσουν μ' αὐτὴν τὴν περιβολήν. Οἱ τουρίσται ἐδῶ, ὅταν ἰδοῦν στὸν δρομο κανένα παπᾶ τὸν φωτογραφίζουν ἀμέσως ὡς ἀξιοπερίεργον.

Ὁ ἄλλος τὰ βαζει μὲ τὸν καρναβαλο. Καὶ ἐνῶ ὁ δῆμος καὶ το κράτος ξοδεύουν χρήματα διὰ νὰ ψυχαγωγηθῆ ὁ λαὸς καὶ νὰ ξεφύγη λίγο ἀπὸ τὸ καθημερινὸν ἄγχος τῆς ζωῆς, αὐτὸς λέγει ὅτι θὰ ἀφορισθοῦν ὅσοι πᾶνε στὸν καρναβαλο, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, ἀπο αἰώνων ὑπῆρξεν εις ὅλα τὰ κράτη καὶ στὴν Ἑλλαδα.

Ὁ ἄλλος τὰ βάζει μὲ τους ἀναστενάρηδες, τάς ἐπιδείξεις τῶν ὁποίων παρακολουθοῦν κατ' ἔτος, χιλιάδες τουρίσται καὶ Ἕλληνες. Πολλοὶ δὲ ἐπιστήμονες Ἕλληνες καὶ ξενοι, ἔχουν μελετήσει τὸ ψυχικὸ αὐτὸ φαινόμενον.

Ὁ ἄλλος τὰ βάζει μὲ τοὺς Τεκτονας καὶ ἀγνοεῖ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς ὑφίσταται ἀπὸ πλέον τῶν διακοσίων ἐτῶν, ὅτι οὐδεμίαν σχεσιν ἔχει με τάς θρησκείας, ὅτι μέλη ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν, αὐτοκρατορες, βασιλεῖς, ἱεράρχαι, καθολικοὶ καὶ ὀρθοδοξοι, πρυτάνεις καὶ καθηγηται πανεπιστημίων, ἀκαδημαικοί, πολιτικοὶ ἡγέται, μεγάλοι βιομήχανοι, κλπ.

Ἀλλὰ το χειρότερον ἀπ' ὅλα εἶναι ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος δι' ἐγκυκλίου της, δημοσιευθείσης εἰς τάς ἐφημεριδας, ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ Διεθνοῦς Συνεδρίου τῶν Ταχυδακτυλουργῶν, ποὺ συνῆλθε πρὸς ἡμερῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀποτρέπει τὸν λαον νὰ παρακολουθηση τὴν παράστασιν, που ἐδόθη εἰς το κινηματοθέατρον «Παλλάς», διότι λέγει, τὰ μαγικὰ αὐτα φαινομενα εἶναι ἀντιχριστιανικα, διἐκβιαζονται κατὰ τὴν μαγείαν, καὶ οτι εἶναι τὰ πονηρὰ πνεύματα που ζητάει ἀπο τὴν κυβερνησιν ν' ἀπαγορεύση τὸ συνέδριον τοῦτο.

Οἱ ἀνθρωποι αὐτοι, ἀγνοοῦν την ταχυδακτυλουργίαν καὶ τὰ ψυχικὰ φαινομενα, ὡς την τηλεπάθειαν, την διόρασιν την αὐθυποβολήν, την τηλεκινησίαν, το ἐκτοπλασμα, την βασκανίαν καὶ λοιπὰ ψυχικὰ φαινομενα, ὅλα γνωστὰ και εἰς τος ἀρχαιους Ἑλληνας.

Εἶναι λυπηρον, οτι οἱ προκαθημενοι τῆς Ἐκκλησίας, μὴ εὑρίσκοντες τίποτε ἄλλο σοβαρώτερο ν' ἀσχοληθοῦν, ἀσχολοῦνται με τον διαβολον καὶ τὰ δαιμόνια, καὶ μὲ ὅλα τ' ἀνωτερω ἀναφερομενα.

Τὸ κακο εἶναι ὅτι οἱ ξενοι διαβαζοντας στάς ἐφημερίδας των αὐτα, θὰ νομίζουν ὅτι ἡ Ἑλλάς εὑρισκεται ἀκόμη εἰς τὸν μεσαιῶνα, ὅτε ὁ Γαλιλαῖος ἐδικάζετο νὰ καῆ ἐπὶ τῆς πυρᾶς, διότι εἶπεν ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται.

ΓΕΩΡΓ. ΚΑΣΤΡΙΤΗΣ
μηχανικὸς
Πατησίων 112

(ΣΗΜΕΡΙΝΑ, 8 Ὀκτ.)

ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ:

«Θωμᾶς ὁ δίψυχος»

Ἀνάλυσις ΣΟΦΙΑΣ ΑΝΤΖΑΚΑ

Για την πληρεστερη κατανοησι τοῦ ἔργου τοῦ κ. Τερζακη ἀπαιτεῖται προετοιμασια τοῦ θεατοῦ ἢ τοῦ ἀναγνώστου, ἡ ὁποία συνισταται στην γνῶσι ὡρισμένων καταστασεων που διαδραματίζονται στὰ βαθη τοῦ ἀνθρωπου.

Ὁ ανθρωπος, καθε φορα που ζεῖ και δρᾶ ἀπο ἕνα ὡρισμενο πεδιο, ἀπο μιὰ ὡρισμενη κοσμοθεωρια, ἔχει τὴν αισθησι ὅτι ζεῖ μιαν ἀπολυτη ἀληθεια, μιὰν ἀπολυτη πραγματικοτητα καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ προσηλυτίσῃ κι' ἄλλους σ' αὐτὴν ἢ νὰ πολεμησῃ ὅσους τολμοῦν να την θίξουν. Ειναι αὐτονοητο, βεβαια, ὅτι ὅλοι προασπίζουν την ἀληθεια τοῦ δικοῦ τους ἐπιπεδου και πιστεύουν οτι η ἀληθεια τοῦ αλλου είναι πλανη ἢ ἀπατη. Μονο ἐκεῖνος, που ἔχει περασει προοδευτικὰ ἀπο ολα τα ἐπιπεδα μεσα του, είναι εἰς θεσιν νὰ ἀναγνωριζη τις «ἀπολυτες» ἀληθειες τῶν διαφορων περίων, ἀπο τὰ ὁποῖα ζοῦν και δροῦν οἱ ἄνθρωποι γύρω του. Αὐτος που ἔχει περασει ἐσωτερικὰ ἀπο ἐπιπεδο σε ἐπιπεδο, βλεπει τὰ πραγματα με σύνεσι, ὑπομονη καὶ ἀνεκτικοτητα. Καθε ἐπίπεδο ἀληθειας εἶναι σεβαστο γι' αὐτὸν διοτι εἶναι ἕνα σκαλοπάτι ποὺ μπορεῖ νὰ ὁδηγήση σε μιὰν εὐρύτερη ἀλήθεια. Ἡ εὐρυτερη ἢ ἀνωτερη ἀληθεια δεν θὰ μποροῦσε νὰ στηριχθῆ, ἂν δὲν ὑπῆρχαν τὰ πεδια τῆς στενότερης ἢ κατωτερης ἀλήθειας.

Στο εργο τοῦ κ. Τερζάκη, βλεπουμε ἀναγλυφα πῶς παίρνουν το μήνυμα τοῦ Χριστοῦ τὰ διαφορα προσωπα. Ὁ Ἀρὰμ τὸ παίρνει στὸ χαμηλοτερο, κυριολεκτικο, ὑλικὸ καὶ συμφεροντολογικὸ ἐπιπεδο καὶ ρυθμίζει τὴν ζωὴ του ἀναλογως. Ὁ Πετρος το παίρνει σε ἐντελῶς διαφορετικὸ ἐπίπεδο καὶ ὀργανώνει μιὰν ἀνάλογη γραμμὴ δράσεως. Ἡ γρηὰ Σαλώμη ζεῖ σὲ αλλο ἐπίπεδο καὶ διαμορφωνει το μήνυμα τοῦ Χριστοῦ σύμφωνα μὲ τὰ δεδομενα καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ ἐπιπεδου της. Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ παλι, δεχεται τὸ ἴδιο μήνυμα στο δικὸ της πεδιο. Ὁ Θωμᾶς ἐπίσης.. Ἀλλὰ αὐτος ὑφίσταται μιὰν ἐσωτερικη ἀλλαγη, δηλαδη μιὰ μεταβασι ἀπὸ ἕνα ἐπιπεδο σε ἕνα ἄλλο καὶ αργοτερα μιὰν αλλη μεταβίβασι σε ενα ἄλλο ἐπίπεδο. Μενουν τὰ ἐπίπεδα τοῦ ἰδιου τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἀγγελου. Ὁ Ἄγγελος λέει καθαρὰ ὅτι «ξέρει» καὶ κανει ἀντιδιαστολὴ μὲ το ἐπίπεδο τοῦ Θωμᾶ ποὺ τὸ σύνθημά του εἶναι «οὐκ οἶδα». Ἔτσι, μᾶς δίνει ἀμέσως τὴν ἔννοια τῶν ἐπιπεδων. Ὅσο γιὰ τὸν Χριστό, κανέ-

να ἀπὸ τὰ πρόσωπα δὲν γνωρίζουν ἀπὸ ποιὸ ἐπίπεδο μιλοῦσε καὶ τίνος ἐπιπέδου 'Αλήθειες τοὺς εἶχε φανερώσει. Στεκόταν πολὺ πιὸ ψηλὰ ἀπ' αὐτοὺς καὶ ὁ σπόρος ποὺ ἔσπειρε, ἔπεσε σὲ ἔδαφος διαφόρου βάθους στοὺς γύρω του καὶ διαμορφώθηκε σύμφωνα μ' αὐτό.

Τὸ βάρος τοῦ ὅλου ἔργου πέφτει στὸν Θωμᾶ γιὰ δύο λόγους. Πρῶτον, διότι εἶναι τὸ μόνο πρόσωπο στὸ ἔργο που εἶναι δυναμικὸ κατὰ ἐσωτερικὸ τρόπο. Δηλαδή, ὁ σπόρος που ἔπεσε μέσα του ζυμώθηκε ἀρχικὰ με ἕνα ἐπίπεδο, ἔπειτα, ἐξ αἰτίας τοῦ κλονισμοῦ ποὺ ὑπέστη μὲ τὴν σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ, ἔγιναν μεγαλες διεργασίες μέσα του ποὺ κατέληξαν στὴν αλλαγὴ ἐπιπέδου καὶ στὴν διαμόρφωσι ἄλλης κοσμοθεωριας, ἡ ὁποία ἀργότερα ἔδωσε τὴν θέσι της σε μιὰν ἄλλη εὐρύτερη, λόγῳ μιᾶς ἄλλης ἀλλαγῆς ἐπιπέδου. Τὸ πρῶτο και τὸ τρίτο ἐπιπεδο ἁπλῶς σκιαγραφοῦνται, τὸ δεύτερο ὅμως ἀναπτύσσεται μὲ μεγάλη λεπταμερεια καὶ αἰχμαλωτίζει με τὸ ἀνθρωπινο μεγαλεῖο του. Ειναι ἕνα πεδιο ἀνάμεσα στα ὕψη και στὰ βάθη, ἀνάμεσα στο κατώτερο και στὸ ἀνώτερο. Κατώτερο εἶναι ἐκεῖνο που στηρίζεται στην μαρτυρία τῶν αἰσθήσεων, στο ορατο, στὶς ἀποδείξεις. 'Ανώτερο, ἐκεῖνο που ἔχει ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν σκλαβιὰ τῶν αἰσθήσεων, μέσα σ' ἕναν ὑπεραισθητὸ χῶρο ποὺ ἔχει ἀντίληψι ὑπερβατικῶν καταστάσεων. Τὸ ἐνδιάμεσο ἐπίπεδο θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομασθῆ ψ υ χ ο λ ο γ ι κ ό. Σ' αὐτό, ὁ ἄνθρωπος δὲν βασίζεται πιὰ στὶς αἰσθήσεις του, ἀλλὰ οὔτε στὶς τυχον ὑπεραισθήσεις του. "Ο,τι σκέπτεται, αἰσθάνεται καὶ ἐνεργεῖ τὰ νοιώθει νὰ πηγάζουν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα βάθη του, οὔτε ἀπὸ τὸν ὑλικο κοσμο που τον περιβάλλε. οὔτε ἀπὸ τὸν ἄυλο κόσμο ποὺ ἴσως νὰ ὑποπτεύεται ἀλλὰ στὸν ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψη. "Ολα γίνονται ψυχικές, ὑποκειμενικὲς καταστάσεις. 'Αντικειμενικὴ ἀλήθεια, ἔξω ἀπὸ τὶς ψυχικές του καταστάσεις καὶ ἐμπειρίες, δὲν ἀναγνωρίζει γιατὶ αὐτὸ ποὺ μπορεῖ να τοῦ φαίνεται ἀντικειμενικὸ καὶ ἐξωτερικὸ ἴσως νὰ εἶναι προβολὴ τῶν δικῶν του ὑποκειμενικῶν, ψυχικῶν καταστάσεων.

'Ο δεύτερος λογος εἶναι, διότι ὁ Θωμᾶς εἶναι «Διψυχος». Δὲν θὰ μποροῦσα νὰ ἀποδώσω καλύτερα ἀπο τὸν συγγραφέα αὐτὴ τὴν παράξενη καὶ συμβολικὴ κατάστασι. Γιὰ χάρι τοῦ αναγνωστου τὴν παραθέτω σε ὅλη της τὴν ὑπερβατικὴ ποίησι. Τοῦ λέει ἡ δίδυμη ἀδελφή του, Λυσία·

«Ναί, Θωμᾶ. Καὶ τότε θὰ καταλάβουν οἱ ἄνθρωποι πὼς το σύμπλεγμά μας δὲν ἦταν ἀνόσιο, καθὼς τὸ νόμιζαν. Ἦταν τέλειο. 'Ο ἕνας συμπληρώνει τὸν ἄλλο. Μιὰ ἀρσενικὴ ψυχή, μιὰ θηλυκή, καὶ οἱ δυὸ μαζὶ κανουμε τὴν δίμορφη ψυχὴ τοῦ κοσμου».

Αὐτο ἔχει ἄμεση σχέσι μὲ τὸ ψ υ χ ο λ ο γ ι κ ὸ ἐπίπεδο, ὅπως θὰ φανῆ πολὺ σύντομα, ἀφοῦ γίνη σαφες τί σημαίνει «ἀρσενική» καὶ τί «θηλυκη ψυχή», ποὺ ἀποτελοῦν τὰ δύο ἡμισφαίρια τοῦ σύμπαντος κόσμου. Θὰ πρέπει, ὅμως, νὰ ἀνατρέξουμε σε ἀρχαῖες ἀντιλήψεις γύρω ἀπ' αὐτες τις δύο ἀρχες τοῦ Σύμπαντος, που εἶναι καὶ ἀρχὲς τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. 'Απὸ τὴν ἀρχαία Κίνα ὡς τὴν ἀρχαία 'Ελλάδα καὶ Αἴγυπτο, ἦταν κοινὰ παραδεδεγμένο ὅτι ἡ ἀνδρικὴ ἀρχή, ὁ Πατέρας, ἀντεπροσώπευε το Πνεῦμα, τὸν ἀόρατο κόσμο. Καὶ ἡ θηλυκή, ἡ Μητέρα, τὸν ὑλικό, ἁπτὸ καὶ ὁρατο κόσμο. 'Ο πρῶτος συλλαμβάνεται μὲ τὶς λεγόμενες ὑπεραισθήσεις μας, ἂν εἶναι ἀνεπτυγμένες, ὁ δεύτερος μὲ τὶς αἰσθήσεις μας. 'Ο ἄνθρωπος εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ γάμου αὐτῶν τῶν δύο ἀρχῶν, ἀλλὰ συνήθως ἔχει συνείδησι μόνον τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Σὲ ὡρισμένες περιπτώσεις, ὅταν λειτουργοῦν ὑποτυπωδῶς οἱ ὑπεραισθήσεις, ἀντιλαμβάνεται την ὕπαρξι τοῦ ὑπεραισθητοῦ κόσμου καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸν ὠθήση πρὸς μιὰ ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνακάλυψί του. Αὐτὲς οἱ δύο ἀρχὲς ἀποτελοῦν τὴν δίμορφη ψυχὴ τοῦ κόσμου καὶ τὴν δίμορφη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

'Ο Θωμᾶς ἦταν προνομιοῦχος κατὰ τὸ ὅτι εἶχε πλήρη συνείδησι καὶ γιὰ τοὺς συνανθρώπους του καὶ αὐτὴ νότης ἑλκύεται τώρα ἀκαταμάχητα

τῶν δύο ἀρχῶν μέσα του, που ἡ μία συμπλήρωνε τὴν ἄλλη. Ἡ κάθε μία ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀρχές, ἂν ληφθῇ σὰν ἐπίπεδο, ἔχει τὶς ὑποδιαιρέσεις της σὲ ὑποπεδία. Τοῦ ὑλικοῦ ἐπιπέδου τὰ πεδία ἀρχίζουν ἀπο τὴν πιὸ πυκνὴ ὕλη καὶ φθάνουν σὲ πολὺ λεπτή, ἀεpώδη ὕλη ἡ ὁποία ἅπτεται τῆς ἄλλης, τῆς ἀνδρικῆς, ἀόρατης ἀρχῆς που ἔχει τὰ δικά της ὑποπεδία. Στὸν Θωμᾶ, οἱ δύο ἀρχὲς ἦταν τόσο ἀξεδιάλυτα συνδεδεμένες ὥστε ἂν πέθαινε ἡ μια, θὰ πέθαινε καὶ ἡ ἄλλη. Αὐτο σημαίνει ὅτι ὁ Θωμᾶς ἔπρεπε νὰ ἀρχίση ἀπὸ χαμηλά, ἀπὸ τὴν ὕλη, ἀπὸ τὸ ορατὸ και νὰ ἀνέβη κλιμακωτά πρὸς το πνευματικὸ καὶ ἀόρατο.

Στὴν ἀρχὴ μᾶς παρουσιαζεται σὰν ἕνας ἀνθρωπος δεμένος μὲ τὶς αἰσθήσεις του. Εἶχε πιστέψει στὸν Χριστο, γιατὶ τὸν ἔβλεπε, τὸν ἀκουγε, τὸν αγγιζε, γιατὶ εἶχε πιστεψει στὴν δύναμί του ἐπάνω στὴν ὕλη καὶ στὸν θάνατο. Ὅταν ὅμως τὸν εἶδε νὰ πεθαίνη στὸν Σταυρό, σὰν ἕνας ἀδύναμος ἀνθρωπος, ἔχασε τὴν ἰδέα τοῦ ὑπερβατικοῦ, ὅπως τὸ ἀντιλαμβάνεται ἡ ὕλη καὶ οἱ αἰσθήσεις καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἦταν πιὰ Θεός, ἀλλὰ ἕνας ἄνθρωπος μὲ ἕνα ὑψηλὸ ἠθικὸ κήρυγμα αὐτοτελειώσεως. Μιὰ κι' ἔχασε τὴν πεποίθησί του στο ὑπερβατικό, ἐπειδὴ οἱ αἰσθήσεις του δὲν τον βοηθοῦσαν νὰ βεβαιωθῇ γιὰ τὴν ὕπαρξι τῆς ἀοράτου πραγματικότητος, δὲν τοῦ ἔμενε πιὰ παρὰ ὁ ἄ ν θ ρ ω π ο ς καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἀναζήτησις τῆς ἀλήθειας, μιᾶς ἀλήθειας ὄχι ὑπερβατικῆς, ἀντικειμενικῆς, ἔξω ἀπο τον ἀνθρωπο, ἀλλὰ ἀνθρώπινης, ψυχολογικῆς. Κάθε νύξι γιὰ τὸ ἀντικειμενικὰ ὑπεραισθητὸ τὴν θεωροῦσε σὰν ἀποκύημα φαντασίας, ἕνα προιὸν ὑποκειμενικῶν εὐσεβῶν πόθων καὶ παρηγοριᾶς μπροστὰ στὴν πραγματικοτητα τοῦ κενοῦ, ἑνὸς κόσμου ποὺ δὲν ἔδινε καμμιὰν ἀπάντησι στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸ ποῦ πᾶνε, ἀπὸ ποῦ ἔρχονται καὶ γιὰ ποιὸ σκοπό.

Αὐτὸ τὸ ἐσωτερικό, ψυχολογικο ἐπίπεδο ἔχει ἀπέραντο μεγαλεῖο, ἡρωισμὸ καὶ δύναμι. Νοιώθει κανεὶς μόνος, ἀποκομμένος κ α ὶ ἀπὸ τὴν μαρτυρία τῶν αἰσθήσεων, ποὺ ὁδηγοῦν σὲ αὐταπάτες, κ α ὶ ἀπὸ τὴν μαρτυρία τῶν ὑπεραισθήσεων, ποὺ τοῦ φαίνονται σὰν ἄλλη μιὰ μορφὴ ἀπάτης.

Εἶναι μόνος καὶ ξεκομμένος, ὄχι μόνον καὶ ἀπὸ τὶς δύο ἀρχές, στὴν ἀντικειμενική τους ἔκφρασι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γύρω του, ποὺ ἀνήκουν, συνήθως, ὁλοκληρωτικά, ἢ στὴν μία ἢ στὴν ἄλλη κατηγορία. Μέσα στὴν ἀπομόνωσί του, ἄλλο δὲν τοῦ μένει παρὰ νὰ σκάψη στὰ ἴδια του τὰ βάθη. Ἡ ἀλήθεια του εἶναι μιὰ ἀνθρώπινη ἀλήθεια, ὅμως εἶναι τὸ μόνο σίγουρο ποὺ ἔχει. Ποῦ σκάβει ὅμως; Σκάβει, ἀρχικά, στὸ ὑλικὸ κομμάτι ποὺ τὸν συνθέτει καὶ ἀνακαλύπτει ὅλα του τὰ ὑποπεδία καὶ τὴν ἀλήθεια ποὺ κάθε ὑποπεδίο ἀντιπροσωπεύει. Ἀφοῦ ἐξαντλήση τὸ ὑλικὸ μέρος του, μοιραῖα φέρεται πρὸς τὸ ὑπερβατικὸ μέρος του καὶ ἀρχίζει νὰ ἐρευνᾶ τὰ διάφορα ὑποπεδία του καὶ τὶς ἀλήθειες ποὺ ἀντιπροσωπεύουν. Βέβαια τείνει νὰ πιστέψη ὅτι καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη ἀρχὴ ἔχουν μόνο ὑποκειμενική, ψυχολογική, ὑπόστασι, ὁπότε ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένη ἄδειος καὶ χωρὶς νόημα. Ὅλο τὸ νόημα εἶναι συγκεντρωμένο στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὸν γάμο ἀνάμεσα στὶς δύο ἀρχὲς μέσα του. Αὐτὸς ὁ ἐσωτερικὸς γάμος ἐκφράζεται σὰν ἀγάπη γιὰ τοὺς συνανθρώπους του καὶ αὐτὴ τὴν ἐμπειρία τὴν ἔζησε ὁ Θωμᾶς τοῦ κ. Τερζάκη. Ἀλλὰ συγχρόνως, ὁδηγεῖ σὲ ἀπίθανες ἐξελίξεις στὶς ὁποῖες κανένας Θωμᾶς φυσιολογικὰ δὲν θὰ πίστευε. Αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ ἑνότης ἑλκύεται τώρα ἀκαταμαχητα πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμο στὸν ὁποῖο ἀνακαλύπτει τὴν ἴδια ἑνότητα σὲ μακροκοσμικὴ κλίματα. Ὁπότε ἡ μόνωσις καταργεῖται, γιατὶ τὸ ἀνθρώπινο, τὸ ὑποκειμενικό, τὸ μικροκοσμικό, βρίσκει τὴν θέσι του καὶ τὶς ἀντιστοιχίες του στὸν μακρόκοσμο. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἀρχίζει ἕνας διάλογος, μιὰ συνεργασία μεταξὺ μικροκόσμου καὶ μακροκόσμου καὶ τὰ ἡνία περνοῦν πιὰ ἀπὸ τὸν ὑποκειμενικὸ ἄνθρωπο στὸν ἀντικειμενικό, Μακροκοσμικὸ Ἄνθρωπο. Τότε ἀνακαλύπτει

κανεις τὴν θεσι του, τὸν προορισμο του καὶ τὸν ρολο τῆς ζωῆς του μεσα στὸ παγκοσμιο δρᾶμα τῆς Δημιουργιας καὶ αὐτὸ γινεται ἡ ᾿Αληθεια του, μια ᾿Αληθεια ποὺ προυποθετει ἑνα πολὺ ὑψηλὸ καὶ εὐρὺ ἐπίπεδο, ἑνα ἐπιπεδο ποὺ περιλαμβανει ὁλοκληρο τὸ Συμπαν. Ἡ συνειδησις του εχει γινει πιὰ ἀντικειμενικὰ Συμπαντική.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο προσεγγίζει ὁ Θωμᾶς τοῦ κ. Τερζακη. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ διψυχη ἑνοτης Θωμᾶς — Λυσια πεθαινει στὸ τελος τοῦ εργου. «Πεθαινω», στην εσωτερικη γλῶσσα, σημαινει πεθαινω σὲ ἑνα ἐπιπεδο μεσα μου, γιὰ νὰ γεννηθῶ σὲ ἑνα ἀλλο, ὑψηλοτερο. Μετὰ τὸν θανατό του, ἀρχίζει νὰ διαφαινεται ἡ χαραυγη ἑνὸς ὑπερβατικοῦ ἐπιπεδου, ποὺ τὸ ἐκπροσωπει ὁ Ἄγγελος Κυριου, ὁ ὁποιος επαναλαμβανει, στην ἀρχὴ καὶ στὸ τελος τοῦ λογοδριου του: «Τὴν ἱστορία ἐγὼ τὴν γραφω». «Ἡ ἀληθεια εἶναι αὐτὸ ποὺ χρειαζεται. Τὴν ἱστορία ἐγὼ τὴν γραφω». Μ' αὐτὸν τὸν ἀξιωματικὸ τροπο, φαινεται καθαρὰ ποιος διεπει τις τυχες τῶν ἀνθρωπων καὶ ποιὸς γραφει τὴν ἱστορία τους. Ὁ Ἄγγελος εἶναι τὸ επιστεγασμα τῆς ὁλης πορειας ἀπὸ τὰ ὑλικὰ πεδια πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ ἀπὸ τὸν ψυχολογικὸ στὸν ἀντικειμενικὸ χῶρο. Ἕνα ἐπιστεγασμα ποὺ φανερωνει, ὀχι μονον πρὸς τὰ ποὺ τεινει ἡ ἀνθρωπότης γενικα, ἀλλὰ καὶ ειδικὰ ὁ ἰδιος ὁ συγγραφευς.

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σημειώσεις ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

ΔΙΑΛΕΧΤΗΣ ΖΕΥΓΩΛΗ-ΓΛΕΖΟΥ: «Τὰ δυὸ Φεγγάρια»

Εἶναι ἕνα ἀφιέρωμα στὰ μικρὰ ἀγοράκια τοῦ ἀνεψιοῦ τῆς ποιητρίας, ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ ξανάφυγαν.

Πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα ἀναπτύσσεται ὁλόκληρη ἡ συλλογή σὰν μιὰ μουσικὴ συμφωνία τῆς θείας Δημιουργίας, γεμάτη χαρά, φῶς, τραγούδι, ἀλλὰ καὶ διάστικτη ἀπὸ νοσταλγία καὶ θλίψη.

Χαίρεται κανεὶς τὴν ἁγνὴ λυρικὴ ποίησι, ποὺ μιλάει στὴν καρδιὰ καὶ ἀφήνει τὸν ἐγκέφαλο ἥσυχο. Χαίρεται τὸν πλοῦτο τῶν εἰκόνων ποὺ ἐναλλάσσονται σ' ἕνα θαυμαστὸ πανόραμα. Τὰ δυὸ παιδάκια, τὰ «δυὸ φεγγάρια», εἶναι καὶ περιστέρια, χελιδόνια, ἀηδόνια, κρινάκια, σύννεφα χρυσᾶ, δυὸ καραβάκια «μὲ πανιά, μαλαματένια καὶ μεταξωτά» καὶ τόσες ἀκόμη ἐπιτυχεῖς παρομοιώσεις γεμᾶτες τρυφερότητα. Καὶ χαίρεται, ἀκόμη, τὴν ποιητικὴ τέχνη, ποὺ ἐκπληρώνει τὸν βασικὸ σκοπό της, τὴν δόνησι καὶ μετάδοσι τῆς συγκινήσεως.

Δυσκολεύεται κανεὶς νὰ ξεχωρίση τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο ποίημα, γιατὶ ἀποτελοῦν ἕνα ἑνιαῖο σύνολο ψυχικῶν κραδασμῶν. Ἀλλά, ἂς δοκιμάσωμε:

> Ἀπ' τὴ ζωή μας ὅ,τι ἀξίζει
> εἶναι ἡ χαρά, ποὺ μᾶς προσφέρει
> ἡ παιδικὴ ὀμορφιὰ καὶ ἡ χάρη,
> μικρὸ τοῦ ὀνείρου περιστέρι,
> ποὺ χάνεται καὶ δὲν γυρίζει.

★

ΡΙΤΑΣ ΜΗΛΙΩΡΗ: «Τὸ πορτραῖτο τῆς Κυρίας»

Ἀπὸ τὸ ὁμότιτλο ποίημα τῆς συλλογῆς συνάγει κανεὶς ὅτι ἡ ποιήτρια κοιτάζει κατάματα τὴν ἀγάπη, «ὄνειρο θριαμβευτικὸ τῆς πρώτης νειότης». Καὶ πραγματικὰ τὸ πρῶτο μέρος τῆς συλλογῆς εἶναι μιὰ «περιπλάνηση» στὸ παρελθόν, μιὰ

λυρικὴ ἀναδρομή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν λείπει ἕνας εὐρύτερος ὁρίζοντας, μὲ τὶς φωτοσκιάσεις τῆς σύγχρονης ἀγωνίας τῶν ἀνθρώπων:

Πότε θὰ περάση τὸ σύγκρυο
ποὺ διαπερνᾶ τὸ κορμὶ τῶν χελιδονιῶν
καὶ τὰ κάνει νὰ μένουν μακρυά μας;
Πότε θὰ πάψη νὰ κατεβαίνη
καβαλάρης ἀπ' τὸ βουνὸ ὁ ἄνεμος
κρατῶντας στὰ χέρια του
τὸ μαῦρο σύννεφο καὶ τὴν κατήφεια;
Πότε θὰ ζεσταθῆ ἡ καρδιὰ τῆς πέτρας,
νὰ τεντωθῆ ἡ ραχοκοκκαλιὰ τοῦ φιδιοῦ,
νὰ φανῆ στὸ βάθος τῶν γλαυκῶν ματιῶν τοῦ οὐρανοῦ
ἡ μαύρη γραμμὴ τῶν χελιδονιῶν;
Τότε θὰ φουσκώση ὁ χυμὸς στὶς φλέβες,
θὰ φανῆ τὸ ὡραῖο, τὸ ταπεινό, χαμομῆλι,
ἡ πεταλούδα θὰ κλείση τὰ φτερά της
νὰ πεθάνη ἀπὸ ἔρωτα.
Τὸ χελιδόνι ἱδρωμένο ἀπὸ πόθο
θὰ μαζεύη ἀνατριχίλες στὰ φτερά του.
Τότε εἶναι ποὺ θὰ περπατήση
πάλι στοὺς ἀγροὺς ἡ ἄνοιξη,
με γυμνὰ πόδια πάνω στὴ χλόη,
καὶ θὰ πετάξη στὸ πρόσωπό μας
μιὰ φούχτα ξανθὸ φῶς.

Ὅπως λέγει στὸ «πορτραῖτο», ἡ κυρία «ἀκούει τὸ ἀηδόνι νὰ λιγοθυμᾶ, μὰ δὲ λέει νὰ δακρύση», γιατὶ «ἴσως σκέφτεται νὰ γράψη ποιήματα». Τὰ ποιήματα, λοιπόν, εἶναι μιὰ ἐξιδανίκευσις, μιὰ ποιητικὴ μεταφορὰ καὶ λύτρωσις. Τέτοια αἰσθήματα ἀναβλύζουν ἀπὸ τὴν συλλογήν, ἐν μέρει. Διότι, στὰ ἑπόμενα μέρη, ὑπάρχουν, ἐπίσης, ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις καὶ ὑπάρχουν, κυρίως, θέματα θρησκευτικά, μὲ τάσι ἐσωτερισμοῦ. Ξεχωρίζουν τὰ «Οἱ θεοὶ ἔφυγαν», «Ἤμουν ἐκεῖ, Κύριε» καὶ τὸ «Ἀγαπημένο μικρὸ κοριτσάκι», ποὺ θὰ τὸ μεταφέρουμε ὁλόκληρο, γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ ὀμορφιά του:

Ἀγαπημένο μου μικρὸ κοριτσάκι
δὲν εἶναι ποὺ σ' ἀγαπῶ
γιατὶ τὴν ἄνοιξη πέταξες
χαρούμενο χελιδονάκι
ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρό μου· ..
οὔτε γιατὶ ἀφήνεις στὸ πρόσωπό μου
ὅλες τὶς λουλουδένιες μυρωδιὲς
ὅταν σφιχτὰ σὲ κρατῶ στὰ χέρια μου.
Ἀκόμα δὲν εἶναι ποὺ σ' ἀγαπῶ
γιατὶ κρατᾶς στὸ χαμογέλιο σου
δεμένη μὲ ἀσημένιες κλωστὲς
ὅλη τὴν τρυφεράδα τοῦ κόσμου·
οὔτε γιατὶ τὸ σπαραχτικό σου κλάμα

καρφώνει στην καρδιά μου
την πικρα τῆς ἀδυναμίας.
Μά εἶναι ποὺ σ' ἀγαπῶ γιατὶ
μεσα ἀπο τ' ἀδύναμα χεράκια σου,
τά τοσο ἀνθρώπινα μικρά σου χέρια,
μπορῶ νά παίρνω ἕνα κομμάτι
ἀπο τὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

ΓΙΑΝΟΥ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ : «Τὸ τραγοῦδι τοῦ Γυρισμοῦ»

Πρόκειται γιὰ τὸν γυρισμὸ στὴ φυσικὴ και τὴν παληὰ ἀνήξερη ζωή. Ἀλλὰ καὶ γιὰ μιὰ χτυπητὴ ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας ποὺ περιέχεται στὸ ρητὸ «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ». Τὸ «τραγούδι» τοῦ Γιάνου Γεωργόπουλου ἐκτείνεται σὲ ὀκτὼ μόνον (πυκνὲς) σελίδες. Ἀλλὰ ἔχει περιεχόμενο μεστὸ καὶ δυναμικό, μιὰ ὁλοζώντανη γλῶσσα ὡς ἐκφραστικὸ ὄργανο καὶ ἕνα μήνυμα συναρπαστικό: Ἦταν καλύτερα ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦταν πολύξερος καὶ δὲν τὸν εἶχε χτυπήσει «τῆς πολυγνωσίας τὸ πολύδοντο δρεπάνι». Κατὰ τὸν ποιητή, ἡ πορεία πρὸς τὴ Γνῶσι ἔφερε τὸν χαμὸ στὸ «βελουδένιο ἄγνωστο τῶν σκιῶν καὶ τῶν μύθων «καὶ στὴν ἀφελῆ, ἀλλὰ γοητευτικὴ πίστη τοῦ παληοῦ καιροῦ ἀνάμεσα στοὺς ἁπλοὺς ἀνθρώπους. Ἡ πορεία αὐτὴ ὁδηγεῖ «σὲ ἄναρχο καὶ ἀτέρμονο βάραθρο τυραννίας χωρὶς κλαδὶ γιὰ νὰ πιστῆς».

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, ὁ ποιητὴς περιγράφει γοητευτικὰ —καὶ μὲ λαογραφικὰ στοιχεῖα— τὸν «παληὸ καιρό». Νὰ ἕνα δεῖγμα:

Εἴχανε τὴ μιλιά γλυκειά ὁ γείτονας στὸ γείτονα
κι' ἀν μαλωναν σχωρνιόνταν ἅγιες μέρες
με τοῦ Θεοῦ το πρόσταγμα ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ στόμα.
Κι' όταν βροντοῦσε ὁ οὐρανὸς λογιάζανε πὼς ὁ Θεὸς
χτυπαει στορναρια γιά ν' ἀνάψει το τσιμποῦκι του
η πως ἀστράφτουνε τ' ἀλόγου του οἱ πατοῦσες
ἀπανω στὶς βουνοκορφὲς στὴ μαχη μὲ τους δρακους.
Πιστευαν σὲ στοιχειά ποὖχαν στά σπλάγχνα θησαυρούς,
σε λυκο ἀγριαπιδιᾶς που εφαγε τοῦ σατανᾶ τὸ πόδι,
σε φευγατο φιδιῶν ἀπο ὀσμη καμμένου ἐλαφοκέρατου,
στοῦ Ἁη - Θανάση το θυμο πουκαμε ὄρνια πρόβατα,
στο νυχτοκορακα ποὺ ρίχνει τὴ χολή του πρὶν πιαστῆ,
στο κομπωμα τοῦ νηστικοῦ ὅταν πρωὶ ἀκούση κοῦκο,
στὴν κουκουβάγια που καλεῖ τοὺς ζωντανους στον Ἅδη,
στη Χρυσοφεγγαρη που γκρέμισαν ἡ Μήλω καὶ Ρόιδω,
στο ἄγριο περιστερι που περνάει ἀπ' τά βουνά,
που ἀνοιγουνε και κλείνουν τὶς μεγάλες τους μασελες,
παλαιβοντας δρακους καὶ λάμιες γιά τ' ἀθάνατο νερό,
στὴν τρυγονα που θολώνει το νερο προτοῦ το πιῆ,
στα μαργαριταρενια σπλαχνα τῆς μπεκάτσας
που βγαίνει στά χαμόκλαδα σάν βγεῖ τὸ πρῶτο ἀστέρι.

στὸν τσικλητήρα ποὺ χτυπάει τῶν μερμηγκιῶν τὶς πόρτες
νὰ βγοῦν νὰ μάσουν τὶς λιαζούμενες τροφές τους.
πῶς ἦρθε ὁ χειμώνας, γιὰ νὰ γίνουνε τροφή του . . .

Καὶ ἄλλα πολλὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα συνωστίζονται στὸ βιβλιαράκι τοῦ ποιητοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναδίδεται ὁ πηγαῖος λυρισμὸς τοῦ ὑπαίθρου καὶ ἡ ἁγνὴ ζωή. Σκιαγραφοῦνται ἡ ροὴ τοῦ ποταμοῦ, ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων, ἡ λειτουργία τῆς ἐκκλησίας μὲ τὸν ὀλιγογράμματο, ἀλλὰ συμπαθητικὸ ἱερέα καὶ ἡ πατριαρχικὴ εἰκόνα τῆς οἰκογενείας τῶν ἀγροτῶν, ποὺ ἐστρώνονταν γύρω στὸ τραπέζι καὶ «τρῶγαν σὰ νὰ βρισκόντανε σὲ λειτουργία ἐκκλησίας».

ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΙΚΙΤΗ: Σονέττα.

Τὴν πρωτόλεια αὐτὴ συλλο- ~ύνορα». Εὐγενικὰ αἰσθήματ(δονοῦν τὶς ποιητικὲς χορδὲς τοῦ συμπαθοῦς νέου. Οἱ στίχοι του εἶναι καὶ ἀπὸ τὴν τεχνικὴ πλευρὰ ἀξιοπρόσεκτοι.
Σὰν δεῖγμα, ἡ «Ἀδιαφορία»:

Ἕνα χελιδόνι
μὲ σπαθιὰ φτερὰ
κάθισε σιμὰ
στὸ παλιο κανόνι.
Ἔπεσε το δεῖλι
ἦρθε σκοτεινὰ
πεῦκα μυστικὰ
σμίγουνε σὰ φίλοι.
Πολη μοναχή.
πολη παγερή.
Σειοῦνται οἱ κορφὲς
τῶν δεντρῶν τὰ κλώνια.
Σώπασαν τὰ χρόνια,
πετρωσαν καρδιές.

ΚΩΣΤΑ Γ. ΜΙΣΙΟΥ: «Ἑωθινό».

Ἕνας ἀκόμη πεζὸς λόγος σὲ πολλὲς παραγράφους δίκην στίχων. Ὡστόσο, τὸ θέμα εἶναι συγκινητικό. Πρόκειται γιὰ τὴν Μητέρα, ποὺ «δίνει χωρὶς νὰ παίρνη» καὶ «κάνει μέλι τὴν πίκρα της», ποὺ «στεγνώνει τὶς ἔγνοιες, μαζεύει τὰ παράπονα σὴν καρδιά της» καὶ τὰ ἐπιστρέφει «βλαστάρια λεμονιᾶς». Ψάχνοντας γιὰ τὴν πιὸ ἐκφραστικὴ ἀντιπροσφορά, δὲν βρίσκει παρὰ τὴν πολυσήμαντη λέξι «μητερούλα».

ΛΟΥΛΑΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ: «Κῦμα τῆς σκέψης μου»

Τὸ «κῦμα» τῆς ποιητρίας τείνει πρὸς τὴν Ἀγάπη. Εἶναι τὸ μυστικὸ κλειδὶ «στοῦ πενταγράμμου τὰ σκαλιά», ποὺ θὰ προσφέρη τὸ ἄκουσμα μυστικῶν συμφωνιῶν καὶ θὰ ἀνεβάση «στὴν οὐράνια ἁρμονία».

Τείνει ἐπίσης σὲ κάποια ὑπερκόσμια Γνῶσι, ποὺ προσεγγίζεται μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, γιατὶ τὰ «τέλεια ὀπτικὰ ὄργανα» τοῦ σώματος δὲν φτάνουν μακρυά.

Πίσω ἀπὸ αὐτὰ τὰ βλέμματα,
πορεῖες ὁδεύουν ἀτέλειωτες,
βουνά, αἰώνων ἔρημοι,
καὶ δὲν εἶδαν ἀκόμη τὴν ὄαση . . .

ΜΑΡΙΑΣ Κ. ΔΕΔΕ: «Ὁμιλίες μὲ τὴ Σελήνη».

Ἡ ποιήτρια περιμένει ἀπὸ τὴ Σελήνη ἕνα ἀντι—μήνυμα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐναντίον τοῦ πολέμου καὶ «ὅλων τῶν βασανιστῶν τῶν φτωχῶν καὶ τῶν σκλαβωμένων», καί, φυσικά, ὕπης ὡς ρυθμιστικῆς δυνάμεπ ὲ ρ τῆς παγκόσμιας ἀγάως:

Πες μας
πῶς τὰ κρυσταλλωμένα μάτια μας
χαρούμενα θὰ λάμψουν
τὸ γελιο μας
τὸ ἴδιο ἂν δοῦν
σ' ἐκείνους που στὴ γῆ πονοῦνε.
Πές μας
πῶς οἱ σκαπάνες μας
ἀντὶ νὰ σὲ πληγώνουν
Πρέπει τὶς ἁλυσίδες μας νὰ σπάσουν
κι' ἐλεύθερα τὰ χέρια μας
ψωμὶ νὰ πλάσουνε
γιὰ κείνους ποὺ πεινοῦνε.

Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗ: Γνώρισα τὸν Πειραιᾶ.

«Πειραιώτικο λιμάνι, ἀγαπημένο — γράφει ὁ κ. Πολιτάρχης. Τίποτα πιὸ αἰώνιο ἀπὸ σένα δὲν γνώρισε ἡ ψυχή μου. Ἀνακάτωμα ἔμψυχου καὶ ἄψυχου, κατραμιοῦ καὶ σίδερου, ἄρμης καὶ μπογιᾶς, καὶ ἵδρωτα. Παιγνίδι φωτὸς καὶ σκοταδιοῦ, δύναμης καὶ ἀνημποριᾶς, καταστροφῆς καὶ δημιουργίας, μόχθου καὶ ξεγνοιασιᾶς καὶ νοσταλγίας, χάσιμο καὶ πραγματοποίηση τοῦ ὀνείρου. Δρόμος ποὺ ἀρχίζει ἡ ζωὴ και δρόμος ποὺ τελειώνει κάτω ἀπὸ ἕναν οὐρανὸ ἀστροφώτιστο, ἀσυννέφιαστο. Ὁ ἄνθρωπος ἐδῶ εἶναι ἕνα λαμπρὸ πεφτάστερο. Ἡ τροχιά του χάνεται στὰ βαθιὰ γαλάζια νερά». («Τὸ λιμάνι μὲ τὰ κατάρτια καὶ τὶς καμινάδες»).

Σ' αὐτὸ τὸ λυρικὸ ὕφος εἶναι γραμμένο ὅλο τὸ βιβλίο, μὲ τὰ ἱστορικὰ τῆς πόλεως, περιγραφὲς τῶν συνοικιῶν, ἱστορίες ναυτικῶν, μὲ ἔνταξι τῆς ποιητικῆς ἀνθολογίας γιὰ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἄλλα πολλὰ στοιχεῖα ἐξωραϊσμοῦ τῆς πόλεως τοῦ μόχθου. Ὅλα, θάλασσα, στερηά, κτίρια, ἄνθρωποι, ὅλα εἶναι ζωντανὰ καὶ ἀναδεύονται μὲ ἀγάπη καὶ ὑπερηφάνεια.

ΗΡΩΣ ΛΑΜΠΙΡΗ: Μέρες καλοκαιριοῦ

Περιγράφεται ἡ ζωὴ σ' ἕνα νησάκι. Κεντρικὴ μορφὴ ὁ Παvάγος, ἕνας βαρκάρης μὲ κολοβωμένα πόδια. Περιγράφεται ὁλότελα δεμένος μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον.

«Ἤτανε λεύτερος. Τίποτα δὲν περίμενε. Ζοῦσε μονάχα».

Ὥστε, αὐτὴ εἶναι ἡ φιλοσοφία τῆς συγγραφέως: Δουλεία εἶναι ἡ ζωὴ μὲ τὰ δεσμά, ποὺ χαλκεύει ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὶς ἐπιθυμίες του, τὶς προσδοκίες του, τοὺς φόβους καὶ τὶς ἐλπίδες του. Ἐλευθερία, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ ἡ ἐναρμόνισι μὲ τὴν τρέχουσα ζωή.

Τὴν ξέρουμε αὐτὴ τὴν φιλοσοφία ἀπὸ τὸν Καζαντζάκη.

Γ. Θ. ΘΩΜΑ·Ι·ΔΗ : Ἀπομνημονεύματα ἑνὸς λυκόσκυλου.

Ὑπάρχει μιὰ χτυπητὴ ἀντίθεσις ἀνάμεσα στὸ ἔργον καὶ στὸν προγραμματισμὸ τοῦ συγγραφέως (ποὺ ὑποτίθεται, στὴν εἰσαγωγή) μὲ σειρὰ ἀποφθεγμάτων διασήμων ἀνδρῶν γιὰ τὸν σκῦλο).

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἶπε ὅτι ἂν δὲν ἦταν ἄνθρωπος, θὰ ἤθελε νὰ ἦταν σκῦλος. Καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ θεωροῦσε τὴν ἀρετὴ τοῦ σκύλου ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη. Καὶ φέρεται, ἐπίσης, ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰπὼν ὅτι «τὸ ἁγνότερο καὶ τιμιώτερο δημιούργημα τοῦ Θεεοῦ εἶναι ὁ σκῦλος» (ἐντελῶς ἀμάρτυρον, νομίζω). Ὅμως, τὸ ἔργον δὲν ἐξελίσσεται γιὰ νὰ τεκμηριώση αὐτὴ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ σκύλου. Εἶναι ἕνας σκῦλος, ποὺ μιλάει γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ μάλιστα κατὰ τὸν πιὸ ἀφύσικο καὶ ἐλάχιστα πειστικὸ τρόπο.

Τὸ λυκόσκυλο τῶν «ἀπομνημονευμάτων» προέρχεται ἀπὸ τὴν Γκεστάπο καὶ μένει στὴν Ἀθήνα, μετὰ τὸ τέλος τῆς Κατοχῆς, φιλοξενούμενο, σὲ μιὰ μικροαστικὴ οἰκογένεια. Σὰν ἀστυνομικὸ σκυλί εἶχε «προβληματισθῆ» πῶς νὰ ἐκτελέση εὐσυνείδητα (πρὸς τὴν Γκεστάπο) τὸ καθῆκον του, σ' ἕναν τόπο ποὺ ἀγάπησε, ποὺ ἀγάπησε μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐκτιμᾶ τὴν κλασσικὴ συμμετρία τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀκροπόλεως (!), ἕνα σκυλί, τέλος, ποὺ φιλοσοφεῖ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, «αὐτὸ τὸ ἀδύνατο καλάμι, ποὺ ταλαντεύεται ἀνάμεσα στὰ δυὸ ἀδέρφια, στὸ Τίποτα καὶ στὸ Πᾶν»...

Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου, ἂν καὶ τεχνητὴ δημοτική, εἶναι στρωτή. Ἀλλὰ ὁ συγγραφεὺς ζημιώνει, ἐπὶ πλέον, τὸ ἔργον του, μὲ τὴν εἰσαγομένη δική του ὀρθογραφία χωρὶς διπλᾶ σύμφωνα, τόσο ἀλύγιστη, ὥστε νὰ γράφη ὅτι ἡ χώρα μας ὀνομάζεται Ἑ λ ά ς !

ΔΗΜΗΤΡΗ ΒΑΛΑΣΚΑΝΤΖΗ : Ποιήματα.

Ἡ κοινωνικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ εὐαισθησία σφραγγίζει πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς, μὲ ἄμεση μετάγγιση ψυχική.

Ὁ σαρκασμός, πολλὲς φορές, ἐκδηλώνεται μὲ λιτὰ μέσα ἐκφραστικά, ἀλλὰ τόσο εὔστοχα.

Στὸν «Ἀλτρουϊσμό» εἶναι δύο στίχοι μόνον:

Βογγώντας φώναξε: Πεθαίνω.
Κι' ἄκουσε νὰ τοῦ λένε: Λάθος
ἀριθμό!

Πολὺ φιλοσοφικὸ εἶναι ἕνα πεντάστιχο:

Δὲν ξέραμε τί εἴχαμε
καὶ κλαίγαμε γιὰ κάτι
ποὺ τὄχαμε στὰ χέρια μας
Ὥσπου
τὸ βρήκαμε καὶ χάθηκε.

Ξεχωρίζει ἐπίσης τὸ «Κάτι ξένο».

Ἦταν κάτι ποὺ μᾶς πείραζε.
Δὲ μπορούσαμε νὰ τὸ προσδιορί
σουμε,
μᾶς ξέφευγε.
Κάτι ὅμως μᾶς πείραζε.
Ἡ μητέρα ἤθελε τὶς εἰκόνες
μὲ τοὺς ἁγίους, στὴν ἀνατολή.
«Πρὸς τὴ δύση
βάζουνε τοὺς πεθαμένους», ἔλεγε.
Ὁ πατέρας ἐπέμενε:
«Βάλτες κεῖ ποὺ σοῦ λέω, γυναίκα,
πεθαμένοι εἶναι κι' αὐτοί.
Κοίτα τὸν Χριστό, ξέρεις τί σοῦ
λέει;
«Παψτε πιὰ νὰ μὲ σταυρώνετε,
πάψτε πιὰ νὰ μ' ἀνασταίνετε».

ΧΡ. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

★

Ὁ Ἀττίλας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ Θεολογικὴ Ἀδελφότης «ΖΩΗ» Ἀθηνῶν, ἐκυκλοφόρησε τὸ βιβλίον: «Ὁ ἐμπνευσμένος ἡγέτης Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ», ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Πέτρου Δ. Χριστοδούλια.

Γιὰ τὴν καρδιὰ ποὺ ἔχει ἐξαγνιστῆ χριστιανικα, το βιβλίον αὐτο εἶναι πικρὴ ἀπογοήτευσις, γιατὶ σαρκομυρίζει ἀντὶ νὰ ψυχομυρίζει.

Ὁ συγγραφεύς του ἐπαινεῖ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ ποὺ ἔσπειρε τὸν ὁμαδικὸν θανατον, τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφήν, ὡς «ὄργανον τῆς θειας δικαιοσύνης» (σελ. 151).

Μα, τετοιος εἶναι ὁ Θεός;!

Καὶ ἁμαρτωλὰ ἀποδίδει ὁ κληρικὸς συγγραφεὺς σὲ πνεῦμα Θεοῦ τὴν γραμμένη μὲ ἀνθρώπινο αἷμα, κλάμα καὶ στεναγμοὺς ἱστορίας τοῦ Ἰσραήλ, ποὺ ἀληθῶς μὲ χριστιανικὰ κριτήρια θὰ πρέπει νὰ ἐντρεπώμεθα γιὰ τὶς βαρβαρότητες ποὺ ἐξακολουθοῦμε νὰ φορτώνωμε στὸν Θεὸ τῆς Ἀγάπης. Δυστυχῶς, ἡ Θεολογία μας δεν θέλει ν' ἀπαλλάξῃ τὴν μνήμην της ἀπο τὸν ἀνθρωπομορφισμὸν τοῦ Θεοῦ, τον ὁποῖον ἔπλασε ὁ ἄνθρωπος στὰ δικα του μετρα καὶ τὶς ἀνάγκες του.

Καὶ εἶναι λυπηρόν, διότι, ἐνῶ ἡ Ἰωάννειοβ Θεολογία, ἀπὸ Ἑλληνικο χῶρο —τὴν Πάτμο— ἐκήρυττε «Ἀγάπη εἶναι ὁ Θεός», πολλοὶ Θεολόγοι μας, μὲ ἐσωτερικὴν συμμετοχήν, γράφουν θέματα αἱμάτων, καταστροφῶν καὶ ἐκδικήσεων, σὰν πολὺ Χοικοὶ ἄνθρωποι.

Συνήθως, ὁμιλοῦμε γιὰ ὅ,τι θέλομε νὰ εἴμεθα. Ἡ ταραγμένη ἐποχή μας ἔχει μεγάλην ἀνάγκην ἀπὸ τὴν Ἰωάννειον Θεολογίαν καὶ τὴν διδαχὴν «Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον δὲν τὸν θέλει ὁ Θεὸς» (Ψαλμ. 5, 6).

Καὶ ἡ Ἀδελφότης «Ζωὴ» μὲ τὴν πλουσίαν καὶ θεοευλόγητον καρποφορίαν της πρέπει νὰ συνεχίσῃ συντελοῦσα εἰς χριστιανικὴν θεώρησιν τῆς ζωῆς καὶ ὄχι προβάλλουσα ὡς πρότυπα τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, τὸν Ἀττίλα αὐτὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καιρὸς καὶ «οἱ πιστοὶ» νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν ἀγέλην καὶ νὰ κατανοήσωμε ὁλόψυχα τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλίαν τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ γίνωμε τὸ ἅλας τοῦ Κοσμου.

Αἰδ. Ζ. ΓΟΥΓΟΥΤΑΣ
Μάνσφιελντ, Ὄχιο Η.Π.Α.

ΧΡΟΝΙΚΑ

«Μήνυσις» καλογήρου

Μήνυσιν ὑπέβαλε κατὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα (!) ὁ ἡγούμενος μιᾶς μονῆς τῆς νήσου Πάρου, ἐπικουρικῶς δὲ καὶ κατὰ τοῦ Μητροπολίτου Μελίτωνος καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἰακώβου. Ἡ μήνυσις ὑπεβλήθη πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀναρμοδίαν, βεβαίως, ὅπως ἐπιληφθῇ τῆς δράσεως κληρικῶν μὴ ὑποδεεστέρων. Καὶ θὰ τεθῇ εἰς τὸ ἀρχεῖον (τοῦ φανατισμοῦ). Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ ἀναγνῶσται τοῦ «Ἰλισσοῦ» θὰ ἐνδιαφέρωνται νὰ πληροφορηθοῦν τὰ «ἀδικήματα» τῶν ἐξεχόντων ἱεραρχῶν, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἡγουμένου, ὁ ὁποῖος λησμονεῖ ὅτι οἱ μοναχοὶ μονάζουν καὶ δὲν ἀναμιγνύονται εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα:

Λοιπόν, ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας: α) ἐδήλωσε, πρὸ ἐτῶν, κατὰ τὴν ἀνάρρησίν του εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὅτι εἶναι Τοῦρκος! Μα, ἀφοῦ εἶναι, κατὰ τὸν νόμον περὶ Πατριαρχείου, Τοῦρκος ὑπήκοος; β) Εἶπεν ὅτι ὅλαι αἱ θρησκεῖαι εἶναι ἀρεσταὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ προσηυχήθη εἰς τζαμίον καὶ νεκροταφεῖον ὑπὲρ ἀναπαύσεως «τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν μετὰ τῶν ἁγίων». Καὶ βεβαίως ὅλαι αἱ θρησκεῖαι εἶναι ἀρεσταὶ εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν διδάσκουν τὸ καλόν, ὅπως καὶ συμβαίνει. Ὁ Θεὸς προσέχει τὴν οὐσίαν καὶ ὄχι τοὺς τύπους — δημιουργήματα τῶν ἀνθρώπων. Φαντάζεται ὁ σεβάσμιος ἡγούμενος ὅτι ἕνας Μουσουλμᾶνος ἢ Ἑβραῖος ἢ Βουδδιστὴς λίαν ἐνάρετον βίον διανύσας, θὰ καταδικασθῇ εἰς τὴν κόλασιν, διὰ μόνον τὸν λόγον τῆς μὴ χριστιανικῆς θρησκείας του, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος, ἀφοῦ ἔμεινε εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του; Καὶ ὁ Σωκράτης εἰς τὴν κόλασιν; Ὁ δὲ λήσταρχος Γιαγκούλας εἰς τὸν παράδεισον ὡς μετανοήσας καὶ μεταλαβὼν, πρὸ τοῦ θανάτου του, τῶν ἀχράντων μυστηρίων; γ) Παρέστη ὁ πατριάρχης εἰς ποδοσφαιρικὸν γήπεδον καὶ ἐπέδωσε κύπελλα εἰς τοὺς νικητάς! Καὶ τί νικητάς; Κληρικούς, οἱ ὁποῖοι συνεκρότησαν ποδοσφαιρικὴν ὁμάδα, διὰ νὰ ψυχαγωγοῦνται, ἀντὶ νὰ παρατηροῦν τὸν ὀμφαλόν των. Ὄντως, φοβερὸν ἁμάρτημα. δ) Συνέστησεν αἰθούσας πρὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἵνα μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν εἰσέρχωνται εἰς αὐτὰς οἱ πιστοί, ἀντὶ νὰ μεταβαίνουν εἰς τὰ καφε-

νεῖα ἢ τὰ μπὰρ ἢ τὰ... σουβλακοπωλεῖα! Ὤ, τί κακούργημα.. Καὶ ξεύρετε, διατί; Διότι, εἰς τὰς αἰθούσας ψυχαγωγίας, τὰς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας, λατρεύεται ὁ... θεὸς τῶν εἰδωλολατρῶν Κῶμος! καὶ ε) Διότι συναντᾶται μετὰ τοῦ Πάπα κ.λ.π., κ.λ.π.

Διὰ δὲ τὸν Ἀμερικῆς Ἰάκωβον, πλὴν τῶν ἄλλων, καταμαρτυρεῖ ὅτι ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ ψαλλιδίζουν τὸ γένειον ἢ καὶ νὰ ξυρίζωνται, ὠργάνωσε δὲ λειτουργίαν μὲ μοντέρνους ἱερεῖς, ἡ ὁποία «ἐλύπησε τὸν Θεόν, τοὺς Ἀγγέλους καὶ τοὺς Ἁγίους». (Πῶς ἐπληροφορήθη τοῦτο ὁ ἡγούμενος;).

Καί, ἐν τέλει τῆς μηνύσεώς του, ὁ ἡγούμενος ὁρίζει τούς... μάρτυρας πρὸς ἐξέτασιν, ἐπιφυλασσόμενος νὰ καταθέση καὶ ἄλλα πολλά, ὅταν... κληθῆ ἀπὸ τὸν Ἀνακριτήν!

«Συνοδοιπόρος»

Ἐν τῷ μεταξύ, περιοδικὸν θρησκευτικῆς ὀργανώσεως ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, διὰ τὸν ὁποῖον γράφει, μὲ πηχαίους τίτλους, ὅτι «συνοδοιπορεῖ μὲ τὸν Ἀθηναγόραν», ἐπειδὴ ἐδήλωσεν ὅτι «κλείζει τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον», ὅτι ὑφίσταται ἐπιθέσεις ὡς καινοτόμος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπειδὴ ἐδέχθη συζήτησιν περὶ καταργήσεως τοῦ μαύρου ράσου ἔξω ἀπὸ τοὺς ναούς.

Λοιπόν, συνοδοιπόρος αἱρετικοῦ», γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὡς αἵρεσις θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς φανατικοὺς ὁ Οἰκουμενισμός, ἤτοι ἡ προσπάθεια συνενώσεως τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὴν καθ' ἑκάστην Κυριακὴν δέησιν εἰς τὰς ἐκκλησίας Ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως...

Οἰκουμενικὴ θεία λειτουργία

Στὴ Γενεύη συνῆλθε τὴν ἄνοιξι —καὶ λάβαμε καθυστερημένα τὴν σχετικὴ ἔκθεσι— ἡ δεύτερη θρησκευτικὴ διάσκεψις κορυφῆς, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ γνωστοῦ ἀμερικανικοῦ ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει προγραμματίσει νὰ ἀνεγείρη τὸν ΝΑΟ τῆς ΚΑΤΑΝΟΗΣΕΩΣ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ λειτουργοῦν παρεκκλήσια ὅλων τῶν μεγάλων θρησκειῶν (Ἰνδουισμοῦ, Βουδδισμοῦ, Κομφουκιανισμοῦ, Ἰουδαϊσμοῦ, Χριστιανισμοῦ, Μωαμεθανισμοῦ).

Ἔλαβαν μέρος 44 λειτουργοὶ καὶ ἐκπρόσωποι τῶν μεγάλων θρησκειῶν καὶ ἄνω τῶν 60 θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν παραγόντων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμιο.

Τὴν ἔναρξι τῆς διασκέψεως ἐκήρυξε ὁ δόκτωρ Μπλαίηκ, γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν. Βασικὸ θέμα τῆς διασκέψεως ἦταν: «Πρακτικὰ μέτρα γιὰ τὴν παγκόσμια εἰρήνη», ἀλλὰ ἐξετάσθηκαν ἐπίσης καὶ ἄλλα ἐπὶ μέρους θέματα, ὅπως τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ, ὁ ρόλος τῶν γυναικῶν στὴν σύγχρονη ζωὴ καὶ ἡ συνάρτησις τεχνικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνόδου.

Τὸ πλέον ἐντυπωσιακὸ γεγονὸς

Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά· Ὁ πάστωρ Χένρυ Μπαίημπελ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ Γενεύης, διευθύνων τὴν λειτουργίαν, Νταστούρζι Μινόχερ Χόμζι (Ζωροαστρικός), Σίγκ Σέρ (Σίχ), Σί Κάμζα Μπουμπακέρ (Μουσουλμᾶνος), μέγας Ραββῖνος, Ἀλέξανδρος Σαφράν (Ἰουδαῖος), Σουάμι Ραγαναθανάντα (Ἰνδουιστής), σεβάσμιος Γουναρατάνα Μάχα Τέρα (Βουδδιστής) εἰς τὸ μικρόφωνο, καὶ δόκτωρ Τζαίημς Ρόμπερτς (Χριστιανός)

τῆς διασκέψεως ἦταν ἡ οἰκουμενικὴ θεία λειτουργία, ἡ ὁποία ἐτελέσθη στὸν καθεδρικὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, χρονολογούμενον ἀπὸ τὸν 13ον αἰῶνα, πάνω στὸν λόφο τῆς παλαιᾶς πόλεως τῆς Γενεύης, τὸν ναὸ ὅπου εἶχε κηρύξει ὁ Ἰωάννης Καλβῖνος. Ἐκεῖ, ἀντιπρόσωποι τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ, Διαμαρτυρομένου καὶ Ὀρθοδόξου Χριστιανισμοῦ, τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοῦ Βουδδισμοῦ, τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ, τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, τοῦ Ζαϊνισμοῦ καὶ Σικκισμοῦ τῆς Ἰνδίας, τῆς φιλοσοφίας τοῦ Κομφουκίου, τοῦ Ζωροαστρισμοῦ καὶ τοῦ Παρσισμοῦ, ἀνέπεμψαν προσευχή, ἕκαστος στὴν ἐθνική του γλῶσσα, διαδοχικά, καὶ στὸ τέλος ὅλοι μαζὶ ἀπήγγειλαν ἀγγλικὰ μιὰ προσευχὴ πρὸς τὸν «Πατέρα ἡμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Τὸ γεγονὸς τῆς συνεργασίας ὅλων αὐτῶν τῶν θρησκευτικῶν λειτουργῶν, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν πολυχρωμία καὶ ποικιλία τῶν ἱερατικῶν ἀμφιέσεων, καθὼς καὶ τῶν σεβασμίων μορφῶν ὅλων, ἦταν πάρα πολὺ ἐντυπωσιακό.

Ἦταν μιὰ μικρὴ ἐκδήλωσις μὲ τεράστια σημασία, ποὺ ἤθελε νὰ διακηρύξῃ ὅτι, στὸ βάθος, ὅλες οἱ θρησκεῖες ἐπιτελοῦν ταυτόσημη ἀποστολὴ καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ συνεργάζωνται, ἀντὶ νὰ εἶναι ἀποξενωμένες καὶ νὰ μισοῦνται, γιὰ δόγματα — κατασκευάσματα τῶν ἀνθρώπων.

Εἰδικώτερα, ἡ χριστιανικὴ συμμετοχὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸν Δρα Μπλαίηκ, γενικὸ γραμματέα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἀντιπροσωπεία τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, τῶν Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν Γενεύης, Βηρυττοῦ, Καλκούτας, Πενσυλβανίας, Σερβικῆς Ἐκκλησίας, Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰνδίας καὶ Ἀμερικῆς, τῆς Ἐκκλησίας τῶν Μεθοδιστῶν, τῶν Ἐπισκοπαλιανῶν, τῶν Κουάκερων καὶ ἄλλων. Τὴν Ὀρθόδοξη Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐξεπροσώπησε ὁ σεβ. Αἰμιλιανός, ἐπίσκοπος Καλαβρίας, μόνιμος ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀριθμοί

Σύμφωνα μὲ ἀριθμοὺς τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ, ὁ κόσμος ἐν τῷ συνόλῳ του δαπανᾷ 40% περισσότερα διʼ ἐξοπλισμοὺς παρὰ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τριπλάσια ποσὰ παρὰ διὰ τὴν ὑγείαν, μὲ τάσιν μεγαλυτέρας αὐξήσεως τῶν δαπανῶν ἐξοπλισμῶν.

Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ ἀντιστοιχοῦν εἰς ἓν ἔτος. Γενικώτερα, ὅμως, ὁ κόσμος δαπανᾷ ἑκατὸ δολλάρια διὰ νὰ διδάξῃ τὸ παιδὶ νὰ διαβάζῃ καὶ 7.800 δολλάρια διὰ νὰ τὸ μάθῃ νὰ πυροβολῇ!

Οἱ ἀριθμοὶ περιέχονται εἰς ἔκδοσιν τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ 1970 ὡς «ἔτους ἐκπαιδεύσεως», κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ δοθῇ περισσοτέρα ἔμφασις εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων καὶ δὴ εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πνεύματος τῆς εἰρήνης.

Ἕνας ἥρως

Ἀπέθανεν, εἰς ἡλικίαν 87 ἐτῶν, ὁ στρατάρχης τῆς Ἀεροπορίας Λόρδος Ντόουντιγκ, ὁ θρυλικὸς νικητὴς τῆς «Μάχης τῆς Βρεταννίας». Ὁ Λόρδος Ντόουν-

τιγκ εἶχεν ὀργανώσει τὴν ἀεροπορικὴν ἄμυναν τῆς Ἀγγλίας πρὸ τοῦ Β΄ Παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐξηνάγκασε τὴν Λουφτβαφφε νὰ παραιτηθῇ τῆς ἰδέας εἰσβολῆς εἰς τὰς ἀγγλικὰς νήσους. Μετὰ τὸν πόλεμον, ὁ Ντόουντιγκ ἀφιερώθη εἰς καθαρῶς πνευματικὰ ἔργα, ἀγωνισθεὶς κατὰ τῆς ζωοτομίας, ὑπὲρ τῆς χορτοφαγίας καὶ συγγράψας βιβλία περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὁ στρατάρχης Ντόουντιγκ ἦτο μέλος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ καλὸς

Ἐκυκλοφόρησε στὴν Δυτ. Γερμανία ἕνα νέο βιβλίο τοῦ καθηγητοῦ Εἰρηναίου Ἄϊμπελσφελντ, ἐρευνητοῦ τῆς Φυσιολογίας στὸ

Ἰνστιτοῦτο Μάξ - Πλάνκ, μὲ τίτλο «Ἀγάπη καὶ Μῖσος». Ἀντίθετα μὲ τὸν καθηγητὴ Κόνρατ Λόρεντς, τοῦ ὁποίου εἶναι μαθητής, ὁ δόκτωρ Ἄϊμπελσφελντ δὲν δέχεται ὅτι ἡ ἐπιθετικότης εἶναι στὸν ἄνθρωπο ἔμφυτη, ὅτι ἔχει δηλ. στὸ μέτωπό του τὸ σημάδι τοῦ Κάϊν.

Βέβαια, ἡ ἐπιθετικότης ὑπάρχει. Ἀλλά, ὑπάρχουν, ἐπίσης, καὶ ἄλλοι ἔμφυτοι μηχανισμοὶ προσεγγίσεως, συμπάθειας, ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, ποὺ ὥς τὰ τώρα δὲν τοὺς προσέξαμε. Καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πῶς ὁ ἄνθρωπος ἐπιζητεῖ τὴν ἐπαφὴ μὲ τὸν συνάνθρωπό του καὶ πῶς δὲν εἶναι εὔκολο νὰ σκοτώση τὸν ἄλλον. Ὑπάρχουν ἀνασταλτικοὶ μηχανισμοί, ποὺ ἐξουδετερώνουν τὴν ἐπιθετικὴ συμπεριφορά. Ἔτσι, ἡ μάχη τῶν ζώων μεταξύ τους ὑπακούει σὲ καθωρισμένους κανόνες. Ἡ ἀντιλόπη τρυπάει τὸ λιοντάρι μὲ τὸ ὀξὺ κέρατό της, ποτὲ ὅμως μία ἄλλη ἀντιλόπη.

Πολλὰ ζῶα, ἐνῶ παλαίουν ἀπεγνωσμένα, τερματίζουν τὴν μάχη τους υἱοθετῶντας στάσεις ὑποταγῆς, καὶ ἐκθέτουν στὸν ἐπιτιθέμενο τὰ πιὸ εὔτρωτα σημεῖα τοῦ σώματός τους: τὸ σκυλί, ὅπως καὶ ὁ λύκος, παραδίνεται ξαπλώνοντας στὸ χῶμα μὲ τὴ ράχη, προσφέροντας τὴν κοιλιά του στὸν ἀντίπαλό του — πού, γενικά, τότε, τὴν γλύφει.

Στὸν ἄνθρωπο, ἡ τελετουργοποίησις τοῦ ἀγῶνος γίνεται μόνον στὰ κονταροχτυπήματα καὶ στὰ σπόρ, καὶ ὅλα τὰ μέσα εἶναι καλὰ γιὰ τὴν συντριβὴ τοῦ ἀντιπάλου. Ἐν τούτοις, παρατηρεῖ ὁ καθηγητής, ἡ ἐντολὴ «οὐ φονεύσης» ἰσχύει μὲ τὴν ἄλφα ἢ τὴν βῆτα μορφή, σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς — περιλαμβανομένων καὶ τῶν κυνηγῶν ἀνθρωποκεφαλῶν καὶ τῶν ἀνθρωποφάγων... Ὑπάρχουν ἔμφυτες βάσεις γιὰ τὴν ἠθικὴ συμπεριφορά μας. Παντοῦ θεωρεῖται ὡς φόνος τὸ νὰ σκοτώση κανεὶς ἕνα ἀνθρώπινο ὂν μὲ τὸ ὁποῖο συνδέεται. Ἡ φύσις αὐτοῦ τοῦ δεσμοῦ, ὡστόσο, ποικίλλει ἔντονα, ἀνάλογα μὲ τοὺς πολιτισμούς: σὲ ὡρισμένους κυνηγοὺς ἀνθρωποκεφαλῶν, ἐπιτρέπεται νὰ κτυπήσης τὸν ἀντίπαλό σου μόνον ἐκ τῶν νώτων. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀντίκρυσες τὸ πρόσωπό του, καὶ τὸν σκοτώνεις, θεωρεῖσαι ἔνοχος δολοφονίας.

Ὅταν ἕνας Παπούα μοιράση τὸ φαγητό του μὲ κάποιον ἄλλον, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὸν σκοτώση.

Καὶ σὲ ὅλους τοὺς πολιτισμούς, ὁ ἄνθρωπος διαθέτει εὐρεῖα κλίμακα ἀπὸ χειρονομίες, κινήσεις καὶ στάσεις —καὶ οἱ περισσότερες φαίνονται πῶς εἶναι ἔμφυτες, μιὰ καὶ εἶναι τόσο ὅμοιες στοὺς διαφόρους λαοὺς— ποὺ προορίζονται νὰ γαληνέψουν τὸν ἀντίπαλο. Στάσεις ὑποταγῆς: γονάτισμα, ὑπόκλισις, καὶ ἀκόμη αἴτησις συγγνώμης, κ.λ.π.

Σκληρότης ἐναντίον τῶν ζώων

Στὴ Γαλλία ἐξεσηκώθηκαν πολλοὶ ζωόφιλοι ἐναντίον τῶν πειραμάτων γιὰ τὶς συνέπειες τοῦ καπνίσματος σὲ σκύλους. Γράφει ἕνας Γάλλος: «Γιατί μεταδίδουν μικρόβια σὲ ζῶα, χάριν ἐπιστη-

μονικῶν μελετῶν, καὶ δὲν χρησιμοποιοῦν ὡς πειραματόζωα τοὺς τρελλούς, τοὺς μέθυσους ἢ τοὺς ἐγκληματίες; Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἕνα πείραμα γιὰ κάποιο θετικὸ σκοπὸ δίνει δικαιολογία στὴ θυσία τοῦ ζώου. Ἀλλά, γιὰ τὸ κάπνισμα; Δὲν τὸ ξέρουν ὅλοι, ὅτι προκαλεῖ καρκίνο; Καὶ δὲν τὸ κόβουν. Θὰ ἀλλάξῃ ἡ κατάστασις, ἂν θυσιαστοῦν μερικὰ ζῶα ἀκόμη;»

Ὄχι θεομηνίες

Συνηθίζουμε νὰ μιλοῦμε γιὰ «θεομηνίες», ἢ φυσικὲς καταστροφές. Ἀλλά, ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ θεοὶ δὲν «μηνίουν» κατὰ τῶν ἀνθρώπων, πολλὲς ἀπὸ τὶς «φυσικὲς» καταστροφὲς δὲν εἶναι διόλου πράξεις τῆς Φύσεως, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἴδιων. Αὐτὰ ἐτόνισε σ' ἐπιστολή του πρὸς ἀμερικανικὸ περιοδικὸ ὁ καθηγητὴς τῆς γεωλογίας κ. Κάρλος Καράντσα. Τὰ 50.000 θύματα τῶν σεισμῶν στὸ Περού, λέγει, δὲν ἦσαν θύματα οὔτε τῶν θεῶν, οὔτε τῆς Φύσεως. Ἔφταιξαν οἱ ἄνθρωποι, ποὺ κατέστρεψαν τὰ δάση ἢ ἔχτισαν σὲ ἀσταθεῖς περιοχὲς καὶ ἔφεραν τὴν καταστροφή, μὲ μαθηματικὴ συνέπεια.

Ἡ μετενσάρκωσις

Τὸ γνωστὸν ἀμερικανικὸν ἰνστιτοῦτον διερευνήσεως τῆς κοινῆς γνώμης «Γκάλλοπ» διεξήγαγε διεθνῆ ἔρευναν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς μετενσαρκώσεως. Φυσικά, ἡ ἔρευνα ἦτο δειγματοληπτική, καὶ εἰδικὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα φαίνεται πολὺ λανθασμένη.

Πάντως, ἰδοὺ τὰ ἀποτελέσματα: Ἐπὶ ἑκατὸν ἀτόμων, δέχονται ὡς εὔλογον τὴν ἄποψιν τῆς μετενσαρκώσεως 26 εἰς Καναδᾶν, 25 εἰς Δυτ. Γερμανίαν, 23 εἰς Γαλλίαν, 22 εἰς Ἑλλάδα, 20 εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς, 20 εἰς Αὐστρίαν, 18 εἰς Μ. Βρεταννίαν, 14 εἰς Νορβηγίαν, 12 εἰς Σουηδίαν.

Ὁ Θεὸς στὴν τηλεόραση

Ἡ ἀμερικανικὴ διαφήμισις δὲν γνωρίζει ὅρια. Στὴν ἐμπορικὴ τηλεόρασι ἐμφανίσθηκε ἡ Εὔα νὰ τείνῃ τὸ χέρι στὴν θρυλικὴ μηλιὰ τοῦ Παραδείσου. Καὶ τότε ἐνεφανίσθη ὁ Θεός:

— Εὔα! Τί πᾶς νὰ κάμῃς;

— Νὰ φάω ἕνα μηλαράκι...

— Εὔα! Δὲν σοῦ εἶπα ὅτι τὸ μῆλο εἶναι ἀπηγορευμένος καρπός;

— Μά, ὁ ὄφις μοῦ εἶπε ὅτι τὸ ἔλεγες ἀστεῖα...

— Καθόλου ἀστεῖα! Πέταξε τὸ μῆλο ἢ... οὖστ ἀπὸ τὸν Παράδεισο!

— Μὰ πεινάω...

— Μπορεῖς νὰ φᾶς ὅποιο ἄλλο φροῦτο θέλεις τῆς ἑταιρίας Τάδε! Ἂν σὲ δῶ νὰ πιάνῃς στὸ χέρι σου μῆλο... οὖστ!

Ἡ Σελήνη...τυρί;

Σὲ πρόσφατο τεῦχος τοῦ ἀμερικανικοῦ περιοδικοῦ «Σάϊανς» ἐδημοσιεύθη ἐπιστολὴ τῶν Ἔντουρντ Σράϊμπερ καὶ Ὄρσον Ἄντερσον, ἑταίρων τοῦ γεωλογικοῦ παρατηρητηρίου Νέας Ὑόρκης, σχετικὰ μὲ τὴν... τυροειδῆ φύσιν τῆς Σελήνης. Οἱ δύο ἐπι-

στήμονες δὲν ἰσχυρίζονται, βέβαια, ὅτι τὸ φεγγάρι εἶναι... τυρί, ἀλλὰ βεβαιώνουν, στηρίζοντες τὴν ἄποψίν των ἐπὶ ἑνὸς πίνακος, ἑνὸς χάρτου καὶ 14 παραπομπῶν καὶ σημειώσεων, ὅτι τὸ Φεγγάρι ἔχει πολλὲς ὁμοιότητες, πλὴν τοῦ μακρόθεν σχήματος καὶ χρώματος, μὲ ἕνα «κεφάλι» τυροῦ.

Μία ἐκ τῶν μεθόδων, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν μελέτη τῶν πετρωμάτων, εἶναι ἡ παρατήρησις τῆς μέσῳ αὐτῶν διελεύσεως τῶν ἠχητικῶν κυμάτων. Διεξελθόντες τὰ ἀποτελέσματα πολλῶν διερευνήσεων τῆς Σελήνης, οἱ Σράϊμπερ καὶ Ἄντερσον ἔκαμαν μίαν «ἐκπληκτικὴ» ἀνακάλυψι: Ἡ ταχύτης μεταδόσεως τοῦ ἤχου μέσῳ τῶν πετρωμάτων τῆς Σελήνης, ἰσοδυναμεῖ περίπου μὲ τὸ ἕνα τρίτον ἐκείνης τοῦ ἤχου, διερχομένου τὰ πετρώματα τῆς Γῆς. Κατόπιν τούτου, οἱ δύο προαναφερθέντες ἐπιστήμονες προέβησαν, διὰ σχετικῆς ἐρεύνης των, εἰς ἀναζήτησι γηΐνων ὑλικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἦχος μεταδίδεται μὲ παρόμοια ταχύτητα. Καὶ τὰ ὑλικὰ αὐτὰ ἦσαν μιὰ ποικιλία... τυριῶν τῆς Ἑλβετίας, τῆς Νορβηγίας καὶ τῆς Ἰταλίας, καθὼς καὶ τῆς περιοχῆς Βέρμοντ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν. Οἱ ἐπιστήμονες ἀναφέρουν ἐπίσης, χρονογραφικῶς, λόγῳ τοῦ περιέργου τοῦ πράγματος, ὅτι, κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, εἶχε ὑποστηριχθῆ ἀπὸ τὸν Ντεζιντέριον Ἔρασμον, τὸν Τζὼν Χέυγουντ καὶ κάποιον Τζὼν Φρὺθ, ὅτι ἡ Σελήνη εἶναι τυρὶ πράσινο!

Τὸ νόστιμο εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν εἶναι ὅτι ἕνας φανατικὸς θρησκευόμενος τῆς Ἀμερικῆς ἔγραψε στὸ περιοδικὸ «Τάϊμ» διαμαρτυρόμενος: «Τί ἀπληροφόρητοι, ποὺ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἐπιστήμονες! Ἡ Σελήνη, τυρί! Μὰ δὲν ἐδιάβασαν τὴν Γένεσιν, κεφάλαιον πρῶτον; Ἡ Σελήνη ἐδημιουργήθη τὴν τετάρτην ἡμέραν, ἐνῷ αἱ ἀγελάδες τὴν ἕκτην. Πῶς, λοιπόν, ἔγινε ἡ Σελήνη ἀπὸ τυρί, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν ἀγελάδες;»

Πράγματι, πῶς;

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτα μόνον κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10 - 12 π.μ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικάς ἐπιταγάς ἢ ἐντολάς, μᾶς δυσκολεύουν. Νά ἀναγράφεται καθαρά τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμὴ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 60. Τιμὴ τεύχους δρχ. 10.

Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τευχη ὑπ' ἀριθ. 2 - 5, 7 - 9, 11 - 12, 15 - 18, 23, 25 - 26, 28 - 30, 32 - 33, 40, 44, 49 - 50, 55 - 58, οὔτε τόμοι 1957 - 1959, 1962, 1968.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νά τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νά μᾶς δώσουν τάς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Κοσμᾶς Δημητριάδης, Πανεπιστημίου 44. Νικ. Παναγιωτόπουλος, Δ. Ἀρεοπαγίτου 17, Πειραιεύς. Δ. Ἀργυράκης, Δ. Γούναρη 2, Πειραιεύς. Χρ. Κεχαγιόγλου, Χρυσολωρᾶ 10 - 12. Γεώργ. Λῖζος, Ἐλ. Βενιζέλου 91, Καλλιθέα. Πέγκυ Παναγουλοπούλου, Κανάρη 25, Μοσχάτον. Ἀργ. Παμαμικίδης, Ἀμερικῆς 12. Κ. Παπαχρόνης, Ἀριστομένους 98.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Κων. Βουλγαρίδης, Ἀγγελάκη 21, Θεσσαλονίκη. Ἄγγ. Κεκές, Κολοκοτρώνη 19, Θεσσαλονίκη. Γ. Μοδιώτης, Λασκαράτου 25, Θεσσαλονίκη. Σπ. Χονδρογιάννης, Ἀποστ. Παύλου 46, Θεσσαλονίκη.

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «Ἰλισοῦ», τόμοι καὶ βιβλία, στὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἀντωνίου Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Γ. Δημάδης, Θεσσαλονίκη.
Θεόκλ. Φιντικλῆς, Ἀθῆναι.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(μὲ τὴ σειρά λήψεως)

Ἰωάννα Δρίβα — Μαραβελίδου: Δάσος — Φύση καὶ χωριὸ (Ποιήματα). Ἀθῆναι 1970.

Γιῶργος Βλαχοδημητράκος: Ἀδελφοσύνη (Ποιήματα). Ἀθήνα 1970.

Αὔρα Θεοφάνους: Ποιήματα (Καιρὸς δεύτερος). Λευκωσία.

Ἰ. Βασιλείου: Παλιὲς πέτρες στὸ κάστρο τῶν Πατρῶν. Ἀνάτυπο 1970.

Πρωτοπρ. Γεώργ. Πυρουνάκης: Ἔκκληση — Πρόταση. Ἀθῆναι 1970.

Κώστας Ν. Τριανταφύλλου: Τά Ναυπλιακά (1862) ἐν Πάτραις. Τὸ ἀρχεῖον τῶν οἰκογενειῶν Δρακοπούλου καὶ Καλαμογδάρτη. Ἀνάτυπα 1969. Ἕξ διαθῆκαι Παλαιῶν Πατρῶν ἀποκείμεναι εἰς Μονὴν Ὀμπλοῦ. Ἀνάτυπον 1970.

Ἰωάννης Στάμου: Νέρων (Ποιήματα), Ἀθήνα.

Κ. Ζιναραγιαντάζα: Ἀπόκρυφος ἐξέλιξις τῆς Ἀνθρωπότητος (Β΄ ἔκδοσις), Ἀθῆναι 1970.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

'Ορίζοντες ('Απρ. - Μαι - 'Ιούν. 70).

Περιοδικό 'Ελληνίδων Βορ. 'Ελλάδος (Μάι - 'Ιουν. 70).

Δελτίον Πρακτορείου Πνευματικῆς Συνεργασίας (Μαι - 'Ιούλ. 70).

Κρίκος ('Ιούλ. - Αὔγ. 70).

Σμύρνα ('Ιουλ. - Αὔγ. 70).

Δασικὰ Χρονικὰ ('Ιούλ. - Αὔγ. 70).

Νέα Σύνορα ('Ιούλ. - Σεπ. 70).

'Ο Κόσμος τῆς Ψυχῆς ('Ιούλ. - Αὔγ. Σεπτ. 70).

Λογοτεχνικο Περιοδικο ('Ιούλ.-Σεπτ. 1970).

'Η Χαραυγὴ τῆς 'Αληθείας ('Ιούλ. - Αὔγ., Σεπτ. 70).

'Ο Φυσιολάτρης (Σεπτ. 70).

Σαλπισμα (Αὔγ. - Σεπτ. 70).

Παρουσία (Σεπτ. 70).

Κρητικὴ 'Εστία ('Απρ. - 'Ιούν. 69)

'Ηπειρωτικὴ 'Εστία (Μάι - 'Ιούν 70).

Πνευματικὴ Κύπρος (Σεπτ. 70).

ΒΡΑΒΕΙΟ ΣΤΗΝ Κα ΕΡΑΤΩ ΜΕΛΛΟΥ

'Η "Ενωσις 'Ελλήνων Συγγραφεων καὶ Δημοσιογραφων Τουρισμοῦ στὸν Ε' Τουριστικὸν Διαγωνισμὸν συγγραφῆς ἔργων διὰ τὴν 'Ελλάδα ἀπενειμε βραβεῖον στὴν Κα 'Ερατὼ — Αἰκατ. Μελλου διὰ το ταξιωδιωτικο της κείμενο «Στὴν Οὐρανούπολι — Ταξίδι στοὺς Δελφους — Καταπληκτικοὶ βραχοι τῶν Μετεώρων». Συγχαιραμεν τὴν ἐκλεκτὴν συγγραφέα εὐχομενοι πάντοτε ἐπιτυχίας.

'Εκδότης-Διευθυντὴς
Κ. Ν. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
'Εθνικῆς Τραπέζης 3 - Φιλοθέη
Προϊστάμενος Τυπογραφείου
ΙΟΡΔΑΝΗΣ Α. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ
Ποσειδῶνος 51 - Π. Φάληρον

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ «ΙΛΙΣΟΥ»

'Αλεξανδρούπολις: Σ. Πεσσὰχ
'Αμμόχωστος: 'Ανδ. Τσόκκος.
Βόλος: Γ. Κουκουβῖνος.
Δράμα: Φιλ. Τζάλλας.
Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς.
'Ηράκλειον: Λ. Κουντῆς.
Θεσσαλονίκη: Γ. Βαρᾶνος.
Καλαμάτα: 'Α. Οἰκονομόπουλος
Κάλυμνος: Δρ. Κωλέττης.
Κοζάνη: Στέλλα Τσιοπάνου.
Λαμία: Εὐ. Παπαντωνίου.
Λάρισα: Π. 'Αργυρόπουλος.
Λεμεσός: 'Αντ. Στυλιανοῦ.
Λευκωσία: 'Αχ. Ζαβαλλῆς.
Μυτιλήνη: Γ. Κακαδέλλης.
Ξάνθη: Εὔελπις Ράνος.
Πάτραι: 'Αθ. Κοντοσάκις.
Πάφος: Κ. Καθηζιώτης.
Ρόδος: Μ. Φωστιέρης.
Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης.
Χαλκίς: 'Ιω. Χριστοβασίλης.
'Ισταμπούλ: Γ. Βακαλόπουλος.

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Σελ.

Ἀνακοίνωσις 305

Ἀφιέρωμα στὴν παγκόσμιο «Ἡμέρα τῶν ζώων»
- Φώτου Γιοφύλλη: Τὸ σκυλάκι 307
- **R. Burnier**: Ὑπὲρ εὐημερίας τῶν τετραπόδων 308
- **R. Desnos**: Τὰ ζῶα μᾶς ἐκπαιδεύουν 310
- **R. Desnas**: Τὰ ζῶα μᾶς ἐκπαιδεύουν 310
- Ζῶα — Ἰατροὶ 311
- Μνημεῖον ἵππου 315
- Κατὰ τῆς ζωοτομίας 317
- Π. Ἀναγνώστου: Ἡ ἠθικὴ τῆς ἀκρεοφαγίας 318
- Ἕνα λυκόσκυλο στὸν σεισμὸ τοῦ Ἀγαδίρ 319
- Ὁδηγοί, προσοχὴ στὰ βατραχάκια 321

Ὑπόμνημα τοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος πρὸς τὴν Ἱερ. Σύνοδον 322

Ἀ. Λασκαράτου: Ὁ καινοτόμος 331

Δημ. Ἰωαννίδη: Τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς Ἐπιδαύρου 335

Ἀποστ. Φωτοπούλου: Ὀρφεὺς 339

Σαρ. Παυλέα: Ὕμνος στὴν Ἀφροδίτη, Ὁ ἐλευθεροποιὸς Ἄγγελος 346

Αἰμιλίας Ἴβου: «Προμηθεὺς Δεσμώτης» 347

Ἀποκόμματα: Ἀγράμματοι Ἀρχιερίσκοι, Συγκέντρωσις θρησκειῶν γιὰ τὴν εἰρήνη, Εκθεσις ἀντικληρικὴ γιὰ τὸ διαζύγιο, «Τὸ βλέμμα τοῦ Ἀδάμ», Ἱεράρχαι ποὺ ζοῦν 300 χρόνια πίσω, Παράδοσις καὶ κανόνες περὶ ράσου καὶ γενείων 353

Σοφίας Ἄντζακα: «Θωμᾶς ὁ δίψυχος» 364

Χρίστου Ριζοπούλου: Τὰ νέα βιβλία 368

Αἰδ. Ζ. Γουγούτα: Ὁ Ἀττίλας τῆς Παλ. Διαθήκης 374

Χρονικὰ 375

Μεταξύ μας 382

1970:

15ΟΝ ΕΤΟΣ ΤΟΥ “ΙΛΙΣΟΥ„

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ Δρχ. 60

(Ἐξωτερικοῦ $ 2,50)

Θερμῶς παρακαλοῦνται
οἱ ἀγαπητοὶ συνδρομηταὶ

Νὰ ΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ
χωρὶς ἀναβολὴ

ΚΑΙ

ΝΑ ΕΓΓΡΑΨΟΥΝ ΦΙΛΟΥΣ ΤΩΝ ἢ

νὰ μᾶς στείλουν διευθύνσεις ὑποψηφίων συνδρομητῶν, γιὰ νὰ τοὺς στείλωμε τεύχη Δείγματα παρελθόντων ἐτῶν δωρεάν.

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ΕΧΕΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Βοηθῆστε την!

Τύποις: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ε.Π.Ε. ☎ 631.675—926.963

ΑΙΟΛΟΥ 70 · ΤΗΛ. 312.322 · ΑΘΗΝΑΙ
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ 25 · ΤΗΛ. 831.768 · ΑΘΗΝΑΙ
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ 289 · ΤΗΛ. 968.467 · ΚΑΛΛΙΘΕΑ